

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 19

21—22 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 maj

Svar på interpellationer av:

	Std.
herr Håstad ang. förbättring av pensionsvillkoren för viss personal vid statens handels- och industrikommission	3
fru Ewerlöf ang. förbättringar av de statliga stödåtgärderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän	6

Onsdagen den 22 maj

Svar på interpellation av herr Nilsson i Bästekille ang. tillämpningen av förordningen om avgift vid investering i motorfordon	11
Instruktion för riksdagens ombudsmän	13
Utbyggnad av televisionsnätet m. m.	15
Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m., tillika svar på interpellationer av: herrar Lothigius och Kilsmo ang. Statens skogsindustriers inköp av råvaror, fru Sandström ang. av Statens skogsindustrier bedriven rederirörelse och herr Löfroth om nedläggande av driften vid Törefors m. m.	39

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 maj

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 33, om instruktion för riksdagens ombudsmän	13
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 13, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen	15
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 108, ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.	15
— nr 109, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II för avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	38
— nr 110, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter	38
— nr 111, ang. teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.	39

Tisdagen den 21 maj

Kl. 15.00

§ 1

Upplästes och lades till handlingarna följande protokoll rörande den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 21 maj 1957.

Till justitiedepartementet hade den 20 maj 1957 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för byråchefen Erland Carbell, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avliden ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

K. G. Grönhagen

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för byråchefen Erland Carbell att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1961 efter herr Henriksson.

Herr talmannen meddelade, att herr Carbell intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande maj.

§ 3

Svar på interpellation ang. förbättring av pensionsvillkoren för viss personal vid statens handels- och industrikommission

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som yttrade:

Herr talman! Herr Håstad har frågat mig, om jag har för avsikt att vidta mått och steg för att snarast åstadkomma en förbättring av pensionsvillkoren för den återstående personalen vid statens handels- och industrikommission.

Herr Håstads interpellation bygger härvid i allt väsentligt på innehållet i en av Handelstjänstemannaförbundet den 12 november 1956 avgiven framställning samt handels- och industrikommissionens utlåtande däröver. I sin framställning påpekar Handelstjänstemannaförbundet, att de pensionsvillkor, som gäller för krisförvaltningens personal, är oförmånliga för vissa personalgrupper och anhåller om en utredning, syftande till en höjning av pensionsstandarden till övriga statsanställdas nivå. Kommissonen har i sitt utlåtande tillstyrkt, att åtgärder snarast möjligt vidtages till förbättrande av pensionsförhållandena för kommissionens personal.

I anslutning härtill får jag erinra, att pensionsrätt för befattningshavare vid statens krisorgan infördes enligt beslut av 1948 års riksdag. Det stod då klart, att pensioneringen skulle bygga på de gällande statliga pensionsreglementena,

Svar på interpellation ang. förbättring av pensionsvillkoren för viss personal vid statens handels- och industrikommission

men att den i väsentliga avseenden måste anpassas efter förhållandena inom krisförvaltningen. Inte minst gällde detta pensionsunderlagen. Vid riksdagsbehandlingen rådde enighet om detta och över huvud taget om pensioneringsgrunderna. Så var också förhållandet då pensioneringen sågs över vid 1952 års riksdag.

Jag är icke beredd att gå in på frågan om en förbättring av pensionsförhållandena för den återstående personalen vid handels- och industrikommissionen nu kan anses vara motiverad. Jag vill emellertid betona, att detta spörsmål i nuvarande läge inte rimligen kan tas upp till separat behandling utan bör prövas i samband med andra aktuella frågor om den statliga personalpensioneringen. Samma uppfattning har statskontoret givit uttryck åt i sitt utlåtande över Handelstjänstemannaförbundets framställning.

Jag kan emellertid meddela herr Håstad, att avsikten är att pensionsfrågorna i stort skall tas upp till förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer i höst. Det är min förhoppning att det därefter ej skall dra ut alltför länge, innan översynen av den statliga personalpensioneringen skall vara slutförd.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat herr Håstads interpellation.

Härpå anförde

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för svaret. Jag har utläst ur detta svar, att han inte alldeles avvisar tanken på den förbättring, varom framställning har gjorts från personalen i fråga. Emellertid skjuter statsrådet hela saken på framtiden. Han säger att förhandlingar i stort först måste tagas upp med statstjänstemännen om pensionerna. Om detta pro-

blem, som i och för sig har ganska ringa omfattning men som självfallet är mycket betydelsefullt för den grupp det gäller, kan komma att vävas in i dessa stora förhandlingar, är ovisst. Statsrådet har emellertid försäkrat, att det inte skall dra ut för långt på tiden, innan översynen skall vara färdig. Det är möjligt att frågan ytterligare kan fördröjas med denna arbetsplan, om 1951 års pensionsutredning skall kopplas in i ärendet, och om så skulle bli fallet, måste jag konstatera att det kommer att dra minst 7 å 8 år efter denna kommittés tillsättning, innan någonting egentligen har åtgjorts för att utjämna så att säga omotiverade ojämnheter i pensionsbestämmelserna. Denna utredning har i så fall under en lång följd av år stått hindrande i vägen för befogade justeringar av pensionerna.

Det gäller här en relativt liten grupp. Det torde vara omkring 55 personer som är anställda i den återstående delen av handels- och industrikommissionen. Jag vill lämna den upplysningen, det framgår av förbundets skrivelse, att 45 i januari i år hade en tjänstetid av 10 år eller mer och att 17 av dessa 55 hade varit i statens tjänst i mer än 15 år. Ett 40-tal av dem har anhöriga, mot vilka de har försörjningsplikt, maka eller barn, vilket ju har betydelse ifall de skulle falla ifrån innan en pensionsreglering skett.

De nuvarande pensionsbestämmelserna för kristjänstemännen tillkom 1948, som framhölls av herr statsrådet. Det bör emellertid betonas, att läget då var ett helt annat än nu. Då gällde det en grupp av tjänstemän, som en relativt kort tid, 7 — 8 år längst, hade varit i statstjänst och vilkas statstjänst med rätta kunde kallas åtminstone delvis tillfällig. Nu gäller det, som jag nyss framhöll, personer som har många år — det dubbla eller ett 15-tal år — i statens tjänst. Man kan inte längre kalla denna tjänstgöring för tillfällig. Det är inte för

Svar på interpellation ang. förbättring av pensionsvillkoren för viss personal vid statens handels- och industrikommission

mycket sagt, om man framhåller att många av dessa har ägnat större delen av sina produktiva år åt staten och i statens tjänst, och det förefaller mig därför självklart, att pensionsförhållandena för dessa bör bedömas med hänsyn härtill och att det är skäligt att man ger dessa en pensionsförbättring, som så nära som möjligt jämställer dem med övriga befattningshavare i motsvarande lönegrader eller löneklasser. Det bör kanske också betonas, att de som nu återstår i stort sett är de, som staten har ansett sig ha behov av vid den nedprutning eller nedbantning av kommissionerna som successivt har inträtt efter kriget. Det är kommissionen själv som har utvalt dessa befattningshavare. Det är möjligt att i några fall hänsyn har tagits, med rätta tycker jag, till åldern, men det är omöjligt att göra gällande, att det här är fråga om socialfall. Tvärtom är det fråga om personer, som staten har haft stort gagn av.

För att belysa vilken skillnad som här föreligger skall jag ta ett enda exempel. En befattningshavare vid kommissionen är placerad i 24 löneklassen — jag vill betona att de flesta av tjänstemännen står i 22—24 löneklassen — har fem barn, och eftersom hans pensionsunderlag beräknas enligt 13 lönegraden, så får hans familj, om han faller ifrån, ungefär 300 kronor mindre i månaden än som gäller för tjänsteman i motsvarande lönegrad på andra håll. Och om han står kvar i tjänst, till dess han uppnår pensionsåldern och har fulla tjänsteår, så får han enligt de nuvarande bestämmelserna för ifrågavarande tjänstemannagrupper också omkring 300 kronor mindre än andra befattningshavare i samma löneklass eller lönegrad.

Jag vill också framhålla, att kommissionen har tillstyrkt Handelstjänstemannaförbundets framställning i detta stycke. Man har i kommissionen — tvärt emot vad statsrådet ansåg — icke sett några hinder att bryta ut denna fråga

för att behandla den separat. Bland dem som deltagit i frågans behandling i kommissionen och tillstyrkt förbundets framställning befinner sig också LO:s ordförande Arne Geijer, som väl måste betraktas som en av vårt lands främsta löneexperter. Jag kanske också får tillägga att en annan ledamot av riksdagen, nämligen herr Kollberg, också deltog i kommissionens behandling av ärendet och medverkade i beslutet.

Jag tror inte heller att man i detta fall behöver skygga för en separat behandling, eftersom det här inte kan gälla några större grupper, och beslutet följaktligen inte kan få någon nämnvärt prejudicerande betydelse. Från Handelstjänstemannaförbundet har man också framhållit, att något prejudikat av nämnvärt omfång inte skulle kunna skapas genom ett sådant beslut. Såvitt jag förstått finns det endast ett tiotal krisombud ute i landet, som kan anses ha en med kommissionens tjänstemän jämförlig ställning, och det förefaller mig finnas starka skäl för att vid en eventuell pensionsförbättring åt handels- och industrikommissionens befattningshavare jämställa dessa båda grupper.

Jag beklagar, att statsrådet har måst avlägsna sig för att besvara en interpellation i första kammaren. Trots att statsrådet sålunda inte är närvarande vill jag ändå åter understryka, att ett uppskov med detta ärende på kanske ett år inte synes mig påkallat. Problemet kan lösas isolerat och det kan lösas skyndsamt, och så bör också ske. Den omständigheten, att tjänstemannagrupperna är liten, bör inte förleda statsmakterna att vänta eller att åsidosätta det rättmätiga och väl begripliga önskemålet om största möjliga likställighet för de återstående tjänstemännen vid handels- och industrikommissionen med motsvarande statliga befattningshavare.

Jag vill även tillägga, att jag förut-

Svar på interpellation ang. förbättringar av de statliga stödåtgärderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän

sätter såsom självklart, att statsrådet inte hyser någon motsatt uppfattning. Snarast är väl gruppens fåtalighet ytterligare ett skäl för att snabbt behandla vederbörandes pensionsfråga, eftersom de statsfinansiella konsekvenserna i detta fall är föga betydande.

Till sist vill jag betona att det här endast rör sig om pensionerna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. förbättringar av de statliga stödåtgärderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Ewerlöf frågat mig, om jag har för avsikt att föreslå några förbättringar av de statliga stödåtgärder som är ämnade att för vetenskapsmän underlätta det vetenskapliga utbytet såväl inom landet som med andra länders vetenskapsmän.

Med anledning härav får jag anföra följande.

För den vetenskapliga forskningen framstår internationell samverkan i olika former som en självklar princip. Den nutida, ofta ytterst långt drivna specialiseringen inom de allra flesta forskningsområden skulle väl knappast kunna fungera rationellt utan tillgång till möjligheten av ett fortlöpande utbyte över gränserna av forskningsmetoder och andra vetenskapliga landvinningar. Facktidskrifterna är ett viktigt instrument för den samverkan, som det här är fråga om. Studieresor till främmande länder, internationella kongresser och konferenser tjänar också samma syfte.

Vad vårt land beträffar ligger det i sakens natur, att en liten nation med relativt begränsade resurser har anledning att satsa så mycket som möjligt på förbindelserna med utländska forskningscentra. Naturligtvis är det viktigt att därvidlag stödja varje initiativ, som kan bedömas minska behovet av eget, kanske dyrbart forskningsarbete. Det är klart att just personliga kontakter, uppnådda vid studieresor och vetenskapliga sammankomster, kan ge betydelsefulla lärdomar och nyttiga impulser. Jag är också helt ense med interpellanten om att det vetenskapliga utbytet inom vårt land och mellan Sverige och främmande länder bör främjas av statsmakterna i den utsträckning som befinnes möjlig.

Jag är kanske inte alldeles på det klara med vad interpellanten avser med sitt konstaterande, att det från statsmakternas sida utgår relativt begränsade bidrag för att underlätta vetenskapsmäns studier i utlandet. För det första vill jag erinra om att formerna för statens stöd till forskningen i vårt land radikalt ändrades efter andra världskrigets slut i och med tillkomsten av de särskilda forskningsråden. Det är ju dessa forskningsråd, som har till uppgift att kanalisera de statliga specialanslagen till forskningen och göra de avvägningar mellan anspråk på bidrag till olika forskningsändamål, som ställes av institutioner och enskilda vetenskapsmän.

En granskning av forskningsrådets och motsvarande institutioners stödjan- de verksamhet ger också vid handen, att studieresor utgör ett viktigt bidragsändamål. I främsta rummet är det därvid fråga om längre utlandsvistelser, t. ex. studier vid vetenskapliga institutioner e. dyl. Såvitt gäller forskningsråden och motsvarande organ inom ecklesiastikdepartementets förvaltningsområde förekommer i regel inga av

Svar på interpellation ang. förbättringar av de statliga stödätgårderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän

statsmakterna fastställda maximeringar inom anslagens ramar av de belopp, som får tas i anspråk för resebidrag till vetenskapsmän.

Jag vill i detta sammanhang nämna några siffror, som belyser den i interpellationen väckta frågan.

Under budgetåren 1954/55 och 1955/56 beviljade humanistiska fondens nämnd, statens medicinska forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd, flyg- och navalmedicinska nämnden samt atomkommittén sammanlagt ca 330 000 kronor respektive ca 320 000 kronor i reseanslag, fördelade på 120 respektive 126 bidrag.

På åttonde huvudtiteln finns härjämte, såvitt nu är i fråga, två särskilda anslag till resebidrag, nämligen ett anslag till resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid universiteten och vissa andra högre läroanstalter samt ett till resestipendier åt lärare m. fl. vid de tekniska högskolorna. Under budgetåret 1955/56 var dessa båda anslag uppförda med 65 000 kronor respektive 70 000 kronor.

Från anslagen till främjande av internationellt-kulturellt samarbete, till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete samt till extra utgifter under åttonde huvudtiteln utgår vidare årligen en rad bidrag till vetenskapsmäns resor, huvudsakligen för deltagande i internationella kongresser, konferenser eller liknande sammankomster. Under budgetåren 1954/55 och 1955/56 beviljade Kungl. Maj:t resebidrag från dessa anslag med tillhoppa i runda tal 140 000 kronor respektive 130 000 kronor.

I anslutning till denna redovisning vill jag också erinra om att det under åttonde huvudtiteln finns ett särskilt anslag till bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige. Under budgetåret

1955/56 anvisades under denna anslagsrubrik 180 000 kronor.

Summan av de belopp, som disponerats för i det föregående angivna ändamål, uppgick under budgetåret 1955/56 till icke mindre än ca 765 000 kronor.

Till slut vill jag tillägga, att frågan om storleken av och formerna för den framtida bidragsgivningen på det i interpellationen diskuterade området torde få övervägas i samband med den kommande prövningen av de förslag, som kan förväntas beträffande forskningens och den högre undervisningens upprustning. Enligt min mening bör samtidigt eftersträvas att nå en förenkling av ansökningsförfarandet och de administrativa reglerna beträffande statsbidrag och ledighet för resor för forskningsändamål inom landet eller till utlandet. Däremot torde av principiella skäl icke böra vidtagas några åtgärder av det extraordinära slag interpellanten eventuellt tänkt sig, nämligen införandet av en särskild avdragsrätt vid taxering.

Vidare anförde:

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det utomordentligt tillmötesgående och vänliga svar, som jag fått på min interpellation. Jag har det bestämda intrycket, att statsrådet och jag är av precis samma mening när det gäller det stora värdet av vetenskapligt utbyte, nationellt och internationellt, i form av studieresor, konferenser och kongresser.

Men på en punkt tycks vi vara av helt olika mening, och det är i fråga om särskild avdragsrätt vid taxeringen för faktiska kostnader, som en vetenskapsman kan ha i sådana sammanhang. Jag förstår inte, att statsrådet kan anse att principiella skäl talar mot en

Svar på interpellation ang. förbättringar av de statliga stödåtgärderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän

sådan ordning. Det förhåller sig ju ändå så, att den enskilde vetenskapsmannen som ett resultat av vetenskapligt utbyte i olika former förvärvar större kunnskap i den vetenskap han sysslar med, får del av rön som har betydelse för hans verksamhet o. s. v. I många fall innebär detta, att han av sin yrkesverksamhet kan få ett större ekonomiskt utbyte än tidigare. Då menar jag, att det föreligger ett klart sammanhang med omkostnaden för intäktens förvärvande, varav slutsatsen just från principiell synpunkt bör bli, att avdragsrätt skall finnas.

Det är synnerligen glädjande att det finns anslag för studieresor, men de är efter vad jag kan förstå otillräckliga. Det bör ju förresten vara även ett statens intresse att vetenskapsmännen gör dessa resor och att de till den del som de nu kan bekostar dem men under denna förutsättning måste de få avdragsrätt. Jag är medveten om, att det kan föreligga vissa praktiska svårigheter, när en bestämmelse om avdragsrätt skall tillämpas, men det finge väl bli en sådan regel, att taxeringsmyndigheterna finge avgöra, om i det enskilda fallet ett sådant kausalsammanhang förefinnes eller inte. Sådana avgöranden är jag ganska säker på att våra taxeringsmyndigheter ofta ställs inför.

Jag anser således i motsats till statsrådet, att principfrågan ligger klar och att det väl skulle låta sig göra att tillämpa en regel om avdragsrätt i sådana fall, som vi här talar om.

Statsrådet tog i sitt svar också upp — och det är jag väldigt glad för — frågan om en förenkling av ansökningsförfarandet och de administrativa reglerna rörande statsbidrag och ledighet för resor för forskningsändamål inom landet och till utlandet. Det är glädjande, att statsrådet uttalar sig så positivt härvidlag, men det hade varit ännu mera glädjande, om någon praktisk åtgärd

hade redovisats. Emellertid hoppas jag på grund av detta mycket positiva svar, att kanske redan till nästa års riksdag något förslag till förbättringar kommer att föreligga — måhända en utredning av något slag kan tillsättas för att undersöka vad som går att göra så snabbt som möjligt.

Slutligen vill jag, herr talman, än en gång tacka för det älskvärda svaret på min interpellation. Jag tar det som ett uttryck för att statsrådet har för avsikt att på detta området vidtaga åtgärder i överensstämmelse med syftet med min interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det förefaller som om fru Ewerlöf nu lägger huvudvikten vid frågan om en speciell avdragsrätt vid taxeringen. Fru Ewerlöf har förmodligen liksom jag tyckt, att det i alla fall inte är så små bidrag som staten lämnar i detta avseende och att det därför kanske inte behövs så stora ändringar därvidlag. Jag för min del anser nog, med den erfarenhet jag förvärvat vid sysslandet med dessa frågor, att det inte skulle vara ur vägen, om vi kunde offra mera pengar för dessa ting. Det är därför jag framhållit, att bidragsgivningen kommer att prövas i vissa sammanhang så småningom. Huruvida det kan bli redan till nästa års riksdag vågar jag inte säga någonting bestämt om.

Men vad beträffar frågan om avdrag vid taxeringen har jag pekat på att några för dessa grupper av människor speciella avdrag finner jag av principiella skäl inte vara motiverade. Jag har emellertid inte på något sätt uttalat mig mot att avdrag görs, i den mån vissa av dessa resekostnader kan föras in under »kostnader för intäktens förvärvande».

Svar på interpellation ang. förbättringar av de statliga stödåtgärderna för underlättande av det vetenskapliga utbytet inom landet och med andra länders vetenskapsmän

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Samma glädjande enighet tycks råda också nu! Jag blev visserligen glatt överraskad över att så pass stora anslag fanns, men jag delar statsrådets uppfattning, att det behövs ännu större och vidhåller, att de är otillräckliga.

Jag är förtjust över att statsrådet medgav att utläggerna för dessa resor kanske skall kunna pressas in under »kostnader för intäkts förvärvande». Jag skulle vilja hemställa till statsrådet att överväga, om inte hela denna fråga kunde lämnas till 1950 års skattelagssakkunniga, som ju ändå sysslar med alla dessa olika former av skattelagstiftning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 114—121, bankoutskottets utlåtande nr 21 samt memorial nr 23 och 24, första lagutskottets utlåtanden nr 31—33, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—33 och jordbruksutskottets utlåtande nr 27.

§ 6

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att första lagutskottets utlåtande nr 33 och konstitutionsutskottets memorial nr 13 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 7

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motion om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser rörande proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning, och memorial nr 18, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941

(nr 98) om ersättning för riksdagsman-
nauppsdragets fullgörande;

statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 123, i anledning av väckta motioner om dels anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger, dels ock ökat statsbidrag till de privata hemsysterskolorna,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola;

bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., dels ock väckta motioner angående utformningen av den ekonomiska politiken,

nr 25, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förslag till dekorering av första kammarens plenial,

nr 26, i anledning av framställning

från fullmäktige i riksbanken angående pension åt fru Helga Hall, och

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Brita Olivia Johansson;

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästval, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner, och

memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearronden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av den

medicinska utbildningsorganisationen m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa statsbidrag på skolväsendets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleseminarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt å Hinseberg i Frövi köping;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalter i Österåkers kommun, Stockholms län, och i Kumla stad, och

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

från andra lagutskottet:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. B. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

nr 270, i anledning av väckta motioner om lagändring i syfte att bidra till en vederhäftig konsumentupplysning m. m.; och

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar och Omkostnader; och

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med beslut över vilande förslag till ändrad lydelse av 22 § 2 mom. och 49 § 2 mom. regeringsformen samt 1 § 2 mom., 38 § 2 mom., 45 §, 55 § 1 mom. samt 58 och 63 §§ riksdagsordningen ävensom i ämnet väckt motion;

nr 283, angående ändrad lydelse av 50 och 54 §§, 55 § 1 mom. samt 58 § riksdagsordningen;

nr 284, angående ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående

ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 286, angående ändrad lydelse av 6 § 1 och 4 mom. riksdagsordningen; och

nr 287, angående ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.31.

In fidem
Gunnar Brith

Onsdagen den 22 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 16 innevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. tillämpningen av förordningen om avgift vid investering i motorfordon

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nilsson i Bästekille till mig riktat följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat, att, på i interpellationen närmare angivet sätt, förordningen om avgift vid investering i motorfordon år 1955 tillämpats med avseende å sådan investering under 1954?

2) Anser herr statsrådet detta förhål-

lande stå i överensstämmelse med grunderna för sagda förordning?

3) Om så icke är fallet, ämnar herr statsrådet vidtaga nödiga åtgärder för att personer, som på i interpellationen angivet sätt ålagts skyldighet att betala avgift, hållas skadeslösa?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt huvudstadgandet i nämnda förordning skall särskild investeringsavgift utgå, då ansökan om nyregistrering av ett fordon eller anmälan till bilregister om övergång till ny ägare av ett redan registrerat fordon inkommit till länsstyrelsen efter den 31 januari 1955 men före utgången av nämnda år. Avgiftspliktens inträdande har således knutits till den tidpunkt, då en registreringsansökan eller äganderättsanmälan göres hos länsstyrelsen och icke till tidpunkten för förvärvet.

Man har självfallet räknat med att avgiften med denna konstruktion i viss omfattning skulle kunna drabba för-

Svar på interpellation ang. tillämpningen av förordningen om avgift vid investering i motorfordon

värv som ägt rum före den 31 januari 1955. För de bilköpare som lojalt låtit registrera sina vagnar har bestämmelserna emellertid inte vållat några problem. Jag vill erinra om att propositionen om investeringsavgiften offentliggjordes ett par veckor före den 31 januari 1955 och att sistnämnda tidpunkt valdes just med tanke på att de som förvärvat motorfordon före förslagets framläggande skulle genom att inom föreskriven tid fullgöra sin registreringsplikt slippa betala investeringsavgift.

Särskilda åtgärder har sålunda vidtagits för att undgå den av herr Nilsson påtalade konsekvensen. Att gå längre härvidlag — med tanke på bilköpare som inte fullgjort sin registreringsplikt — finner jag inte påkallat.

Med det nu sagda anser jag mig ha besvarat den framförda interpellationen.

Härefter anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till finansministern för hans svar på min interpellation. Anledning- en till att jag ställt den framgår tydligt av dess innehåll.

Statsrådet har naturligtvis rätt i att människorna hade ganska god tid på sig, när de fjorton dagar i förväg fick reda på att investeringsavgift skulle tillämpas. Några åtgärder kan därför numera inte vidtas, menar finansministern, utan man får ta konsekvenserna.

Emellertid vet vi båda två — inte inte minst herr finansministern — att människorna många gånger glömmer bort den tidpunkt, då de borde fullgöra sina skyldigheter, och ofta kanske de inte ens bryr sig om saken. Det finns också många, som inte egentligen har någon skuld till försummelsen. Denna kan bero på slöhet eller någon annan sådan orsak.

Jag hade tänkt mig att finansminis-

tern skulle kunnat göra något åt saken, ty det framgick klart, när denna investeringsavgift beslutades här i kammaren, att de som gjort inköpen av sina fordon tidigare inte skulle betala någon avgift. Här är det inte bara fråga om — som finansministern säger — folk som inte lojalt fullgjort sin registreringsplikt, utan det kan också gälla människor, som helt enkelt inte kunnat registrera tidigare, därför att de saknat medel till avgiften. Det är kanske detta som varit den främsta anledningen till att jag ställt frågan, huruvida något kunde göras för att dessa människor inte skulle behöva betala investeringsavgift.

Jag beklagar givetvis, att ingenting kan göras åt saken. Finansministern anser sig tydligen förhindrad att vidtaga några åtgärder. Allting får väl ha sin gilla gång, men inte minst de människor, som av ekonomiska skäl inte kunde fullgöra sin plikt i tid, skulle varit tack- samma för en ändring på denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt föredragningslistan skulle statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nu besvara herr Gerhard Nilssons i Gävle interpellation i anledning av att järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö ännu ej ombyggt till normalspår. På grund av interpellantens sjukdom kommer detta svar att lämnas vid ett senare tillfälle.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 och memorial nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 122—126, bevillningsutskottets betänkande nr 45, bankoutsutskottets utlåtanden nr 22 och 25—27, första lagutskottets utlåtande nr 34, andra lagutskottets utlåtande nr 34 och memorial

nr 35, tredje lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 30.

§ 5

Instruktion för riksdagens ombudsmän

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Första lagutskottet har gjort en förändring i 18 § i instruktionen för justitieombudsmannen, och på den vill jag ett ögonblick fästa kammarens uppmärksamhet. Enligt nu gällande instruktion skall JO i sin berättelse, som avlämnas vid riksdagens början, också ge en redogörelse för vad som hänt med riksdagens framställningar under tidigare år. Denna är — åtminstone för dem som uppmärksammat den — ett mycket värdefullt medel då det gäller att bedöma vad det kan finnas anledning att från riksdagens sida ånyo påminna om hos Kungl. Maj:t, antingen interpellationsvägen eller också motionsvägen.

Om det nu blir som första lagutskottet föreslår, skulle denna del av redogörelsen inte komma förrän senare under januari, d. v. s. kanske sedan den ordinarie motionstiden gått ut. För min del tror jag, att detta kan bereda vissa svårigheter. Den översikt över vad som hänt med riksdagens framställningar, vilken vi nu får i början av riksdagen, har man då inte tillgång till. Detta förminskar möjligheten att granska Kungl. Maj:ts åtgärder ur den synpunkt, som jag här anlägger.

Jag kan, herr talman, mycket väl förstå att det bereder vissa svårigheter för ämbetet att samtidigt med den omfattande berättelsen lämna en redogörelse för vad som har hänt med riksdagens

Instruktion för riksdagens ombudsmän

framställningar, och jag förstår också att det kanske är besvärligt att övervinna dessa svårigheter. Helt omöjligt torde det ändå inte vara.

Herr talman! Jag har inte något yrkande på denna punkt, men jag har velat anmäla en viss tveksamhet om lämpligheten av den föreslagna bestämmelsen. Jag tror att det finns anledning för första lagutskottet att med intresse följa utvecklingen och se, om man inte bör återgå till nu gällande ordning. Det är ju ett gemensamt intresse för riksdagen som helhet att vi så snart som möjligt varje år får reda på vad Kungl. Maj:t gjort med våra framställningar. Den nya bestämmelsen skulle kanske kunna bibehållas, om man eventuellt införde en ny motionsrätt, speciellt knuten till den redogörelse som JO lämnat. Jag är personligen tveksam, om denna utväg är den lämpligaste, men det återstår ju att pröva. Jag tror alltså att det vore mycket önskvärt om första lagutskottet ville så noggrant som möjligt följa utvecklingen så att vi kan få en riktig bedömning av huruvida den nu föreslagna ändringen är lämplig eller icke.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vi har i detta ärende en motion, nr 589, med yrkande, att i de fall, då ombudsmannen beslutar att ett ärende icke skall föranleda någon åtgärd, skälen därtill skall angivas, något som hittills i allmänhet inte varit fallet.

Nu har utskottet i anslutning till vår motion gjort en sådan skrivning, att jag anser mig inte behöva yrka bifall till motionen. Emellertid kan jag inte undgå att säga, att då utskottet förklarar, att det inte är möjligt att ge en allmän föreskrift i ifrågavarande hänseende, är detta oriktigt. Det är alldeles uppenbart att det här gäller en formuleringsfråga

Instruktion för riksdagens ombudsmän

och att det mycket väl skulle kunna utfärdas en generell föreskrift, som naturligtvis måste formuleras på ett sådant sätt att ombudsmannen i de fall, som åberopats av utskottet, kan undvika att ge en motivering för sitt avslag på framställningen. Jag vill vitsorda att det finns, såsom utskottet säger, fall där det inte är lämpligt att ge en motivering för ett avslag.

Då emellertid utskottets skrivning i övrigt är av den karaktären, att man väl får hoppas att den skall tjäna som anvisning för ombudsmannen i dessa fall, har jag ingen anledning att yrka bifall till motionen.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Vad först beträffar herr Senanders anförande vill jag säga att det nog skulle vara mycket svårt att åstadkomma en sådan allmän föreskrift som herr Senander talat om. Utskottet har varit inne på den tanken, att man skulle föreslå en allmän föreskrift, som toge hänsyn till att t. ex. JO inte skulle behöva motivera sina ställningstaganden när det gäller orediga framställningar från sinnessjuka personer eller från kverulanter, som redan en gång fått ett ordentligt motiverat svar men som ändå inger den ena framställningen efter den andra. Jag måste emellertid säga att vi inom utskottet har gått bet på att formulera en allmän föreskrift som skulle göra motivering onödig i sådana fall.

Dessutom finns det en del andra fall än dem utskottet berört, där det lika självfallet är omöjligt att begära att JO skulle lämna en motivering. Jag tänker på de talrika fall, där personer som sitter på fångvårdsanstalt klagat över att de inte fått permission från anstalten. I vårt land tillämpas ju en så generös permittering från dessa anstalter, att folk har reagerat däremot och ansett att man gått för långt. Skulle vi då, så fort någon klagat över att han inte fått per-

mission när vanliga regler iakttagits, tvinga JO att motivera sitt avslag på framställningen? Jag tror inte att man kan göra något sådant. Jag måste säga att jag är mycket tillfredsställd med den ordning som nu tillämpas. Det lämnas en motivering praktiskt taget i alla fall, där man rimligen kan fordra detta. Motiveringsskyldigheten kan ju inte gärna göras så stor, att vederbörande ombudsmans arbetsbörda ökas på ett sätt som inte motsvarar vad man skulle vinna med att det lämnas motiveringar.

Jag vill, herr talman, även säga några ord beträffande det herr Dahlén här anför.

Jag skall gärna tillstå att utskottet, när det föreslagit den ändring som herr Dahlén berörde, egentligen inte varit inne på frågan om redovisningens betydelse i det hänseende som herr Dahlén pekade på. Det är nog riktigt att denna redovisning i viss mån tjänar till underlag för riksdagsmännens överblick varje år av vad Kungl. Maj:t har gjort eller icke gjort åt framställningar från deras sida eller i ärenden som de eljest har intresse av att följa. Det är tråkigt att den föreslagna rationaliseringen har denna avigsida. Men den väg, på vilken man bäst kan göra sig påmint om någon underlåtenhet från Kungl. Maj:ts sida, lär väl vara interpellationsinstitutet, som dels väcker mest uppmärksamhet och dels kan användas när som helst under riksdagstiden. Jag tror därför inte att det är så angeläget att man kan väcka motioner, men självfallet skall första lagutskottet i fortsättningen följa denna sak med uppmärksamhet. Skulle det visa sig att det uppstår nackdelar med det nya förfaringsättet, får vi väl på ett eller annat sätt ändra det. Dock tror jag inte att en återgång blir möjlig till vad som nu gäller, utan i så fall får man väl skapa möjligheter att väcka motion i anslutning till redovisningens avgivande. Redovisningen kommer, om detta förslag går igenom, att avges vid månadsskiftet januari—febru-

ari, så den kommer ändå fram ganska snart.

Orsaken till att första lagutskottet föreslagit detta är att förutvarande JO påpekat hur betungande det på grund av brådskan är att iordningställa denna redovisning samtidigt med berättelsen. Redan att göra berättelsen så snabbt, att den föreligger i tryck när riksdagen samlas den 10 januari, är ju mycket besvärligt bl. a. med tanke på julhelgen, som gör att det är svårt att få tillräcklig arbetskraft. Men just denna redovisning skall avse även nyårskonseljen och allt vad där sker, och där brukar ske en hel del. Detta gör att det visat sig nästan omöjligt att få fram den samtidigt med berättelsen. Jag tror därför, herr talman, att det är riktigt att göra denna ändring i alla fall. Sedan kan jag som sagt ställa i utsikt att vi inom första lagutskottet skall uppmärksamma fördelar och olägenheter hos det nya förfaringssättet.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag medger gärna att den formulering av lagtexten i detta avseende som vi gjort i vår motion är väl kategorisk, särskilt med tanke på vad utskottet anfört. Men nog skulle det finnas möjligheter att formulera om lagtexten så, att det öppnas möjligheter för ombudsmännen att underlåta lämna motivering i de fall som utskottet anfört. Jag är ingen jurist, men jag kom just nu att tänka på ett litet tillägg man kunde göra till vår formulering. Vi skrev: »Föranleder klagoskrift ingen ombudsmannens åtgärd, skola de omständigheter, varå beslutet väsentligen grundas, meddelas den klagande.» Man skulle kunna skjuta in exempelvis »utom där så uppenbarligen inte är lämpligt eller möjligt». Men jag har redan förklarat mig nöjd med utskottets skrivning och hoppas att den skall tjäna som anvisning för ombudsmännen, så att de motiverar även avslag när

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

detta är möjligt eller lämpligt i fortsättningen. Om inte detta sker, lovar jag att återkomma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 13, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen.

Herr talmannen gav propositioner dels på antagande av nämnda förslag dels ock på förkastande av detsamma; och antogs det vilande förslaget.

§ 7

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 54, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 januari 1957, dels berett riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av ett av departementschefen på grundval av 1956 års televisionsutrednings betänkande framlagt förslag angående utbyggnad av televisionsnätet m. m., dels ock föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 anvisa till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader under sjätte huvudtiteln ett anslag av 4 700 000 kr., till Radioanläggningar för televerket: Televisionsradioanläggningar under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 3 900 000 kr. samt till Lån för inköp av televisionsutrustning under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 400 000 kr. Förslaget avsåg en första utbyggnad av rikstelevisionsnätet i överensstämmelse med en av utredningen föreslagen femårsplan, dock med viss avvi-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

kelse under nästa budgetår. Planen skulle överses från tid till annan och de modifikationer göras, som betingades av utvecklingen i olika avseenden.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* (I: 400) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 499), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av i motionerna anförda synpunkter, hemställa att Kungl. Maj:t måtte utfärda erforderliga bestämmelser för en i Radiotjänst AB:s regi bedriven försöksverksamhet under budgetåret 1957/58 med kommersiell television i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna och i 1956 års televisionsutrednings betänkande förordats.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 januari 1957 samt motionerna I: 401 och II: 500 ävensom med avslag å motionerna I: 400 och II: 499, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 270 och II: 371, till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader för budgetåret 1957/58 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 4 700 000 kronor;

III. att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 anvisa

a) till Radioanläggningar för televerket: Televisionsradioanläggningar under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 3 900 000 kronor;

b) till Lån för inköp av televisionsutrustning under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson, Anders Johansson, Bengtson, Domö, Skoglund* i Döversörp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Löfroth, Nelander* och *Heckscher* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 januari 1957 samt motionerna I: 401 och II: 500 ävensom med bifall till motionerna I: 400 och II: 499, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Den fråga där utskottsmajoritetens och de elva reservanternas mening går isär gäller ju den kommersiella televisionen. Reservanterna har velat tillstyrka motionerna i första kammaren nr 400 och i andra kammaren nr 499, vars yrkande går ut på att riksdagen må medgiva att i Radiotjänsts regi finge under kommande budgetår bedrivas en försöksverksamhet med kommersiell television i huvudsaklig överensstämmelse med vad 1956 års televisionsutredning tänkt sig.

Utredningen har ju bland annat framhållit, att televisionens ideella syfte motiverar en så snabb utbyggnad av densamma som möjligt. Är statens finanser ansträngda under utbyggnadsskedet — vilket man nog måste räkna med — då är det ju desto angelägnare att på ett så tidigt stadium som möjligt acceptera det ekonomiska stöd som framförandet av reklamprogram med säkerhet kommer att ge. Den åberopade utredningen säger klart ifrån, att vid införandet av kommersiell television måste förutsättas, att den ideella televisionen odelat tillförsäkras den bästa programtiden, bland annat innebärande att kommersiella programinslag ej får insprängas i eljest tidsmässigt sammanhängande ide-

ella program, samt att kommersiella programinslag uttryckligen annonseras som sådana. Vidare anses att Radiotjänst skall erhålla sådana befogenheter, att Radiotjänst efter eget omdöme kan acceptera eller avslå begäran om framförande av kommersiella programinslag. Härvid skall motivet för urvalet vara, att endast sådana program får framföras som icke rimligen kan anses stå i strid med televisionens huvudsyfte — att tjäna samhällets, kulturens, folkbildningens och hemmens intressen. Det anses också som självklart, att budgeten för den ideella televisionens programverksamhet för visst budgetår skall uppläggas utan hänsyn till under budgetåret eventuellt påräkneliga inkomster av kommersiella inslag.

Utredningen framhåller vidare, att den funnit både villighet hos och möjligheter för reklamens intressenter att i sådan utsträckning engagera sig i television reklam, att hela verksamhetens ekonomi märkbart kan påverkas härav i gynnsam riktning.

Det har uttalats farhågor för att en kommersiell television i vårt land skulle få för mycket amerikanskt över sig. Ett sådant uttalande torde nog vara i högsta grad överdrivet. En försöksverksamhet under ett år i Radiotjänsts regi torde väl knappast ge något som helst rum för dylika farhågor — i synnerhet med tanke på den förankring som Radiotjänst har och i framtiden kommer att få i svenskt samhällsliv.

Vi reserverar vill också framhålla, att med utnyttjande av de inkomster som beräknas inflyta genom kommersiell television skulle också möjligheter skapas bland annat för att i snabbare takt än vad som förutsatts förse även glesbygderna ute i landet med television. Detta har också motionärerna framhållit i sina yrkanden i motionerna i första kammaren nr 401 och i andra kammaren nr 500.

Med dessa ord ber jag, herr talman, 2 — *Andra kammarens protokoll 1957. Nr 19*

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

att få yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag ber först att få instämma i vad herr Löfroth har sagt angående reservanternas ståndpunkt.

Hade det varit fråga om att införa en kommersiell television av amerikansk typ här i Sverige så skulle åtminstone jag ha varit utomordentligt tveksam. Nu är det ju inte fråga om det, utan det gäller att ge ett stöd åt en televisionsverksamhet i Radiotjänsts regi genom att låta det komma in ett visst kommersiellt inslag under kontroll från Radiotjänsts sida. I princip är detta inte någonting annat än att en tidning är försedd med annonser. Eftersom det bör kunna möjliggöra en snabbare utbyggnad och utveckling av den svenska televisionen och eftersom denna svenska television är ganska långt efter televisionen i andra länder förefaller det vara angeläget att man försöker denna metod, för att därigenom kunna komma något längre i utvecklingen utan att staten behöver ta på sig alltför stora utgifter.

Det är på denna grund vi reserverar avvikit från utskottets ståndpunkt. Vi har därvidlag också stöd i uttalandena av den utredning som behandlat frågan. Statsrådet har i propositionen över huvud taget inte åberopat utredningen. Förklaringen lär vara att utredningen, genom att uttala sig i denna fråga, gått utöver sina direktiv. Detta ger emellertid i och för sig inte dessa uttalanden mindre kraft och värde, snarare tvärtom. Utredningsmännen har alltså funnit detta vara av sådan betydelse, att de utöver direktiven velat beröra denna fråga.

På denna grund vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! När vårriksdagen 1956 behandlade televisionsfrågan hade vi

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

också uppe spörsmålet om den kommersiella televisionen. Utskottet avstyrkte då motioner, som kanske inte var riktigt analoga med dem som föreligger nu men som i alla fall yrkade på kommersiell television. Utskottet skrev emellertid — det är väl detta som reservanterna nu hänger upp sig på — följande: »Möjligen kan en gång den situationen inträffa, att det med hänsyn till önskvärdheten att hålla licensavgiften nere ter sig befogat medgiva betalda reklaminslag i en eller annan form.»

Riksdagen hade också att ta ställning till den framtida utbyggnaden. I anledning av den frågan sändes en skrivelse till Kungl. Maj:t. Denna resulterade i att kommunikationsministern föregående sommar tillsatte en utredning, benämnd 1956 års televisionsutredning. Denna utredning arbetade ytterligt snabbt och lade i höstas fram ett program för hur televisionen i Sverige skulle utbyggas. Man hade som mål att televisionen liksom radion skulle vara självfinansierande, d. v. s. att licensmedlen skulle kunna täcka kostnaderna.

De prognoser som utredningen byggde på angav att man de första åren skulle kunna räkna med ett underskott i licensintäkterna och att staten därför skulle behöva förskottera en del av de nödvändiga investeringsmedlen. Prognoserna har emellertid visat sig vara alltför försiktiga. Antalet tecknade licenser har stigit i mycket hastigare tempo än utredningen förra sommaren kunde räkna med, och i dag finns det 100 procent fler licensinnehavare än man då antog. Därför torde den invändningen som gäller att man skulle kunna hålla licensavgifterna nere knappast längre vara bärande.

Utredningen har räknat med att man i medeltal skulle behöva betala 1 500 kronor för en televisionsapparat. Beträffande driftkostnaderna säger utredningen följande: För amortering av detta belopp åtgår 190 kronor per år, kostnaden för underhåll och för elektricitet

uppgår för den sändningstid som utredningen räknat med till 200 kronor, och därtill kommer licensavgiften, som enligt vad alla är överens om skall vara 100 kronor, eller sammanlagt 490 kronor.

Reservanterna gör nu gällande att man genom att införa kommersiell television skulle kunna få licensavgiften reducerad, så att det skulle bli billigare för televisionstittarna att se programmen. Utredningen har tänkt sig ett program på 10—12 timmar per vecka i den första utbyggnadsetappen, och därtill skulle komma två timmar med betald reklam, som skulle betalas med något överpris, vilket skulle göra det möjligt att finansiera det övriga programmet till någon liten del.

Utredningen har räknat med att en sådan sändningstid av två timmar skulle förbilliga licensen med 10 kronor per år, d. v. s. av de fasta kostnaderna som man av allt att döma inte kan komma ifrån skulle ändå 98 procent kvarstå. Det är inte troligt att någon som är intresserad av att skaffa sig en televisionsapparat skulle avstå från det bara för denna tia.

Därtill kommer att Radiotjänsts styrelse, som väl skall antas i fortsättningen få sköta programmet, knappast i nuvarande utbyggnadsläge skulle ha någon möjlighet att göra den mycket grannliga bedömning som det här är fråga om. Vi kan ju hålla i minnet att den äldre delen av Radiotjänsts verksamhet, alltså radiosändningarna, har medfört vissa svårigheter i det avseendet.

Här skulle man heller inte såsom i England och Amerika sända ett vanligt program och ett kommersiellt program, utan det skulle vara ett enda program. När sändningstiden så småningom ökas finns det risk för att man helt enkelt inte har plats för den kommersiella televisionen. Ärligheten bjuder oss som står för utskottsmajoritetens förslag att tillkännage, att vi inte tycker det är

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

riktigt att man skall vara med om att så, men inte skörda. När vi kommit så långt att televisionen är fullt utbyggd, finns det inte längre plats för den kommersiella televisionen, och då måste vi säga upp arrendekontraktet. Det är naturligtvis möjligt att den kommersiella televisionen under tiden skulle kunna skörda några vårprimörer, men vi anser dem vara så dyra, att de säkerligen kommer att kosta betydligt mer än de smakar.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Vi hade en stor debatt i fjol rörande televisionen, ehuru den då rörde ett något annat ting, nämligen införandet av konkurrerande sändningar. Nu gäller ju frågan endast, huruvida reklam under kontroll skall få förekomma i Radiotjänsts monopolistiska televisionsverksamhet.

Jag vill med hänsyn till den digra föredragningslistan fatta mig mycket kort. Inledningsvis vill jag framhålla, att vi alla redan måste vara fullt medvetna om att televisionen har en makt över sinnena och fångar intresset hos människorna i en utsträckning, som vi inte kunde drömma om endast för något år sedan. Inte minst med tanke på våra många åldringar och alla avlägset boende måste det vara ett primärt intresse för riksdagen att göra allt som göras kan för att befordra televisionens utveckling.

Det är tre önskemål som vi då, såvitt jag kan förstå, bör försöka att enas om, nämligen för det första att utbygga televisionsnätet så fort som möjligt, för det andra att om möjligt förbilliga licenserna och för det tredje att förbättra programverksamheten så långt våra resurser medger.

Jag tror, att man helt kort kan säga, att intet av dessa önskemål kan befordras bättre, snabbare eller effektivare

än genom att man söker förstärka Radiotjänsts inkomster genom en reklamverksamhet. I detta fall vill jag liksom några föregående talare erinra om att den del av statsutskottet, som i fjol avvisade tanken på konkurrerande kommersiella televisionsprogram, ville för framtiden hålla öppen möjligheten av reklam i television och vidare att en utredning sedan dess har uttalat sig för ett kommersiellt inslag i televisionen. Jag skall inte här närmare referera detta utredningsförslag, som återges på s. 14 i utskottets utlåtande. Jag vill endast understryka, att det gäller program, vilka skall stå helt under kontroll av Radiotjänst och läggas vid sidan om den övriga verksamheten, så att en klar åtskillnad mellan den ordinarie sändningen och den som innehåller reklam blir tydlig för lyssnarna.

Nu har man tydligen på många håll en notorisk misstro mot reklam, och det kan hända, att de former, i vilka reklamen till en början bedrevs i Amerika, kan ge fog för denna misstro. Emellertid förefaller det som om man i Amerika numera har tagit lärdom av dessa års erfarenheter och försökt lägga om televisionsreklamen så att denna verkligen kan sägas ingå såsom ett naturligt led i den ideella strävan, som ytterst är förknippad med televisionsverksamheten.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en uppsats i tidskriften Info, som kom i går och i vilken en stipendiat, fru Helvy Larsen, delger läsarna sina synpunkter på den amerikanska televisionsreklamen och vari hon gjort jämförelser med hur det var tidigare. I artikeln framhåller hon bland annat att reklamen generellt har dämpats ned och på ett smidigare sätt anpassats till programmen. I allt flera fall får de rena reklamsändningarna karaktären av konsumentupplysning och orienterande »public relations»-program kring företagen, de anställda och deras arbete. Hon fortsätter sedan med diverse de-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

taljuppgifter, som de intresserade kan ta del av i detta tidskriftshäfte. Jag tycker, att det finns all anledning för oss att beakta denna utveckling i Amerika. Jag tror, att vår reklam står på en sådan hög nivå, att den har mycket lätt att följa det amerikanska exemplet, så mycket mer som — jag betonar det ännu en gång — ingen reklam här skulle få förekomma utan en kontroll från Radiotjänsts sida.

Vid föregående års debatt diskuterades mycket frågan om televisionsreklamen skulle komma att inkräkta på annonseringen i tidningarna och därigenom bli en fara för det fria ordet.

Det är självfallet mycket svårt att göra några bestämda uttalanden, eftersom ingen kan bestämt profetera om framtiden, men det är ändå intressant att se på annonssiffrorna i de länder, där man har kommersiell television. Enligt uppgifter som har sammanställts skall, trots att televisionen även på kommersiell basis nu har vunnit så snabb utbredning i England, tidningsannonseringen där under år 1956 genomsnittligt ha ökat med 1 procent. I Amerika har tidningsannonseringen under samma tid ökat med 9 procent. Allt tal som vi hört tidigare och som i och för sig förtjänar beaktande, nämligen att televisionen skulle döda den fria pressen, tycks inte få belägg i utvecklingen inom de länder, varifrån vi över huvud taget kan hämta några erfarenheter i detta avseende.

Jag vill ytterligare endast säga, herr talman, att jag inte kan inse, att införandet i början eller i slutet av televisionsprogrammen av konsumentupplysningar i form av betald reklam kan vara något hinder för en utveckling av televisionen i den riktning som vi önskar. Vid en konferens nyligen talade en framstående ung socialdemokrat om att vi behövde en »offensiv samhällstelevision», och jag kan inte se, att denna reklamverksamhet på något sätt skulle lägga hinder i vägen för någonting sådant. Snarare

skulle jag vilja säga, att televisionen härigenom skulle få större resurser att iscensätta en sådan verksamhet, om statsmakterna nu ansåge det önskligt och om flertalet av lyssnarna önskade det.

Jag vill betona, att vad som föreslås i den motion, som väckts av herr Larsson i Hammarby i första kammaren och av mig i andra kammaren och som har många andra undertecknare, är en försöksverksamhet. Det är inte nu fråga om att definitivt eller för lång tid framåt binda statsmakterna, utan det är endast fråga om ett experiment. Det synes mig mycket egendomligt, att det kan finnas en så stark skugggrädsla hos många i denna kammare även för en sådan experimentverksamhet. Man skulle här nästan kunna tala om ett »reuterholmeri» — den term som användes om Gustav IV Adolfs skugggrädda regim i början på 1790-talet.

Till sist vill jag, herr talman, säga att jag tror att våra önskemål om att fortast möjligt kunna utbygga televisionen, att såvitt möjligt förbilliga licensen och förbättra programmen, uppenbarligen inte kan uppfyllas utan någon form av kommersiell television — i varje fall inte ske så snabbt som det eljest vore möjligt.

Om det är fråga om 10 kronor eller mera i minskning av licensavgiften, är det väl alldeles omöjligt att yttra sig om för närvarande. Den nästan explosiva utveckling, som den svenska televisionen trots de nuvarande ringa resurserna visat på sistone och som förvånar många, ger anledning att tro, att 10 kronor är ett för litet tal i detta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDREASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Håstad säger att detta förslag endast syftar till en försöksverksamhet med kommersiell television. Det är vi väl också på det klara

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

med. Jag vill därför erinra om vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att utskottet inte ansett det vara lämpligt att nu betunga programbolaget med den grannliga kontroll, som det här skulle bli fråga om. Utskottet har därmed inte kategoriskt avvisat tanken på att man en gång kan komma att införa kommersiell television. På den punkten har utskottet samma skrivning som 1956.

Herr Håstad säger att en kommersiell television skulle ge möjligheter till en snabbare utbyggnadstakt. Gentemot detta vill jag erinra om att den utredning, vars förslag vi till alla delar nu bygger på, har gjort en undersökning beträffande utbyggnadstakten och framhållit, att den första delen av utredningens plan, som i sin helhet gjorts upp efter underhandsdiskussioner med representanter för telestyrelsens radiobyrå, innebär ett fullt utnyttjande av styrelsens resurser i fråga om teknisk arbetskraft. »För närvarande synes det alltså», säger utredningen, »orealistiskt att räkna med en högre utbyggnadstakt före 1959—1960 än den planerade.» Det torde sålunda inte finnas några möjligheter att åstadkomma en snabbare utbyggnad, även om man skulle kunna få den hjälp som en kommersiell television kan ge.

Slutligen, herr talman, vill jag säga, att de varor, som komme att reklameras i kommersiell television, inte är sådana varor som vi behöver utan sådana som vi kan undvara. Vi anser ju allmänt, att vi bör försöka få till stånd ett så stort personligt sparande som möjligt, men jag tror att en kommersiell television komme att verka i motsatt riktning.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Vid ett första påseende av detta utlåtande kan man kanske få det intrycket, att vi här rör oss med en partipolitisk fråga. Såvitt jag förstår är emellertid så inte fallet, utan det är helt andra motiv som gjort att utskot-

tet delat sig i en majoritet och en grupp reservanter. För min del har jag inte kunnat följa mina partivänner bland reservanterna, utan jag har anslutit mig till utskottsmajoritetens uppfattning. Anledningen härtill är att jag finner reservanternas argument vara i svagaste laget. De gör sig skyldiga till en klar överdrift, när de säger att kommersiell television skulle kunna hålla licensavgiften på en rimlig nivå. Det nämndes i utskottet och även här av herr Andreasson, att det kan röra sig om 10 kronors sänkning av licensavgiften. Man kan då frestas att fråga: Är en licensavgift på 90 kronor en rimlig avgift, medan en på 100 kronor är en orimlig avgift? Det är ett något starkt uttryck som reservanterna här rör sig med.

Inte heller torde väl inkomsterna av en kommersiell television räcka till att — som herr Håstad nyss sade — utbygga televisionsnätet, förbilliga licensen och förbättra programmet.

Jag finner även det argumentet något överdrivet att man med kommersiell television och denna sänkning av licensavgiften på ungefär 10 kronor skulle kunna underlätta utbyggandet till glesbygderna.

Man frestas även att sätta ett frågetecken för reservanternas tal om — herr Löfroth var även i sitt anförande inne på den saken — att man bör tillförsäkra den ideella televisionen den bästa programtiden. Vad är det för tid som är den bästa programtiden? Jag skulle tro att detta växlar mycket mellan olika folkgrupper, mellan olika åldrar och kanske rent av mellan olika delar av landet. Jag tror att det är omöjligt att på denna punkt komma ifrån en konkurrens mellan den ideella televisionen och den kommersiella.

Jag tror inte att man behöver hysa någon oro för utbyggnadstakten inom televisionsväsendet. Av den statistik som lämnats i utskottsutlåtandet framgår, att man på ganska få budgetår, från 1957/58 till 1963/64, skulle nå fram

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

till ungefär en tiodubbling av antalet licenser. Om inkomststandarden i vårt land bibehålles eller kanske rent av förbättras kommer enligt min uppfattning televisionen även utan stöd av kommersiell television att gå framåt, måhända i samma takt som radion på sin tid.

På en punkt har jag motsatt uppfattning mot herr Håstad, nämligen beträffande den kommersiella televisionens inverkan på tidningspressen. Jag anser att en kommersiell television sannolikt kommer att bli en belastning för tidningarnas annonsering. Herr Håstad är som sagt av motsatt uppfattning, och den enes mening kan naturligtvis väga lika tungt som den andres. Om det emellertid skulle inträffa, att en kommersiell television komme att ytterligare försvaga våra tidningars ekonomi, tror jag vi har gjort en dålig affär. Redan nu är ju, som alla känner till, klimatet synnerligen bistert för tidningarna i vårt land. Jag för min del vågar i varje fall inte ens utsätta tidningspressen för den risk, som kan ligga i en kommersiell television. Varje tidning, som eventuellt skulle försvinna av denna orsak, skulle lämna ett tomrum som ingen television kan fylla ut. I dag vet vi inte om den kommersiella televisionen kommer att få denna inverkan, men jag har dock den uppfattningen att det finns risk för en negativ inverkan på vår tidningspress, och denna risk vill jag för min del inte utsätta tidningspressen för.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie kom tillbaka och framförde sina farhågor för den kommersiella televisionens inverkan på tidningspressen, och rent principiellt har jag den största förståelse för dessa synpunkter och anser dem vara värda mycket stort beaktande. Men

sedan man nu konstaterat att det i de två länder, där det kan hämtas några erfarenheter i detta avseende, inte alls finns något som ger stöd för dessa farhågor, kan jag inte anse att vi skall avstå från kommersiell television enbart på grund av denna risk. Jag tror dessutom att vi i framtiden, förutsatt att vi får ha relativt goda tider, får räkna med en allmän ökning av reklamkostnaderna och att dessa kommer att fördelas på de olika medel det här är fråga om.

Herr Hansson i Skegrie ansåg vidare att ett belopp på en tia eller så inte var mycket att diskutera här. Vi vet ju inte vilken storlek inkomsterna av den kommersiella televisionen kan komma att få, och talet om en tia är kanske därför i detta fall inte något adekvat uttryck. Men är för övrigt tio eller tjugokronor eller det högre belopp det eventuellt kan bli fråga om något så oviktigt, framför allt för våra åldringar, som vi hoppas på gamla da'r skall få njuta av det framsteg som televisionen ändå utgör? Jag kan inte se att vi i detta sammanhang skall alldeles nonchalera de små beloppen, och vi erinrar oss våra debatter här i kammaren om höjningen av radiolicensen och hur känsliga vi alla var för en sådan höjning.

Vad sedan beträffar själva utbyggnaden av televisionen är det visserligen sant att det föreligger ett program för de närmaste två årens utbyggnad, men därifrån är det ett mycket långt steg till en utbyggnad av nätet till alla våra glesbygder, alla de bygder där televisionen kanske har den största missionen att fylla som ett led i strävandena att knyta befolkningen samman med övriga delar av landet.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Håstad nämnde visserligen att det fanns statistik som utvisade att tidningsannonseringen ökat med en procent i vissa länder, där man

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

prövat kommersiell television, men av denna statistik framgår kanske inte hurvida några mindre tidningar, som inte kunnat stå rycken i konkurrensen, lagts ned i dessa länder. Jag har för min del sammanträffat med åtskilliga annonsmän på ledande platser inom olika svenska tidningar, och alla har uttalat just de farhågor jag här gett uttryck för. Dessa samtal med svenska tidningsmän måste väl väga lika tungt som herr Håstads statistik från utlandet.

Vad sedan beträffar möjligheten att sänka televisionslicensen med en tia, så är jag liksom herr Håstad angelägen att åldringarna skall få en så låg televisionsavgift som möjligt, men denna tia måste vägas mot kostnaderna över huvud taget för att ha television. Om det förhåller sig så, som herr Andreasson här sade — och jag tvivlar inte alls på den uppgiften — att de fasta kostnaderna för innehav av en televisionsapparat rör sig om ca 500 kronor, spelar tian en ganska liten roll i detta sammanhang.

Fru WALLIN (s):

Herr talman! Enligt en undersökning som gjordes 1953 uppgick reklamkostnaderna i vårt land till 620 miljoner kronor, och det är väl inte sannolikt att kostnaderna för reklamen sjunkit sedan dess. Jag vill hålla med herr Håstad om att det väl knappast är troligt att någon nämnvärd del av dessa reklamkostnader kommer att föras över till den kommersiella televisionen, utan att det väl i stället blir så att kostnaderna för reklamen ytterligare kommer att öka.

Ytterst är det konsumenterna som får betala också reklamkostnaderna, och nog är det både ärligare och riktigare att med avgifter direkt till televisionen betala vad verksamheten kostar än att via reklamen betala en del av televisionsverksamheten, i all synnerhet som

ju avgiften inte är av den storleksordningen att den motiverar ett annat ställningstagande.

I sitt utlåtande förra året lämnade statsutskottet vägen öppen för en omprövning i detta hänseende. Reklamen i TV-programmen blir dyr, och det är sannolikt — vilket också har påpekats av herr Andreasson — att det blir sådana producenter, vars varor har ett så stort avstånd mellan produktionspris och försäljningspris att de orkar bära de högre reklamkostnaderna, som köper reklamen i televisionsprogrammen. I huvudsak blir det väl då fråga om sådana varor som kan hänföras till lyxkonsumtion, kosmetika, bilar o. d., och den konsumtionen har vi just ingen större anledning att stimulera.

Jag tycker också att det skulle innebära en orättvisa mot alla producenter av sådana varor, för vilka man inte kan ta ut priser som tillåter fabrikanten att bära de höga reklamkostnaderna, och som därför blir ställda utanför möjligheten till reklam i televisionen.

Trots alla de bestämmelser, som kan komma att utfärdas, tror jag också att reklamen kan komma att innebära en viss bundenhet av Radiotjänst. Ty det är väl ändå uteslutet att inte reklamköparna själva, som får betala för reklamen, vill ha ett avgörande inflytande över utformningen av reklamprogrammen. Att de ideella programmen skulle ha något att vinna på reklamen tror jag inte alls. Motsatsen är mera sannolik.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Jag vill understryka vad som står i utskottets utlåtande rörande det uttalande, som riksdagen gjorde i fjol, nämligen att man kunde tänka sig en sådan situation att vi införde kommersiell television för att kunna sänka licensavgiften. Jag kan

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

också helt ansluta mig till utskottets skrivning, när utskottet säger att det inte sedan dess har inträffat någonting, som kan motivera att riksdagen nu ändrar ståndpunkt.

Det har emellertid framhållits att 1956 års televisionsutredning dock har föreslagit ett visst inslag av kommersiell television, och att utredningen har bemött de argument som framförts mot kommersiella televisionsprogram. Herrar Håstad och Heckscher har utgått ifrån att utredningens bedömanden och invändningar är hundraprocentigt riktiga, och alla farhågor för att reklamen skulle kunna medföra bekymmer i fortsättningen har avvisats. Jag vill dock inte helt ansluta mig till den uppfattningen. Det är att göra det litet för lätt för sig, om man anser att utredningens ståndpunkt i det fallet är till alla delar hållfast. Jag skall här bara ta ett par exempel.

Man kan fråga sig, om det blir så alldeles lätt för Radiotjänst att föreskriva sådana villkor för framförande av kommersiella televisionsprogram att olämpliga sådana inte sändes. Man måste otvivelaktigt på Radiotjänst avvisa en del av de förslag som framlägges av programköparna och acceptera andra, och jag är inte alls säker på att det blir någon lätt uppgift. Avgörandet måste ju i sådana fall bero på uppfattningarna hos de personer, som handlägger frågorna, och vem kan då garantera att det just blir de olämpliga programförslagen som avvisas och det bara blir de lämpliga programmen som kommer att sändas? I varje fall kan det råda mycket delade meningar på den punkten.

Herrar Håstad och Heckscher har som sagt utan vidare utgått ifrån att den kommersiella televisionen inte kommer att medföra några bekymmer för den s. k. ideella televisionsverksamheten. Det har också framhållits i reservationen, att televisionens huvudsyfte skall vara att tjäna samhällets, kulturens, folkbildningens och hemmens in-

tressen. Det är emellertid också att göra det för lätt för sig, om man säger att utredningen oreserverat har intagit samma ståndpunkt — det är nämligen utredningens betänkande reservanternas hela tiden bygger på. I betänkandet, på sidan 108, står nämligen att den bästa programtiden odelat bör reserveras för det ideella programmet. Inom parentes vill jag säga, att man alltså här skall bjuda ut den sämsta programtiden till reklam i TV och få bra betalt för den.

Vidare sägs det i utredningens betänkande att en sådan uppdelning möjligen kan ogynnsamt påverka inkomstutvecklingen av televisionens reklamverksamhet, men utredningen tillägger därefter följande, som jag här vill understryka: »Denna olägenhet, som onekligen blir av mindre betydelse ju kortare tid som kan anslås åt de ideella programmen, får man dock acceptera, om man vidhåller, att varje risk för att det ideellt syftande programmet skall influeras på diskutabelt sätt av reklamprogrammen, såvitt möjligt måste elimineras.»

Om man skall vidhålla att vi inte skall påverka de ideella programmen ogynnsamt, så får man ta dessa olägenheter med mindre inkomst av reklamverksamheten. Man sätter liksom ett frågetecken för huruvida man skall vidhålla den uppfattningen, att reklamen inte bör påverka programmen. Jag tror att man skall lägga märke till detta.

Som jag förut sade uttalade sig riksdagen förra året på denna punkt. Ingenting nytt har sedan inträffat. Kungl. Maj:t har inte heller i propositionen tagit upp frågan om kommersiell television. Anledningen härtill kanske är att Kungl. Maj:t trodde, att riksdagen menade allvar med vad riksdagen sade förra året. Det är ju ändå så, att ett inslag av kommersiell television inte kan bli avgörande i ekonomiskt hänseende. Detta har belysts av föregående talare, och jag skall inte ytterligare taga upp den frågan.

Herr Håstad nämnde att man kanske

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

hade räknat för lågt och att det kan bli betydligt större inkomster av den kommersiella televisionen. Men om detta nu skall vara en försöksverksamhet, och om man får betydligt större inkomster tack vare denna, blir då inte hela televisionsverksamheten ganska beroende av de inkomsterna? Lär oss inte erfarenheten, att när man skaffar sig sådana inkomster får man hålla på därmed? Det är inte så lätt att avveckla en sådan försöksverksamhet, om televisionen blir ekonomiskt beroende av den. Jag tror därför för min del, att det är all anledning, att riksdagen vidhåller den ståndpunkt, som riksdagen intog i fjol. Jag ansluter mig därför helt till utskottets utlåtande.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, hur intressant den än kan vara, men några yttranden, som fällt här, har givit mig anledning att ta till orda.

Det gäller först en replik av herr Andreasson och därefter ett yttrande av fru Wallin, som jag anser bör bemötas från näringslivets håll.

Det är skrämmande, att en så djup okunnighet om reklamens betydelse för näringslivet i vårt land skall redovisas här i riksdagen. Man utgår ifrån, att bara sådana varor, där det är så stor spänning mellan tillverkningskostnader och försäljningspriser, att det finns onormalt stora marginaler, skall kunna komma i fråga för reklam i televisionen, och att denna reklam skulle medföra onödiga kostnader för konsumenterna.

Det är som sagt ganska skrämmande, att man har så liten kunskap om reklamens betydelse också ur kostnadspressande synpunkt. Det är alldeles självklart, att de representanter för näringslivet, som kommer att utnyttja möjligheten till reklam i televisionen — om detta nu kommer att erbjudas — kom-

mer att vara lika kritiska när det gäller att anslå pengar för reklamverksamhet på detta sätt, som de redan nu måste vara till reklamkostnader, nota bene om det gäller företag, som är ansvarskännande och verkligen vill skapa en god produktion till lägsta möjliga pris, och det vill väl inte kammaren frångå i varje fall majoriteten av det svenska näringslivet. Om det finns företag, som inte är sådana, är detta undantag och inte regel.

Jag kan inte undgå att här i kammaren med skärpa lägga fram dessa synpunkter, eftersom jag anser, att näringslivet inte är förtjänt av sådana bedömanden, som en del yttranden här har givit vid handen. Vi talar om att vi måste komma in på en europeisk marknad, vi måste få större avsättningsmöjligheter. Är inte detta grundat just på att vi i vårt land har för litet avsättningsområde för goda produkter, som görs av skickliga uppfinnare och goda fabrikanter och som distribueras genom sunda och goda distributionsled? Då har vi i detta fall en möjlighet för goda uppfinnare och fabrikanter att lansera en vara i betydligt större omfattning, genom att man kan få ett gott reklammedel, vilket televisionen visat sig vara i alla länder. Skall man då frångå näringslivet denna möjlighet, varigenom det verkligen kan bli i stånd att ge lägre priser åt goda varor?

Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på en annan detalj. Här anslår vi pengar för konsumentupplysning. Vi skall noggrant pröva, hur varorna skall vara beskaffade för att vara korrekta och riktiga och värdiga att upptagas av hushållen. Det är alldeles självklart att det måste ske en presentation från konsumentupplysningshall. Jag frågar mig bara: Hur skall detta kunna ske i television utan att man ger sig in på farliga vägar, om man inte kan ta betalt av den producent, som anser att hans vara bör kunna presenteras i television? Man kommer in på

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

fullkomligt oriktiga vägar, om man skall göra reklam för en vara, som råkar ha blivit bedömd av konsumentupplysningsinstitutet, när man samtidigt kanske inte alls vet om det finns andra företag, som har tillverkningar av lika god och jämförbar kvalitet.

Man kan enligt min mening inte komma fram på annat sätt än att det måste betalas och att det måste stå öppet för vem som helst att genom en ekonomisk insats få reklam för sin vara med tillskott av det bedömningsvärde som en prövning vid ett konsumentupplysningsinstitut innebär.

Sedan tror jag att herr Persson i Växjö fällde ett yttrande, som är värt att beakta. Han frågade: Kan man komma ifrån kommersiell television, om man skulle finna att försöksverksamheten går bra? Jag ser att herr Persson ruskar på huvudet. Han kanske inte sade just så. Men jag tror, att herr Persson misstänker, att ett försök kommer att slå så väl ut att allmänheten helt enkelt inte vill undvara den kommersiella reklamen i televisionen, och jag har den uppfattningen att programmen snarare kommer att bli bättre än sämre, om man tillåter kommersiell reklam i television. Jag tror nämligen att näringslivets representanter, som alltid noga granskar kostnaderna för sin reklam, kommer att vara så angelägna om att deras program blir så bra som möjligt, att den svenska allmänheten med all säkerhet skulle sakna det kommersiella inslaget, om den fick ett litet prov på hur det kunde utformas.

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten ytterligare, men jag har ansett mig nödsakad att framföra dessa synpunkter med den erfarenhet jag har från näringslivet och med vetskap om hur angeläget näringslivet — både små och stora företagare — anser det vara att man får denna nya möjlighet.

Jag yrkar självfallet bifall till reservationen.

Fru WALLIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror det är lyckligast om de organ för konsumentupplysning som skapats i vårt land får sköta denna sak. Därigenom får vi garantier för en objektiv och nyttig konsumentupplysning. Det resonemang som fördes senast från talarstolen var en reklam för reklamen. Jag vidhåller vad jag tidigare sagt att det ändå är konsumenterna som till sist får betala kalaset.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Wallin menade att mitt yttrande innebar en reklam för reklamen och ansåg att det är konsumenterna som får betala fiolerna. Jag kanske kan erinra fru Wallin om att min tjugufemåriga erfarenhet från ett företag, som arbetat med framställning av varor, ger vid handen att konsumenterna har anledning vara tacksamma för att vi samtidigt har utnyttjat reklamen i den utsträckning som skett och med omdöme. Jag skulle kunna ge fru Wallin många mycket talande bevis för att denna reklam åstadkommit en betydande sänkning av priserna på de produkter, som vi därigenom kunnat erbjuda allmänheten.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall förlänga debatten, dock endast två minuter.

Som alla hörde har den föregående ärade talaren lagt in en helt annan betydelse i mitt yttrande än den jag avsåg. Vad jag sade var att om man gör sig beroende av dessa inkomster, är det kanske inte så lätt att sedan avveckla denna försöksverksamhet. Jag befarade inte — som den föregående talaren uppgav — att resultatet skulle bli så uppskattat, att vi på grund därav inte skulle kunna avveckla verksamheten. Det är jag ingalunda övertygad om; detta är för övrigt någonting som vi inte kan uttala oss bestämt om.

Den tjugufemåriga erfarenhet, den föregående ärade talaren har från det företag där han arbetar, kan han inte ha angående just denna sak. Jag tror för min del att just detta att man gör sig beroende av inkomsterna — som enligt herrar Heckscher och Håstad skulle bli större än vad vi räknat med — kan betyda att man får svårt att avveckla en sådan här historia.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Till detta vill jag bara säga att alla talesmän för utskottsmajoriteten vill göra gällande att dessa inkomster kommer att vara av så oväsentlig betydelse, att de endast i ringa grad skulle kunna minska licensavgiften. Under sådana förhållanden kan man knappast förstå att herr Persson i Växjö på allvar kan hävda den uppfattningen att man skulle kunna bli så beroende av dessa inkomster, att man av den anledningen inte skulle kunna undvara dem.

Jag tror för min del i stället att allmänheten kommer att starkt uppskatta möjligheterna till en riktig och korrekt reklam och att näringslivet kommer att få nya möjligheter att tillverka varor i större serier och därigenom pressa priserna, att det borde vara ett allmänt intresse att verkligen göra något för införande av kommersiell television.

Herr NILSSON i Tvärålund (bf):

Herr talman! I motionerna nr 401 i första kammaren och nr 500 i andra kammaren yrkas på en snabbare utbyggnad av televisionen i Norrland. Utskottet har funnit att bärande skäl talar härför och säger, att det bör undersökas vilka möjligheter som finns för att ernå en snabbare utbyggnad, exempelvis genom vissa provisorier.

Det finns en karta i propositionen som beskriver televisionsutbyggnaden och den visar, att södra Sverige nästan helt är täckt för televisionsmottagning, medan norra Sverige däremot är myc-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

ket sämre tillgodosett. Att täcka Norrland på samma sätt som mellersta och södra Sverige anser jag inte alls vara möjligt i detta första skede, på grund av glesbebyggelse och stora geografiska avstånd. Ser man närmare på utbyggnadsplanerna finner man emellertid att samtliga län, i varje fall till någon del eller i något hörn av sitt område, får viss möjlighet till televisionsmottagning.

Ett undantag härvidlag utgör dock Västerbottens län. När utskottet säger, att bärande skäl talar för en snabb utbyggnad i Norrland, bör väl denna främst gälla de områden, som inte alls är tillgodosedda enligt propositionens förslag. Jag vill därför, herr talman, vädja till dem som skall undersöka möjligheterna till en snabbare utbyggnad att sikta på att denna i möjligaste mån kan ske samtidigt över hela landet och att man rättar till ett sådant missförhållande som att hela norrlandslän lämnas åsido, vilket föreliggande utbyggnadsförslag innebär.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Det var ett avsnitt i herr Håstads första anförande som kom mig att begära ordet för ett kort inlägg i denna debatt.

Herr Håstad menade, att det var av intresse för oss att beakta utvecklingen på detta område i Förenta staterna och anförde ett referat från en studierapport, enligt vilken man i Förenta staterna skulle ha tagit lärdom av senare års erfarenheter och nu låter den kommersiella televisionen ingå som ett naturligt led i den ideella strävan, som är förbunden med all televisionsverksamhet. Jag tycker inte att herr Håstads referat av en studierapport från Förenta staterna skall stå som enda vittnesbörd om opinionen på denna punkt där över och att det skall stå oemotsagt, att man har en så genomgående positiv uppfattning om den kommersiella televisionen i Förenta staterna. Jag vill därför bara helt kort säga några ord

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

om en artikel, som publicerats i det senaste numret av den amerikanska tidskriften »Reporter» den 2 maj i år.

Artikelförfattaren säger, att ett växande antal människor — i Förenta staterna alltså — vänder sig med avsmak från den kommersiella televisionen, oroade av både den kvantitativa och den kvalitativa påverkan, som den utövar på deras dagliga liv, det stela mönster den har fastnat i och den ytlighet, som utmärker programmen. Det är självfallet så, att den som bekostar ett kommersiellt programinslag och därmed avser att nå ut till en presumtiv köparkrets med reklamen för sina varor vill att detta programinslag skall nå så många människor som möjligt. Därför måste dessa program tillfredsställa så många skiftande smakriktningar som det är möjligt på en gång. Artikelförfattaren i »Reporter» säger träffande, att programmen måste attrahera alla mellan 6 och 60 år. Detta medför med nödvändighet en förflackning, ett förtylligande av programmen, som inte kan stå i överensstämmelse med televisionens syftemål sådana vi uppfattar dem här i landet.

I den amerikanska uppsatsen citeras också en engelsk författare som framhåller, att medarbetare i den kommersiella engelska televisionen är allvarligt oroade av utvecklingen på detta område, och säger att omedelbara åtgärder måste vidtagas för att hejda den pågående utvecklingen mot en ständigt försämrad kvalitet på programmen.

Erfarenheterna från de länder, där man har kommersiell television, är sålunda inte alls så genomgående positiva som talesmännen för reservationen vill göra gällande. I den amerikanska uppsatsen kommer författaren till slut med spådomen, att i det långa loppet torde den kommersiella televisionen bli ersatt av ett annat system, som bättre motsvarar kraven från dem som menar, att televisionen måste fylla sin uppgift som ett led i den upplysande, kulturskapan-

de och sunt underhållande verksamheten. Min personliga erfarenhet av de kommersiella televisionsprogrammen både i Förenta staterna och i England gör, att jag för min del kan bestyrka den uppfattning som kommer fram i denna artikel. Detta gör också, att jag helt ställer mig på utskottsmajoritetens sida och därmed, herr talman, ansluter mig till dem som yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp de många invändningar, som kommit fram i debatten. Herr Löfgren har ju redan på ett utomordentligt sätt, tycker jag, bemött några av dem.

Men med anledning av vad fru Thorsson sade bör jag kanske bringa till kammarans kännedom, att labours ecklesiastikminister var här i fjol och höll inför representanter för olika partier ett föredrag om sina erfarenheter från kommersiell television. Det var alltså kommersiell television av en helt annan storleksordning än den som nu är aktuell för vårt vidkommande. Denna labours kulturminister, som tidigare hade varit emot kommersiell television, upplyste oss om att det engelska folket liksom han själv var mycket tillfredsställt med denna nya ordning, och han kunde inte tänka sig att labour skulle göra någon ändring, om man kom till makten.

Jag har velat lämna denna upplysning, ty jag tror att vi i denna engelsman har en av de mest auktoritativa uttolkarna av erfarenheterna av kommersiell televisionsverksamhet.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet utslutande därför att den föreliggande frågan synes mig ha en principiell aspekt, som är kanske mera betydelsefull än saken i och för sig, emedan den berör själva inställningen från samhällets sida till vissa utvecklingsproblem. Men innan

jag kommer till detta skulle jag ändå vilja mycket kort ta upp ett par synpunkter som framförts i debatten.

Fru Thorsson citerade en artikel, där en kritisk mening uttryckts mot amerikansk TV-reklam. Det är klart att det finns delade meningar om allting, men det är ju inte fråga om här i Sverige att vi skulle överta det amerikanska systemet.

Herr Persson i Vinberg har talat om att staten kunde bli beroende av avgifterna, om man väl började med ett sådant här system, men han hade svårt att förklara, vad det skulle vara för favor med att göra ett försök.

Herr talman! Det är väl i verkligheten så, att ur allmänhetens synpunkt kommer detta att te sig som ett val mellan de olägenheter, som eventuellt visar sig av kommersiell reklam i här föreskriven ordning och å andra sidan olägenheter av att ha mycket höga avgifter. Om man tror, att allmänheten kommer att finna olägenheterna av den kommersiella reklamen väga mycket tyngre än den olägenhet som höga avgifter innebär, så är det väl ingen konst att senare då avskaffa den kommersiella reklamen och höja avgifterna.

Om man därför som herr Persson i Vinberg menar, att det inte kommer att gå att avskaffa den kommersiella reklamen, när man väl börjat med den, måste motiveringen vara, att man är ängslig för att allmänheten kommer att föredra att de lägre avgifterna och därmed den kommersiella reklamen i denna modesta form bibehålles. Detta är väl, som herr Löfgren redan påpekat, pudelns kärna — eller i varje fall en del av kärnan — att man är ängslig, att prövar vi detta system kommer allmänheten att tycka att det är så bra, att man inte vill ha någon ändring. Då ligger alltså bakom den tankegång, som herr Persson i Vinberg utvecklade, åsikten att vi skall inte överlåta åt svenska folket självt att bedöma detta, utan vi riksdagsmän begriper det bättre, och vi skall inte ut-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

sätta allmänheten för frestelsen att bedöma frågan felaktigt. Det är bättre att vi tänker för folket än att folket tänker självt. Det är ett utslag av förmyndarmentalitet — det är väl ändå svårt att komma ifrån — när man inte vill göra ett försök att låta allmänheten själv bilda sig en mening!

Herr talman! Statens finanser är, säger man ju ständigt från regeringsbanken, inte så goda som de borde vara. Vi pålägger nya skatter. Borde man inte då vara angelägen om att pröva denna möjlighet att lösa ett problem på ett för staten billigare sätt.

Herr Hansson i Skegrie förklarade, att en del mindre tidningar hade ekonomiska svårigheter. Han tycktes mena att, om man fick kommersiell reklam i TV, skulle de mindre tidningarna få ökade svårigheter att klara sig. — Den kommersiella reklamen i TV skulle väl i någon mån konkurrera med riksannonseringen, men såvitt jag förstår inte alls med den lokala annonsering, som de där med stora ekonomiska bekymmer kämpande mindre tidningarna särskilt är beroende av. De allvarliga problem, som en del mindre tidningar i landet har att brottas med och som jag för min del ingalunda vill bagatellisera, tvärtom, sammanhänger alltså mycket litet med televisionsreklamen. Vad riksannonseringen beträffar har såväl herr Löfgren som herr Håstad belyst den saken. Jag vill bara nämna, att jag i förrgår såg amerikanska uppgifter om reklamens utveckling det senaste året, enligt vilka en betydande ökning av tidningsreklamen skett trots televisionsreklamens samtidiga ökning.

Fru Wallin talade om att konsumenterna får betala reklamen. Trots att herr Löfgren har berört det, måste jag därutöver tillägga, att denna tro, att reklamen är någonting som konsumenterna betalar som en fördyring av varan, är häpnadsväckande — fru Wallin får ursäkta att jag säger det. Den måste nämligen innebära att även tidningsre-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

klamen och all annan reklam fördyrar varorna för konsumenterna. När jag hörde fru Wallins uttalande, tänkte jag, att fru Wallin måste vara anhängare av att vi förbjuder även tidningsreklam, ty varför skulle det, om man som fru Wallin tycks anse fördyrar varorna genom reklam, befinnas mera motiverat, att konsumenterna betalar fördyringen av varorna genom tidningsreklam än fördyringen genom televisionsreklam? Nej, det är såsom redan förut här har belysts så, att reklam möjliggör produktion och omsättning i stor skala och därför i stor sett verkar förbilligande, även om man alltid kan påvisa enstaka fall, där motsatsen gäller. Man kan aldrig rensa bort de enstaka fallen. Man får lov att välja, om man vill ha de stora fördelarna med ett expansivt, dynamiskt näringsliv, som inte kan tänkas utan reklamverksamhet och då även ta de mindre nackdelarna, eller om man vill säga nej till det och acceptera ett mera stagnerande samhälle.

Men, herr talman, för mig är huvudsyftet detta: Här har vi ett nytt kommunikationsmedel — just kommunikationsmedel — och frågan är, om vi då skall säga, att vi inte skall använda detta kommunikationsmedel för ett visst ändamål. Då säger man att det kan vara risk för det eller det. Härpå svaras: Allright, låt oss pröva, så att vi sedan kan bilda oss en säkrare mening.

Är det inte rimligt att vi, när det gäller ett nytt kommunikationsmedel, säger: Innan vi stänger av och förbjuder folk att använda detta kommunikationsmedel, så vill vi pröva saken. Är det inte i god mening — inte i någon partibetonad mening — en liberal inställning i den mening som jag trodde att alla svenska demokratiska partier vore liberala, att man säger, att vi inte skall börja med att stänga av förrän vi är alldeles säkra på att det är tillräckligt motiverat. I alla tveksamma fall bör vi väl pröva nya vägar, innan

vi bestämmer oss för en negativ, avstängande hållning.

Jag tycker att det är en viktig princip, att den svenska riksdagen säger ja till tanken, att man skall pröva nya saker, innan man beslutar sig för en restriktiv hållning.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort gemåle:

Herr Ohlin har i sitt anförande bemött herr Persson i Vinberg, som tillhör första kammaren och inte heller nu är här i denna kammaren. Om herr Ohlin har något otalt med honom, får herrarna väl träffas i sammanbindningsbanan eller någon annanstans.

Emellertid tyckte jag mig förstå — men ibland var det litet svårt — att herr Ohlin avsåg de yttranden jag hade fällt i denna kammare, och jag vill med anledning därav bara säga några ord.

För det första beklagar jag, att herr Ohlin inte har fattat innebörden i den motsättning som här föreligger mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Men det är ju inte alltid så lätt, när man hoppar in så där liksom utifrån och skall ta upp en sådan här sak till diskussion. Diskussionen här gäller ju, hur man skall kunna utnyttja televisionen för sitt ursprungliga syfte på bästa sätt. Det syftet har ju reservanterna angivit i sin reservation med orden att tjäna samhällets, kulturens, folkbildningens och hemmens intresse. För vår del säger vi — och på den punkten har vi delvis stöd av den utredning som är gjord — att det kan tänkas, att en kommersiell television nu under utbyggnadsstadiet kan motverka tillgodoseendet av dessa väsentliga intressen. Utredningen har nämligen sagt att om man skall tillgodose den ideella sidan av televisionen, kommer det att verka så att man får sämre betalt för reklamen i television. För vår del har vi sagt att det kan mycket väl tänkas att det blir en sådan inverkan, som inte är gynnsam när det gäl-

ler att tillgodose televisionens ursprungliga syfte.

Utredningen har inte haft till uppgift att framlägga förslag i den fråga, som här diskuteras. Att den har framlagt ett sådant förslag innebär inte en sådan ändring av förhållandena att riksdagen bör inta en annan hållning i år än i fjol.

Jag skall inte gå in på vad herr Ohlin sade, när han drog fram det här vanliga resonemanget om förmyndarmentalitet. Det har inte ett dugg med denna fråga att göra. Om man skall söka förmyndarmentalitet någonstans, tror jag inte det skall vara hos dem som anslutit sig till utskottets utlåtande.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att be herr Persson i Växjö så mycket om ursäkt för min lapsus. Den var verkligen beklaglig, och det finns inga för mildrande omständigheter. Därmed är nog sagt om det.

Däremot vill jag säga herr Persson i Växjö, att det förefaller mig som om han kom in här när jag talade och endast delvis hörde mitt anförande. Detta må vara sagt som förklaring. Det händer oss alla, att även om vi lyssnar på en debatt kan det vara någon del av något anförande som vi inte kan avnjuta.

För att inte förlänga debatten vill jag bara konstatera vad säkert kammarens ledamöter redan konstaterat att herr Persson i Växjö inte sade ett enda ord om den principiella huvudsynpunkt, som jag framförde. Han påstår att det kan vara en hel del olägenheter etc., och jag sade: All right, låt oss pröva och se hur stora dessa olägenheter blir och låt oss tilltro svenska folket så gott omdöme att folket självt kan få bilda sig en mening om dessa saker, och så kan vi återkomma till debatten därefter. Det är det herr Persson i Växjö och hans vänner inte vågar och inte vill. De vill säga nej nu, så att

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

allmänheten icke skall få det material, med vars hjälp allmänheten kan bilda sig en egen mening och träffa sitt eget val.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi har anfört från vårt håll är ju, att om man inför denna kommersiella television och det blir så som reservanterna säger, att inkomsterna blir väsentliga, kan det vara svårt att avstå från dessa inkomster i framtiden, även om svenska folket skulle anse att denna kommersiella television inte vore värd så mycket. Det är det resonemanget jag har fört här i detta sammanhang.

Nu skall man emellertid observera, att vad vi har sagt är att vi skall inta samma ståndpunkt som i fjol, eftersom ingenting inträffat sedan dess. Där lämnar vi ju vägen öppen för ett eventuellt framtida försök med kommersiell television.

Sedan kan jag möjligen tillägga, att jag berörde i min förra replik ingenting annat än det jag hörde herr Ohlin säga. Herr Ohlin hade nyss börjat när jag kom in. Han säger nu att man ibland inte har tillfälle att avnjuta allt som sägs här i kammaren. Till det kan jag säga, att det förekommer ibland att man helt enkelt inte orkar.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte bemöta vad herr Perssons i Växjö sista mening var, eftersom jag inte uppfattade det.

Herr Persson i Växjö förklarar nu, att även om allmänheten skulle tycka att olägenheterna är stora vid kommersiell TV kan det bli svårt för staten att undvara pengarna, om staten en gång vant sig vid att få in dem. Utskottsmajoriteten säger att den inte skulle ge något väsentligt bidrag till finansieringen, men trots detta säger herr Persson att det nu skulle bli så svårt för

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

finansministern att avstå från pengarna. Om man får in pengar nu under en försöksperiod med TV-reklam, vilket har en gynnsam inverkan på statens affärer, skulle det då vara svårare att om något år avstå från detta bidrag, än vad det är att avstå från dessa inkomster hela tiden? Det hänger inte ihop, herr Persson i Växjö, detta med svårigheterna att avstå från pengarna. För övrigt är det ju meningen att televisionen skall finansieras med olika höga avgifter och så att statskassan blir mycket litet belastad. Blir det någon skillnad, så blir statskassan under en längre period mindre belastad enligt reservanternas linje än enligt utskottets.

Den enkla sanningen är att man vågar inte låta folket få ett material att pröva om folket föredrar det ena eller det andra. Därför vill man säga nej.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall ta upp de s. k. principiella aspekter på frågan, som herr Ohlin har berört i sitt anförande. Jag vill då börja med att säga, att vad vi är oeniga om är inte reklamens betydelse i samhället. Där kan det finnas delade meningar, men jag tillhör i varje fall inte dem som hyser notorisk misstro mot annonsering och reklam, utan jag förstår fullkomligt att reklamen är nödvändig och att reklamen har en mycket stor betydelse i det svenska samhället.

Men vad vi är oeniga om är televisionens ställning och betydelse. Vi, som är motståndare till att släppa in reklam eller göra den svenska televisionen beroende av reklampengar, är det ju därför att vi betraktar detta nya kommunikationsmedel som en mycket betydelsefull kulturfaktor, där vi i första hand vill slå vakt om programmets kvalitet och i varje fall inte från början inställa oss på att programmen skall ha en, som möjligen allmänheten vill, behagligt låg nivå.

Ingen har här påstått, att den annonsering i TV, som diskuteras, skulle kunna ge något bidrag till en höjning av programkvaliteten i televisionen. Där emot visar alla erfarenheter utifrån — det är inte så många länder för resten, ty de flesta har sagt nej precis som vi har gjort till att släppa in reklam — att reklaminsatsen i televisionen drar ned den kulturella nivån och i varje fall minskar televisionens möjligheter att vara en kulturaktiverande faktor. Det finns så många faktorer i alla samhällen — också i det svenska — som drar ned kulturaktiviteten att vi och framför allt denna ansvariga församling bör göra vad vi kan för att från början låta detta nya instrument bli något av vad vi behöver för ungdomens fostran och över huvud taget för folkets kulturella lyftning. Där kan reklamen inte ge något bidrag, och det har ingen heller påstått. »Men», säger man, »reklamen kan ge pengar. Den kan göra det möjligt för oss att snabbare utbygga televisionsnätet över landet, och den kan också eventuellt göra våra licensavgifter lägre. Skall vi avstå från det?» Jag skall med några ord belysa den svenska televisionens ekonomi av i dag.

Som kammarens ärade ledamöter minns, ville jag förra året inte lägga fram någon långtidsplan för televisionens utbyggnad, därför att de utredningar, som då låg på regeringens bord, visade, att utbyggnaden skulle bli kolossalt dyr. Därför menade jag, att innan vi lade fram en långtidsplan borde vi låta några tekniker utreda frågan om det var möjligt att få ett billigare distributionsnät. Under förra sommaren arbetade också den Karsberg-Fermska utredningen med dessa frågor, och den lyckades ge oss ett förslag, så att utbyggnaden nu kan ske efter metoder, som är oerhört mycket billigare än de, som vi tänkte oss tidigare. Jag vill erinra om att den femårsplan, som riksdagen nu står i färd med att i princip avsluta, innebär att två tredjedelar av lan-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

dets befolkning inom fem år skall få möjligheter att se television genom att vi skapar ett radiolänkssystem från Stockholm till Göteborg och Malmö och därigenom kommer i kontakt med eurovisionen samt dessutom bygger 13 nya stationer, allt detta för en kostnad, som i dag beräknas till knappa 20 miljoner kronor. För ett år sedan beräknades den till 50 miljoner kronor. Den Karsberg-Fermska utredningen har betonat, att det icke är möjligt att bygga ut den svenska televisionen i snabbare takt. Den finner det orealistiskt att tänka sig, att man i varje fall intill åren 1959 eller 1960 kan gå fortare fram. Vi har inte tillräckliga tekniska resurser i Sverige. Jag har nyligen varit i kontakt med dem, som är ansvariga för utbyggnaden, och vet, att de arbetar med mycket stora svårigheter. Det är ju trots allt fråga om en mycket omfattande utbyggnad. Även om vi skaffar mera pengar har vi alltså ingen möjlighet att under den närmaste tiden komma fortare fram.

Beträffande licensavgifterna vill jag erinra om att det för några dagar sedan fanns 36 000 registrerade televisionsmottagare i Sverige. Den Karsberg-Fermska utredningen räknade med att det den 1 juli nästa år skulle finnas 37 000 stycken. Vi är följaktligen ett helt år före i fråga om televisionslicensbetalande personer i landet, och därigenom har vi förstärkt ekonomien på programsidan högst väsentligt. Riksdagen är nu i färd med att bevilja 11 miljoner kronor för televisionens utbyggnad och drift under nästa budgetår. Därtill kommer de licensinkomster på 4—5—6 miljoner kronor, som då inflyter. Dessa siffror visar, att televisionen, som den förra utredningen trodde skulle bli självbärande först om åtta å tio år, ifall tendensen håller om fyra år kommer att klara sig med egna medel och för att sedan kunna börja återbetala de lån, som riksdagen här beviljar för utbyggnad. Skattebetalarnas pengar behöver således inte ställas till förfogande någon

längre tidsrymd. Televisionen är därmed oberoende av de reklampengar, som man på några håll menar skulle vara ett så betydelsefullt bidrag till utbyggnaden.

Jag har velat lägga fram dessa siffror, som enligt min mening ändå kan visa, att vi icke är så beroende av reklampengarna som man tror. När vi inte är det, varför skall man då släppa in reklamen?

Jag vill, för att inte bli långgrandig, sluta med att bemöta herr Ohlins argument om att vi ändå borde acceptera en försöksverksamhet med att ett sådant har många olägenheter. AB Radiotjänst, som är ansvarigt för televisionen, har i alla remissutlåtanden bett att få slippa dylika, därför att det är mycket osäkert att bygga upp en organisation, anställa folk och skaffa teknisk utrustning — det är Radiotjänst som enligt de sista förslagen skall sköta alltsammans — och ständigt leva i ovisshet om huruvida denna organisation är den riktiga. Med andra ord: den osäkerhet som vi för in i diskussionen — och som även själva diskussionen innebär — för dem som sysslar med televisionen, kan vi väl i alla fall befria dem och Radiotjänst ifrån. De håller nu på att bygga upp en organisation, skaffa tekniker och göra program.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Anderssons försök att förklara, varför man inte skulle pröva en kommersiell television innan man beslutar sig för att stänga porten för reklamen, går ut på att ett sådant försök skulle medföra osäkerhet för Radiotjänst — t. o. m. själva debatten om denna sak skulle enligt statsrådets mening medföra en sådan osäkerhet. Men, herr statsråd, att befria ett statligt monopolföretag från den osäkerhet, som en debatt i en så central fråga som denna innebär, kan väl ändå inte vara en uppgift för någon av

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

oss, varken för herr statsrådet eller för någon annan!

Jag kan inte förstå att det skulle möta oöverkomliga svårigheter för Radiotjänst att planera sin organisation, även om man gör ett par års försök med kommersiell television.

Statsrådet säger att den kommersiella televisionen drar ned den kulturella nivån hos programmen. Jag skall inte nu närmare ingå på denna sak — det finns mycket att säga därom. Men, herr statsråd, det är ju inte här fråga om att de, som köper reklam, själva skulle få bestämma hurudana programmen skulle vara. Vidare får jag kanske erinra statsrådet om att den svenska televisionens stora slagnummer i år, tävlingen »Kvitt eller dubbelt» med dess 10 000 kronors-pris, är ett programinslag som hämtats direkt från de amerikanska reklamutsändningarna i televisionen.

Man kan, om man får hjälp av reklaminkomster, förlänga televisionens sändningstid och därmed även bereda utrymme för flera kulturellt goda program. Tror man att svenska folket vill ha sådana program, kan det inte vara någon svårighet att ordna saken, även om man har reklamutsändningar i televisionen. Skulle däremot bakom statsrådets uppfattning ligga den meningen, att svenska folket inte vill ha sådana kulturellt goda program, så är det tydligen fråga om att på televisionens område införa någon sorts vägledning, som har en svag doft av censur rörande vad som skall förekomma. När det gäller böcker och tidningar skall vi däremot ha mera frihet och även när det gäller radio — fastän man uppenbarligen kan diskutera friheten därvidlag i vissa avseenden. Men televisionen skall samhället begagna som ett i viss mån kulturdirigerande instrument.

Jag tror, herr statsråd, att dessa tankegångar, utförda till sina naturliga konklusioner, leder till just ur kultursynpunkt ganska betänkliga resultat.

Det finns därför all anledning att pröva frihetens väg innan man väljer ett onödigt dirigerande.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till en början framhålla att statsrådet fortfarande endast talar om den utbyggnad av televisionen, som skall ske under de närmaste åren, och inte om den därefter följande utbyggnaden som skall omfatta även glesorterna. Det är denna senare utbyggnad som skulle kunna befordras genom de ökade resurser som reklamen skulle tillföra televisionen.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde ordet. Jag måste reagera mot det sätt, på vilket statsrådet här argumenterar när han säger att de avkylande erfarenheterna från England och Amerika om reklamen skulle vara avgörande för oss. Först och främst är det ju inte alls fråga om samma system. I Amerika finns det en fri televisionsreklam, medan det här i Sverige är fråga om en kontrollerad kommersiell television. Hur kan det då vara möjligt att göra en jämförelse? Dessutom får vi inte glömma att den amerikanska televisionen ju inte bygger på licensavgifter utan på att reklamen skall bekosta sändningarna. Jag kan emellertid inte neka mig nöjet att läsa upp rubriken till den artikel i Info som jag tidigare talat om. Den lyder: »Klassisk musik och teater stöddes av amerikansk reklamtelevision.» Det är alltså reklamen som bär upp det kulturella inslaget.

Vad England beträffar är det möjligt — jag har inte haft tillfälle att på ort och ställe studera saken — att den kommersiella televisionen ibland kanske inte gör så gynnsamt intryck. Faktum är emellertid att det dubbelprogram, som i England finns, tack vare den kommersiella televisionen har enligt det av mig nyss återopade auktoritativa lobur-vittnesbördet i hög grad senterats av det engelska folket.

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

Slutligen, herr talman, vill jag endast ställa den frågan: Bör man inte ta någon hänsyn till vad husmödrarna i detta fall önskar? De kanske har ett intresse av att genom televisionen få en kontrollerad reklam för olika varor. Jag är inte säker på att fru Thorsson i denna fråga verkligen talar på de svenska husmödrarnas vägnar.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Håstad säga, att jag kanske talar litet mera på husmödrarnas vägnar än vad herr Håstad här gör. Jag kan bestyrka det genom att hänvisa till att inom den organisation av framför allt husmödrar, som jag tillhör och arbetar inom, har det förts en mycket ingående diskussion i denna fråga, varvid en överväldigande majoritet klart uttalat sig mot varje inslag av reklam i den svenska televisionen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! I anledning av vad herr Håstad här sagt vill jag erinra om att Sveriges husmödrars riksförbund har t. ex. i remissvar bestämt sagt ifrån att man icke vill ha konsumentupplysning i form av annonsering. Däremot vill man ha en objektiv konsumentupplysning, vilket är, herr Håstad, något annat.

När vi inte vill vara med på ett försök med kommersiell television — en sak som ju avvisades av riksdagen redan förra året — beror det, herr Ohlin, på erfarenheterna från de länder som har televisionsreklam. Ännu vågar väl ingen, herr Ohlin, påstå att dessa erfarenheter visar att televisionen genom reklamutsändningarna får goda bidrag till kvalitetsprogram.

Herr Ohlin vågar inte påstå, att erfarenheterna visar att televisionen genom reklamen fått något kvalitativt bidrag i programmen. Ingen vågar naturligtvis påstå detta. Det är ju allmänt bekant,

att anledningen till att man inte har reklam i televisionen i många länder är den, att ledande kulturpersonligheter lyckats skapa en opinion emot reklamen. Det är beklagligt att det är så få i vårt land som på samma sätt velat ta konsekvenserna av denna diskussion.

Herr Ohlin frågade varför vi inte kan pröva friheten. Vi skall väl dock inte vara så naiva, herr Ohlin och herr Håstad, att vi tror, att detta att komma in och köpa utrymme i TV innebär frihet för så många här i landet. Reklamen blir ögonblickligen monopoliserad till förmån för ett fåtal storproducenter och märkesvaror. KF, som är ett stort företag, skulle kunna utnyttja televisionen. Specerihandlarna runt om i landet har däremot ingen chans. Småföretagare, hantverkare osv. bleve självfallet utestängda eftersom det kostar så mycket pengar. Däremot skulle det kunna bli — det förstår jag fuller väl — ett alldeles utomordentligt reklammedel för en mängd märkesvaror och naturligtvis för nya produkter, som man snabbt skulle kunna föra ut på marknaden. Jag menar dock att det redan står så många medel till reklamens förfogande, att den ändå har fullkomlig frihet. Man har ju inte bara tidningar utan även många andra medel. Vi har tidigare vägrat reklamen att komma in i radion. Det har man inte gjort i alla länder. Enligt min uppfattning bör vi vägra reklamen att komma in i televisionen. Det är principiellt samma sak. Reklamen har i alla fall kvar många möjligheter, och vi stoppar den inte fördens skull.

Jag vill dessutom tillägga, att om vi får ett system med kommersiellt inslag, så kommer man inte ifrån, att ledningen för Radiotjänst, som skall anförtros detta, får en mycket grannlaga och svår uppgift. Man kan ju inte utan vidare släppa fram vad som helst i televisionen för annonsering, det kan inte ens tidningarna göra. Televisionen måste vara ännu mera nogräknad — den ar-

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

betar som bekant med andra medel. Därför fick man inrätta någonstans inom Radiotjänst eller vid sidan om ett censurorgan. Det kunde man inte komma ifrån. Detta organ skulle få sitta och säga ja eller säga nej till olika annonsörer. När man vet hur obehagligt det kan vara med censur i olika sammanhang, borde man kanske akta sig för detta här.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppkallades av statsrådets uttalande att det inte skulle vara så många som skulle kunna begagna sig av reklamen, varför man inte skulle kunna tala om frihet. Herr statsrådet, detta är väl ändå ett ganska egendomligt resonemang. Om skälen för reservanternas förslag med begränsad frihet är mycket goda, då är det väl ändå naturligt att man förordar friheten. Det är inte fråga om någon så att säga personlig yttrandefrihet. Det är fråga om att det svenska samhället, innan vi väljer att säga nej till en friare ordning, vill se vilka olägenheter som friheten kan medföra. Om det inte kan påvisas sådana olägenheter, då bör vi välja den friare linjen. Detta har inte ett dugg att göra med om antalet företag som skulle kunna använda denna reklam är 200, 2 000 eller 20 000. Rätten att skriva och publicera böcker kan kanske inte så förfärligt många begagna sig av. Den är i alla fall grundväsentlig. Låt oss slippa sådana här kvantitativa omdömen i detta sammanhang, de är absolut inte relevanta.

Herr statsrådet talade förra gången om att den kulturella nivån skulle dras ner. Det har dock inte närmare kunnat påvisas, att det finns någon risk för detta med det system som är föreslaget.

Herr statsrådets huvudargument är att det blir så pass grannliga för Radiotjänst ledning att utöva en viss gallrande verksamhet. Därför borde man inte gå med på förslaget. Det är ett mycket intressant argument. Det skulle allt-

så vara bättre att säga ett blankt nej och få en hundra procentig censur, om man vill kalla det så, än att försöka pröva hur en ordning skulle se ut som kanske skulle visa, att dessa problem med Radiotjänsts gallrande verksamhet löser sig själva. Är det inte ett rätt svagt skäl mot ett försök när man säger, att det är bättre att säga nej helt och hållet i samtliga fall?

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska naturligt att man har delade uppfattningar i denna fråga. Jag tror inte att de som kritiserar den kommersiella televisionen — i varje fall inte alla — har någon förmyndarmentalitet i detta fall. Man har i stället sett på televisionens avarter över huvud taget. Men om man gör detta måste man komma ihåg, att sådana avarter finns överallt.

För närvarande diskuterar man i hela världen om boxningen, och vi har haft en interpellationsdebatt här om den. Alla anser väl att idrotten är ytterst värdefull. Professor Torsten Husén, en av våra främsta psykologer, säger att idrotten är utomordentligt värdefull. I fråga om boxningen har man emellertid konstaterat, att den kan vara skadlig för barn. Om serierna är samma diskussion i gång. Jag medger gärna att den kritik, som från lärarhåll i England framförts mot vissa sidor hos televisionen, är ytterst allvarlig. Men det underliga är att Radiotjänst, som annars har ansvaret att i vissa fall stoppa program — det har förts mycket ingående diskussion ibland i radio om varför man stoppar den och den personen och det och det programmet — inte nu skall anses tillräckligt ansvars-kännande för att ha kompetens nog att säga nej till program av den kulturellt nedbrytande karaktär som det här talas om.

Jag vet inte om Husmodersförbun-

det verkligen yttrat sig om den reservation som föreligger nu. Det yttrade sig nog om ett annat förslag.

Varje nytt massuggestionssystem kan naturligtvis, som herr Hansson i Skegrie sade, missbrukas, men det kan också radion. Det är en diskussion i hela världen om radioprogrammen. Det är det också om litteraturen och i allra högsta grad om den svenska filmen. Televisionens framtid som kulturskapande faktor beror i sista hand på om alla känner det moraliska ansvaret.

Nu kan sägas att erfarenheterna ute i Amerika har visat att kommersiell television delvis varit nedbrytande, men på varje tid av dygnet lär man på den kommersiella televisionen i Amerika ta in en del religiösa program, vilket man inte kan vid ett system med bara ett enda eller två program. Man har alltså möjlighet att även i kommersiell television lyssna till de mest kulturella program.

Nu säger statsrådet att det kommer att visa sig, att televisionen bär sig. Bland våra tidningskritiker är det en utbredd uppfattning att program 2 inte motsvarar de kulturella anspråk man hade anledning att ställa när staten anslagit pengar. Detta är en subjektiv uppfattning, men det är många erfarna radiorecensenter som sagt, att man visst inte offrat så mycket för kulturella program. Om televisionen kommer att bära sig, som statsrådet trodde, beror väl på avgifternas storlek och mycket annat. Vi har ju hört hur en aktad ledamot av denna kammare gått emot det program som gjorde, att vi fick de fördelaktiga siffror, som statsrådet Andersson här talar om, för televisionslicenserna, nämligen dessa frågetävlingar. Han ansåg att dessa program stod på så låg nivå, att de inte ens borde förekomma.

Det avgörande är väl att vågar man inte ett försök, så har man inte möjlighet att bevisa hur den svenska reklamen förhåller sig. Jag tror det är

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

en uppfattning som delas av praktiskt taget hela svenska pressen, att i allmänhet reklamen skötes så, att den motsvarar berättigade anspråk. Är det någon som tror, att ett stort företag i vårt land skulle vilja utmana den svenska opinionen genom att komma med program som verkligen var stötande för större delen av svenska allmänheten? Möjligen kan vissa företag någon enstaka gång göra det, men i det stora hela har väl den svenska annonsreklamen bedrivits ansvarsfullt. Skulle man då inte tills vidare våga tillerkänna Radiotjänst kompetens att tillgodose anspråken på kulturellt värdefulla program? Kan man inte göra det i detta sammanhang, måste Radiotjänst i andra sammanhang, där Radiotjänst har monopol, ha mycket svårt att göra anspråk på att företräda den goda smaken.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att i en liten replik till statsrådet Andersson framföra några synpunkter som har samband med vad jag tidigare anfört i dag. Jag har anknutit till de svårigheter som föreligger inom vårt land på grund av vårt mycket begränsade avsättningsområde för produktionen. Av den anledningen anser jag att allt bör göras för att ge möjlighet åt landets företagare att få större avsättning för sina produkter. Det kan såvitt jag kan förstå endast ske genom att man får längre serier och därigenom ökad avsättning för varje företags produkter. I detta avseende har televisionen stor betydelse som möjlighet till kommersiell reklam för företagare som har en god produkt. Enligt vanligt betraktelsesätt skulle visserligen bara ett antal stora företagare ha råd till sådan reklam, men de mindre företagarna i vårt land kommer mer och mer till insikt om att de måste specialisera sig och inskränka sitt

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.

tillverkningsprogram. Då är det oerhört viktigt att serietillverkningen kan ske i så stor omfattning som möjligt. Därför kan även små företagare snart komma att inse, att de helt enkelt inte har råd att undvara den utomordentliga möjlighet som reklam i televisionen kommer att visa sig utgöra genom de erfarenheter som man får, om man bara får försöka. Helt naturligt kommer somliga att misslyckas genom att felbedöma reklamens betydelse. Det vore väl inte underligt, när man hör så fantastiskt blandade uppfattningar om reklamens betydelse i en så förnämlig samling som just här i kammaren, men jag har den uppfattningen, och jag har fått den styrkt i mycket ingående samtal med småföretagare, att man har större och större intresse för att utnyttja de möjligheter som den kommersiella televisionen skulle kunna innefatta. Jag har naturligtvis inte tänkt mig att en skomakare som halvsular skor skall kosta på tusentals kronor för reklam. Men det kanske inte vore så dumt om sådana företagare kunde sammanslå sig och kollektivt göra reklam för sitt yrke i syfte att vinna anklang för ett gott hantverk i stället för att kunderna försöker lösa servicefrågor på ett kanske något kläparaktigt sätt.

Man bör inte ha den uppfattningen, att detta bara är någonting för de stora företagen, såsom vore de de enda som har råd att betala reklampengar. Reklam också inom detta område kan vara av direkt intresse för konsumenterna genom att produktionen förbilligas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löfroth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given var-

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 108, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Löfroth yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 94 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

§ 8

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m., tillika svar på interpellationer ang. bolagets inköp av råvaror och dess rederirörelse samt om nedläggande av driften vid Törefors m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Sträng*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herrar *Lothigius'* och *Kilsmos* interpellationer angående nämnda bolags inköp av råvaror och fru *Sandströms* interpellation om dess rederirörelse samt herr *Löfroths* interpellation om nedläggande av driften vid *Törefors m. m.*

I propositionen nr 117 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1957, föreslagit riksdagen att 1) godkänna de förslag beträffande reglering av förhållandena mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. som i nämnda statsrådsprotokoll förordats samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder; 2) till Reglering av bolagets lån hos domänverket å kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 34 550 000 kronor; samt 3) till aktieteckning i bolaget å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor.

I propositionen föreslogs, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle skiljas från domänverket och direkt underställas Kungl. Maj:t samt därvid sortera under handelsdepartementet. Bola-

gets aktier skulle överföras från domänfonden till den under statskontorets förvaltning stående fonden för statens aktier. Samtidigt avsåges de ekonomiska mellanhavandena mellan bolaget och domänverket bli reglerade. I syfte att konsolidera bolagets ekonomiska ställning, närmast genom att nedbringa de kortfristiga skulderna till en skälig nivå, skulle bolaget under nästa budgetår tillföras 35 miljoner kronor genom ökning av aktiekapitalet. I propositionen hade förutsatts, att bolagets investeringar icke utan statsmakternas föregående prövning gäves större omfattning än att de kunde täckas genom självfinansiering.

I anledning av propositionen hade utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* (I: 487) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 618), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en klarläggande utredning av AB Statens skogsindustriers ställning och i syfte att utarbeta förslag till den nu aktuella kreditsaneringens lämpligaste genomförande samt för att klarlägga de kapitalförsörjningsfrågor, som skulle uppkomma i samband med ett fortsättande av det av företaget angivna investeringsprogrammet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym m. fl.* (I: 488) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson i Kalix m. fl.* (II: 619), hade hemställts, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 117 i övrigt under punkt 3) till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 måtte anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor.

I en inom första kammaren av herr *Hagberg* väckt motion (I: 489) hade hemställts, att riksdagen måtte dels av-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

slå Kungl. Maj:ts framställning i proposition nr 117, punkt 3), att till Aktie-teckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning rörande principerna för och omfattningen av Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helmer Persson m. fl.* (I: 490) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 620), hade hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 måtte besluta att 1) avslå Kungl. Maj:ts förslag om att skilja Aktiebolaget Statens skogsindustrier från domänverket och att överföra bolagets aktier från domänverkets fond till fonden för statens aktier; 2) bemyndiga riksgäldskontoret tillhandahålla domänverket en rörlig kredit av maximalt 160 miljoner kronor, varav 80 miljoner kronor att disponeras för bolagets räkning; 3) till aktieteckning i bolaget å kapitalbudgeten, domänverkets fond, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 598), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta 1) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle skiljas från domänverket och direkt underställas Kungl. Maj:t samt därvid sortera under handelsdepartementet; 2) att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning eller undersökning av frågan om att ASSI och domänverket skulle sammanslås till ett företag, eller att ASSI genom överförande av skog från domänverket eller från de till de förvärvade industrierna förut hörande skogsområdena gäves en egen råvaruförsörjning; 3) att staten, genom att

ASSI under nästa budgetår tillfördes 50 miljoner kronor genom ökning av aktiekapitalet och i övrigt genom att riksgäldskontoret komme att ställa erforderlig rörlig kredit till förfogande, gäve ASSI de ekonomiska möjligheter som är nödvändiga för en rationell skogsindustri.

I en inom andra kammaren av herrar *Strandh* och *Christenson* i Malmö väckt motion (II: 617) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att i motionen angivna frågeställningar med förtursrätt behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, såvitt nu vore i fråga, godkänna de förslag beträffande reglering av förhållandena mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1957 förordats samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, såvitt nu vore i fråga, till Reglering av Aktiebolaget Statens skogsindustriers lån hos domänverket för budgetåret 1957/58 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 34 550 000 kronor;

3. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 489, I: 490 och II: 620 samt II: 598, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 488 och II: 619 samt II: 616, till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

4. att motionerna I: 487 och II: 618

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

samt I: 489, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionen II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att motionen II: 598, såvitt den avsåge utredning eller undersökning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier

a) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett att utskottet under 3. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 489 samt med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 488 och II: 619 samt II: 616 avslå Kungl. Maj:ts förslag att anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

b) av herrar *Akerström*, *Petterson* i Degerfors, *Jansson* i Kalix, *Löfroth*, *Lassinantti* och *Svensson* i Kungälv, vilka ansett att utskottet under 3. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 488 och II: 619 ävensom med avslag å motionerna I: 489, I: 490 och II: 620 samt II: 598, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 616, till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor;

2) av herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Anders Johansson*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Cassel*, *Löfroth* och *Nelander* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet under 4. och 5. bort hemställa

4. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 487 och II: 618 samt motionen I: 489, sistnämnda motion såvitt

nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande Aktiebolaget Statens skogsindustriers ställning och verksamhet, med beaktande bl. a. av vad utskottet anfört;

5. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 617, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i motionen angivna frågeställningar måtte med förtursrätt behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lothigius riktat följande frågor till jordbruksministern:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier till sitt med hänsyn till råvarutillgången överdimensionerade sågverk i Laxå tager råvaran från områden, som ligger cirka 20 mil från förädlingsorten, och som, även utan de statliga inköpen, kan betraktas som råvaruunderskottsområde för där befintliga förädlingsindustrier?

2) Anser herr statsrådet, att bolagets berörda inköpspolitik är försvarbar ur företagssynpunkt och med hänsyn till det nuvarande bränsleförsörjningsläget?

Samtidigt har med andra kammarens tillstånd herr Kilsmo frågat jordbruksministern dels om han anser, att den prispolitik beträffande inköp av råvara som Aktiebolaget Statens skogsindustrier tillämpat i Södermanlands län är grundad på företagsekonomiskt bärkraftiga kalkyler och förenlig med det samhällsekonomiskt motiverade syftet med konkurrens på likvärdiga villkor, dels, om så icke är fallet, vilka åtgärder han har för avsikt att vidtaga för att, med beaktande av likvärdiga konkurrensvillkor, undanröja det hot som nu uppkommit mot de enskilda sågverksföretagens drifts- och sysselsättningsmöjligheter.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Efter överenskommelse med jordbruksministern avser jag att nu i samband med kammarens behandling av statsutskottets utlåtande i anledning av den på min föredragning framlagda propositionen angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m. besvara de sålunda framställda frågorna.

Enligt vad jag inhämtat från Aktiebolaget Statens skogsindustrier, har bolaget för sitt sågverk i Laxå endast i obetydlig omfattning inköpt virke från de enskilda skogarna. Bolagets totala virkesköp i Södermanlands län — vilka köp även herr Lothigius synes åsyfta i sin interpellation — har under femårsperioden 1952—1956 uppgått till i medeltal cirka 140 000 f³ per år, vilket blott motsvarar en eller annan procent av länets sammanlagda virkesfångst. Under innevarande år har bolagets virkesköp i ifrågavarande län varit mindre än tidigare och samtliga skett väster om Flen. Transportkostnaderna har inte överstigit vad som företagsekonomiskt kan anses fullt försvarbart.

Det pris bolaget i år betalat för sina virkesköp i Södermanlands län har dikterats av marknadsläget och väl korresponderat med de priser bolaget betalar för leveransvirke från domänverket, med hänsyn tagen till virkets kvalitet och andra omständigheter.

På grundval av nu anförda uppgifter anser jag mig kunna draga den slutsatsen, att bolaget icke i något avseende tillämpat ett ur företags- eller samhälls-ekonomiska synpunkter olämpligt tillvägagångssätt vid sina av interpellanterna åsyftade virkesköp.

Härmed anser jag mig ha besvarat de av herr Lothigius och herr Kilsmo framställda frågorna.

Vidare har med andra kammarens tillstånd fru Sandström frågat jordbruksministern dels om han anser, att det under nuvarande förhållanden med hänsyn till de restriktioner som åvilar den mindre och medelstora skeppsfar-

ten är nödvändigt och önskvärt att staten själv går in på rederiområdet, dels om vilka skäl som föreligger från Aktiebolaget Statens skogsindustriers sida för de dispositioner bolaget företagit å ifrågavarande område och vilka lönsamhetskalkyler som uppgjorts för verksamheten i fråga.

Efter överenskommelse med jordbruksministern avser jag att nu i samband med kammarens behandling av statsutskottets utlåtande i anledning av den på min föredragning framlagda propositionen angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. besvara de av fru Sandström framställda frågorna.

Med anledning av den första frågan — vilken av interpellationens innehåll att döma direkt åsyftar vissa av Aktiebolaget Statens skogsindustrier gjorda fartygsanskaffningar — vill jag blott erinra om att av vad jag uttalat i förenämnda proposition framgår, att bolaget enligt min uppfattning icke, utan att Kungl. Maj:t och riksdagen fått tillfälle pröva frågan, bort utvidga sin verksamhet genom anskaffande av fartygen. Detta förhållande har inverkat vid mitt bedömande av lämpligheten att direkt underställa bolaget Kungl. Maj:t.

Vad sedan gäller interpellantens fråga om vilka skäl som från bolagets sida föreligger för fartygsanskaffningarna och vilka lönsamhetskalkyler som därvid uppgjorts har jag från bolagets ledning inhämtat bl. a. följande.

Den svenska tonnagetillgången av för östersjölastar av trävaror och skogsindustriprodukter över huvud taget lämpliga fartyg är numera väsentligt sämre än före det senaste världskriget. Medan ännu under 1930-talet större delen av den svenska skogsindustriexporten till Västeuropa skeppades med svenska båtar, skedde t. ex. bolagets trävaruskeppningar från Norrland under åren 1955 och 1956 endast till cirka 30 procent på svenska båtar.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Det övervägande antalet båtar i trävaruexporten från Östersjön och Bottniska viken utgöres numera av efter kriget byggda tyska och holländska båtar jämte en del äldre men för varje år alltmer försvinnande fartyg av mellanamerikansk eller grekisk-israelisk nationalitet. De efter kriget byggda tyska och holländska båtarna i denna trafik är i regel svagt byggda med låg maskinstyrka och huvudsakligen endast avsedda för kust- eller flodtrafik. Dessa båtar är speciellt olämpliga för senhöstskeppningar från övre Norrland eller för gång i is. Härav blir särskilt trävaruexporten lidande. Efter kriget får trävaruexporten från t. ex. Umeå och landet norr därom till nordsjöhamnarna även för sommarskeppningar i genomsnitt betala en merfrakt utöver frakten från gävledistriktet, som är cirka 10 gånger högre än motsvarande frakttillägg under 1920- och 30-talen. För höstskeppningar är merfrakten i regel avsevärt högre. Den verkliga självkostnaden för mera ekonomiskt och lämpligt tonnage är betydligt lägre än denna fraktdifferens.

Vare sig sjöfrakten betalas av säljaren eller köparen, är det givet, att de nu skildrade förhållandena beträffande fraktkostnaderna drabbar skogsvärdena i landet, oavsett om det gäller statsskogar eller enskilda skogar.

Av bolagets årsproduktion beräknas cirka 550 000 frakttön exporteras sjöledes. Bolaget beräknar att med de egna båtarna nu kunna årligen transportera mellan 70 000 och 80 000 ton eller cirka 14 procent av totalkvantiteten. Därvid kalkylerar bolaget med att åstadkomma en jämnare skeppning och ej oväsentligt lägre transportkostnader samt att skapa en motvikt mot de hårda krav i övrigt, som numera framställles av de alltmera dominerande utländska båtarna.

De av bolaget beställda fyra lastfartygen, varav det första nu är i trafik, är av s. k. paragraftyp om 1 150 lastton.

De är kraftigt isförstärkta enligt de finska B-klassbestämmelserna.

Anskaffningskostnaden för båtarna uppgår till 9 miljoner kronor och beräknas komma att amorteras inom loppet av 6 å 7 år. Amorteringen skall ske i enlighet med gängse låneavtal för fartygsleveranser. Bolagets beräkning av den tid, inom vilken fartygen bör vara slutbetalda, är baserad enbart på utgående exportlaster av bolagets egen produktion i Norrland och Mellansverige. Hemgående laster kommer att tagas i den utsträckning de ytterligare kan förbättra inseglingsöverskotten.

Härmed anser jag mig ha besvarat den av fru Sandström framställda interpellationen.

Vidare har herr Löfroth frågat jordbruksministern dels huruvida Aktiebolaget Statens skogsindustrier har för avsikt att inom närmaste tiden helt nedlägga driften vid Törefors aktiebolag eller om tidigare planerad upprustning av sågverket kommer att verkställas, dels huruvida från Kungl. Maj:ts sida planeras annan industriverksamhet inom Töre kommun.

Efter överenskommelse mellan mig och jordbruksministern samt socialministern, på vilken det närmast bort ankomma att besvara interpellantens andra fråga, avser jag att nu i samband med kammarens behandling av statsutskottets utlåtande nr 111 i anledning av propositionen angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. lämna svar på de av herr Löfroth framställda frågorna.

Vad beträffar interpellantens fråga rörande den fortsatta driften vid Törefors aktiebolag kan jag meddela att jag vid underhandsförfrågan hos Aktiebolaget Statens skogsindustrier erhållit försäkran om att bolaget för närvarande icke hyser någon avsikt att nedlägga densamma. Det är för övrigt min förhoppning, att det med hänsyn till de sociala aspekterna icke sker någon in-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

skränkning av driften vid bolagets anläggningar i Törefors utan tvärtom att bolaget finner möjligheter att inom ramen för sina resurser utvidga verksamheten vid ifrågavarande sågverk.

I den investeringsplan, som bolaget upprättat för sågverksproduktionen under åren 1957—1960 och vars genomförande beräknats draga en kostnad å sammanlagt 31,9 miljoner kronor, är visst belopp beräknat för utbyggnad av företaget i Törefors. Självfallet blir dessa planer beroende på riksdagens ställningstagande till förslaget om förstärkning av aktiekapitalet till ASSI.

Till belysande av omfattningen av de investeringar, som ägt rum vid bolagets övriga sågverksanläggningar i Norrbotten, kan i sammanhanget nämnas att bolaget i sågverken i Karlsborg, Båtskärsnäs och Seskarö under åren 1942—1956 har investerat sammanlagt cirka 38 miljoner kronor om därvid även medräknas kostnaderna för arbetarbo-städer.

Såsom framgår av de lämnade sifferuppgifterna har bolaget hittills investerat avsevärda belopp i de statliga sågverken i övre Norrland, och så kan beräknas bli fallet även framgent.

Beträffande interpellantens andra fråga vill jag erinra om att från statsmakternas sida upprepade försök har gjorts att främja näringslivet i Töre kommun. Det har främst skett genom lån till enskilda företag, genom utbyggnad av hamnen och nu senast genom byggandet av den nya järnvägen mellan Morjärv och Kalix.

Kungl. Maj:t har vidare den 29 mars i år uppdragit åt kommerskollegium att i samråd med statens skogsforskningsinstitut upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med en virkesbalans för Norrbottens län. Syftet härmed är att nå en säkrare bedömning av råvarubasen för skogsindustrierna inom bl. a. även Töre kommun.

Hittills har det emellertid icke varit möjligt att bereda kommunens befolk-

ning full sysselsättning i öppna marknaden. Relativt omfattande beredskapsarbeten har måst bedrivas som sysselsättningsutfyllnad. I någon mån har trycket på arbetsmarknaden i Töre lättats genom utflyttning. Jag förstår väl att man i kommunen med bekymmer ser på denna utflyttning. Sådant som läget nu är och då det faktiskt inte föreligger några ytterligare uppslag, som skulle kunna öka tillgången på arbetstillfällen, tror jag att det är nödvändigt att de arbetslösa som så kan söker anställning på andra orter.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat de fyra interpellationer, som har sitt samband med den fråga, som kammaren nu skall börja debattera.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret. I min interpellation, som framställdes redan den 16 februari och var riktad till jordbruksministern, berördes den s. k. sörmlandsfrågan. Jag förstår att denna fråga var känslig för jordbruksministern, men jag hade inte drömt om att den skulle vara så känslig att finansministern måste besvara den. Förhållandena i Sörmland har ändrat sig till det bättre sedan interpellationen framställdes — det må nu bero på herr finansministerns mera realistiska uppträdande i denna fråga eller på andra orsaker.

I det svar, som finansministern här lämnat, medges icke att Statens skogsindustrier skulle ha uppträtt företagsekonomiskt oriktigt. Jag har en helt annan uppfattning, och denna grundar sig på de undersökningar som gjorts i Sörmland. Jag kan, herr finansminister, inte finna något som helst försvar för det sätt, på vilket ASSI bedriver sin verksamhet. Detta gäller såväl den av

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

mig berörda frågan som hela den upplagda verksamheten. Hela det försvar, som här och vid andra tillfällen presteras för ASSI, är ju fullständigt meningslöst, om man inte gör klart för sig hur ett sådant här statligt bolag skall arbeta.

Två ting borde bland andra vara fullt klarlagda innan ett statligt bolag sätter i gång en verksamhet, nämligen för det första att företaget bjuder samhället ekonomiska fördelar, och för det andra att utvecklingen sker i enlighet med de riktlinjer och principer, som måste gälla för all sund företagsamhet. Jag kan inte finna att dessa principer följts vare sig i det här berörda fallet eller på flera andra områden där Statens skogsindustrier satt i gång sin verksamhet.

I Laxå har man satt upp ett sexramigt sågverk, tydligen antingen utan att ha klart för sig hur mycket ett sådant verk slukar eller också med motivet att slå ut all annan företagsamhet på området, såväl Skogsägareföreningens verksamhet som annan privat verksamhet. Denna säsong's minskade avverkningar kan icke tagas som intäkt för en utvidgning av ASSI:s inköpsräjong. Tvärtom förhåller det sig så, att de trakter, där ASSI nu börjat göra inköp, under de senaste åren, stormfällningsåret undantaget, utgjort ett underskottsområde. Redan i Laxå med omnejd har de där befintliga sågverksföretagen måst söka sig andra inköpsområden, med den bristande lönsamhet som därav följer.

Att ASSI satt upp ett särskilt inköpskontor i Katrineholm kan icke motiveras med att man därigenom skulle få råvara från domänverkets mark, i praktiken alltså från egna skogar. Inte heller kan någon tillfällig stormfällning åberopas som motiv. Här återstår endast två motiveringar. Den ena är att man förbyggt sig och sålunda använt statens medel till felaktiga investeringar. Om man inte vill medge detta återstår endast en önskan att konkurrera

ut annan företagsamhet i branschen. Denna konkurrens sker emellertid mer eller mindre på skattebetalarnas bekostnad. Ofta åberopas att ASSI av samhällspolitiska skäl under särskilt svåra omständigheter måste ingripa på en ort där arbetsbrist uppstått. I det nu aktuella fallet, herr talman, uppstår den situationen att ASSI konkurrerar med ett näringsliv i privat och kooperativ ägo. Detta kan orsaka samhällspolitiska sociala missförhållanden genom att åtskillig verksamhet får läggas ned eller inskränkningar vidtagas.

Nu trodde jag i min enfald att staten i stället borde stimulera den goda företagsamhet som redan finns för att på den grunden snabbt och säkert skapa goda arbetstillfällen för de anställda och god konkurrenskraft i förhållande till andra länder. Eftersom jag är ny i kammaren, vore jag tacksam om herr finansministern ville tala om för mig, huruvida det inte borde vara på det sättet. Säg klart ifrån, så att det svenska näringslivet vet vad det har att rätta sig efter.

Jag har i interpellationen talat om att det under normala förhållanden föreligger ett underskott på inte mindre än 38 000 standards. Detta visar mer än väl ASSI:s bristande förmåga att rätta sig efter realiteterna. Dessutom är det ganska märkvärdigt, att man inte tog hänsyn till då rådande oljebrist, vilket vi vanliga dödliga i denna kammare så ofta uppmanades att göra. För staten gäller tydligen inte samma regler. Det har kunnat visas, att man kört virket mycket långt, ända upp till femton, tjugo mil, med de kostnader detta medförde.

Någon konkurrens på lika villkor kan man verkligen inte tala om i fallet ASSI. Den råvara, som den enskilda industrien köper av domänverket, måste man betala på ganska hårda villkor, och några krediter på längre tid beviljas i allmänhet inte. Statens skogsindustrier lär häfta i skuld för åtskil-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

liga tiotal miljoner kronor. Inte heller här finns alltså någon jämlikhet. Skulle enskilda företag handla på samma sätt, skulle de begäras i konkurs, eller åtminstone skulle de tvingas till en noggrann undersökning av hela affärsverksamheten. Skall statens affärer gå fria från detta?

ASSI:s verksamhet är inte slutdiskuterad med denna fråga. Svenska folket vill ha klarhet i hur det ligger till.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma med den föregående talaren i hans tack till finansministern för det svar han lämnat även på min interpellation.

Det är tydligt att finansministern är ointresserad av själva problemet, ty annars skulle väl svaret inte ha varit så knapphändigt. Dessutom har finansministern nöjt sig med de uppgifter han fått utan att närmare kontrollera om de är riktiga eller inte. I svaret finns åtminstone en oriktig uppgift, och hela problemet får en skev utformning genom finansministerns sätt att ange den mängd timmer som sågverket i Laxå har inköpt i Sörmland. Om detta skall jag strax säga ett par ord.

Härtill kanske jag skulle foga, att även jag på visst sätt kan vara ointresserad av finansministerns svar, eftersom jag skulle ha kunnat räkna ut i förväg vad finansministern i princip skulle svara på min interpellation. Det är ju för övrigt inte till finansministern, som herr Lothigius och jag har riktat våra interpellationer, utan vad som skulle vara intressant att få veta är, om jordbruksministern har samma mening i denna sak. Förra gången jag frågade handelsministern i en skogsfråga, kom jag i förbigående att säga: »Jag undrar just om inrikesministern har denna uppfattning?» Då replikerade herr handelsministern fullt riktigt, att det vore bäst att fråga inrikesministern. Nu frågade jag jordbruksministern för att få

veta bondeförbundets uppfattning i denna sak, men då svarar den socialdemokratiska finansministern i stället. Jag drar den slutsatsen av detta, att i varje fall inte jordbruksministern har varit beredd att ta ansvaret för ASSI:s dåliga inköpspolitik.

När man studerar denna fråga får man det intrycket, att detta socialistiska — det uttrycket är kanske inte det rätta, det vore nog bättre att säga »statskapitalistiska» — företag har tillägnat sig de privatkapitalistiska företagens sämsta drag, i synnerhet när det har gått ut på den sörmländska marknaden och köpt timmer.

Jag har i förbigående sagt, att här var uppenbarligen någon uppgift fel i finansministerns svar, den att Statens skogsindustrier inte inköpt timmer annat än väster om Flen. Det måste vara oriktigt. Nu bor jag tre kilometer från Flen och vet att det timmer Statens skogsindustrier har köpt upp på den privata marknaden — utanför min gård — har legat nordost och norr om Flen. Och det går inte att frakta timmer flygvägen.

Det är emellertid oriktigt även ur en annan synpunkt. Statens skogsindustrier köper nu timmer från Mariefred och Strängnäs, d. v. s. 15 å 20 mil från Laxå, och det kan inte vara försvarbart ur ekonomiska synpunkter. Sågverksägare säger att det är företagsekonomiskt försvarbart att frakta timret 5 mil, möjligen något längre, men Statens skogsindustrier har alltså frakter på 15 å 20 mil.

Vad beträffar de 140 000 kubikfoten, så verkar kanske den virkesmängden bagatellartad, men om man närmare granskar den saken, så är den inte så obetydlig som finansministern tycks tro, ty den kan också sättas i samband med övriga inköp som Statens skogsindustrier gör i Sörmland.

Vi måste ha klart för oss att de enskilda och kooperativa sågverksföretagen berövas en ganska stor del av sin

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

naturliga råvarubas, om timret fraktas på detta sätt till Laxå. Den sörmländska sågverksindustrien har i dag en alltför liten råvarubas, och även råvarubasen för Laxå-sågverket med sina sex snabbgående ramar är på tok för liten. Det är orimligt att i ett område med högt rationaliserad sågverksindustri bygga ut ett sågverk med sex snabbgående ramar.

Om man drar en cirkel runt Laxå med 20 mils radie, så kommer man ned till i närheten av Jönköping. Då täcker man hela Södermanlands län. Det kan inte vara förnuftigt att frakta timret till Laxå från en så stor räjong. Laxå ligger mitt i urskogen, långt ifrån varje naturlig utskeppningshamn. Den sörmländska skogsindustrien är nu så utbyggd att man med nuvarande drift på ett skift kan försåga varenda timmerstock som produceras i länet, och om man kör i tvåskift, kan man givetvis försåga ungefär dubbelt så mycket. Ur den kontinuerliga driftens synpunkt kan man därför säga att den privata sågverksindustrien i Sörmland redan nu är för kraftigt utbyggd. De sex största sågverken i Södermanland kan försåga 78 000 standards, men mig veterligt har man inte något år försågat mer än maximalt 50 000 standards. Vi har 400 sågverk i länet. Halva antalet är visserligen behovssågverk, men även de tarvar sin del av timmermängden, och de kommer framdeles att spela en ännu större roll än i dag, nämligen när människorna får ögonen öppnade för att man även på landsbygden har ett bostadsproblem, som måste lösas. Hitills har byggnadsfrågan i huvudsak varit koncentrerad till städer och tätorter, men när man på landsbygden börjar bygga lika stora och högklassiga bostäder som i städerna, så kommer allt timmer som kan produceras i Sörmland att åtgå härför.

De nämnda 140 000 kubikfoten blir omräknade i virke omkring 500 standards, och det är precis vad Stallar-

holmens sågverk behöver för att kunna fortleva. Detta sågverk, som äges av Skogsägareföreningen, ligger vid Mälaren, och man kan där sålunda för export lasta ut virket direkt till fartyg. Men det timmer som finns utanför husknuten köres nu på lastbil till Laxå, nära 20 mil därifrån, för att därifrån sedan fraktas vidare till någon utlastningsort. Jag kan omöjligen förstå att detta kan vara samhällsekonomiskt försvarbart.

Det finns emellertid också ett annat problem i detta sammanhang, nämligen det att när man fraktar timret från Sörmland, så uppstår det arbetslöshet i länet. Men att Stallarholmens sågverk måste läggas ned, har inte någon betydelse.

Jag tror inte att Statens skogsindustrier kan driva sågverksrörelse mera ekonomiskt än enskilda företagare. Att man kan föra den nuvarande uppköpspolitiken, tror jag sammanhänger med att man på Statens skogsindustrier har gått vid sidan av regeringens uttalade intentioner angående kreditpolitiken. De enskilda sågverksägarna i Sörmland och i Sverige i övrigt har kännning av våra hårda kreditrestriktioner, men när man i ASSI får kännning av dem, så lånar man pengar i England och säljer den svenska skogen i förskott. På det sättet klarar man problemen. Det är det som gör att man kan driva den nuvarande egendomliga uppköpspolitiken med dess höga kostnader.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå både herr Lothigius och herr Kilmos besvikelse, när de nu var ute på politisk rävjakt och sedan inte träffade det villebråd, som de från början hade inriktat kornet på. Jag förstår den besvikelsen, men den har kanske inte så förskräckligt mycket att göra med det rent sakliga i den diskussion som vi skall föra här i dag.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

I övrigt vill jag säga, att de interpellationssvar, som här har avlämnats, har genomgått samma förberedande behandling som alla interpellationssvar: de delas till regeringens enskilda ledamöter och godkännes av regeringen in corpore, innan de presenteras för kammaren.

När både herr Lothigius och herr Kilsmo med ganska svulstiga bröstiton gör gällande, att här sker det något av en upprörande orättvis behandling gentemot småsågarna i Sörmland av den anledningen, att Statens skogsindustrier köper virke till Laxå moderna såg från ett område, som sträcker sig inte 20 utan — har det sagts mig — 15 mil från Laxå, så är det att ställa under diskussion en principfråga, som är rätt intressant att gå lite djupare in på.

Av herr Kilsmos anförande framgick, att vi hade 400 enskilda sågverk i Södermanland, varav hälften visserligen bara för behovsågning. Vi kan väl — och jag tror nog det kan dokumenteras av den personliga erfarenhet, som jag har bland annat från Södermanlands landsbygd — vara överens om att en hel del av de sågarna inte fyller måttet i rationellt avseende. De är inte ens ramsågverk utan i stor utsträckning klingsågverk. Då ställer jag mig den första principfrågan: Kan det vara en riktig ekonomisk åtgärd att försöka ransonera tillgängliga virkestillgångar så, att man a priori försörjer även omoderna och oekonomiskt och tungt arbetande verk, så att de till varje pris skall ha sin chans vid sidan av rationellt och ekonomiskt utbyggda verk?

I den mån man från de partier, som herrar Lothigius och Kilsmo representerar, gör gällande att konkurrensen är det ekonomiska livets friska luft, att det är den som skall ge möjligheter till en bättre standardutveckling och ett bättre tillvaratagande av nationens resurser och tillgångar, så är själva den principiella uppfattningen enligt mitt förmenande ganska horribel. Om man

emellertid av andra, icke ekonomiska skäl vill lämna vissa koncessioner åt de mindre sågverken, så är det ingen tvekan om att det är vad staten för närvarande i mycket stor utsträckning har gjort. Märk väl, att staten har ju sina skogar i Sörmland, och staten har sin skogsindustri bland annat i Laxå. Har staten i det avseendet missbrukat sin ställning som virkesleverantör och på ett ovidkommande eller icke anständigt sätt — om jag får använda det uttrycket — gynnat sin egen industri i förhållande till de privata småindustrierna? Nej, långt ifrån! Sanningen är ju den rakt motsatta.

Först och främst slås det här fast, att den lilla kvantitet som Statens skogsindustrier har köpt i Sörmland är högst obetydlig. Herr Kilsmo nämnde siffran 78 000 standards kapacitet hos de privata sågverken i Sörmland. Han tillade, att den kapaciteten inte är fullt utnyttjad, men alldeles oavsett om man räknar med 50 000 standards utnyttjad kapacitet eller 78 000 standards möjligen utnyttjad kapacitet, så är ju den kvantitet, som det här är fråga om att Statens skogsindustrier köpt, så ytterst ringa, att det kan röra sig om en eller två procent.

Statens skogsindustrier, som inom sitt eget företag är tvingade att lägga ekonomiska synpunkter på sin verksamhet, har meddelat mig, att de från och med april månad i år lägger ned ett av sina sågverk i Sörmland därför att det är oekonomiskt efter de anspråk, som man i dag ställer på en industri.

Jag har velat omnämna detta en passant.

Men staten är ju också i stor utsträckning virkesleverantör till de privata företagen i Sörmlands län. Jag har här en siffersammanställning som kan ha sitt intresse för kammaren. Den gäller försäljningarna av leveransvirke från kronans skogar i reviren Stockholm, Nyköping och Gripsholm, alltså här ifrågasvarande revir i Sörmland. Härav

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

framgår hur försäljningen under åren 1952/53 fram till 1956/57 fördelar sig på den privata respektive den statliga sektorn, d. v. s. statens egna industrier.

Under dessa fem säsonger har domänverket sålt leveransvirke till en kvantitet av 2 742 000 kubikfot. Av detta har de privata sågverken köpt 2 472 000 kubikfot och Statens skogsindustrier 269 000 kubikfot. Om man ser närmare på dessa siffror visar det sig, att denna kvantitet på 269 000 kubikfot som staten har köpt av staten, d. v. s. som ASSI har köpt av domänverket, sammansättes av dels en kvantitet på 200 000 kubikfot som var osäljbar på annat håll under dessa år av mycket starka stormfällningar, och dels av 69 000 kubikfot, som var sålda av domänverket till en enskild köpare som sedan drog sig tillbaka, varför ASSI fick ta hand om den posten. Staten har således genom sin leverans av virke från egna skogar helt tillgodosett det privata köparintresset, och statens egen industri har endast fått det, som de privata företagen icke har velat eller önskat köpa.

Om vi ser på rotförsäljningarna under samma tidsperiod ger de exakt samma bild. Från domänverket har under dessa fem säsonger bjudits ut 224 000 kubikmeter. Härav har 191 000 kubikmeter sålts till enskilda, men det har inte sålts en enda kubikmeter till Statens skogsindustrier.

När herr Kilsmo i sin interpellation tillåter sig säga, att »det bör också uppmärksammas att en utvidgning av den enskilda industriens råvarubas är begränsad även därigenom, att den i stort sett är avstängd från de statliga skogarna, från vilka avverkningarna förbehållits det statliga företaget», så är detta ren och skär lögn, som inte har något med verkligheten att skaffa.

Låt mig ett ögonblick återgå till vad jag nyss var inne på, nämligen den principiellt intressanta debatten, huruvida man a priori genom utbyggd regle-

ring skall se till att varje enskilt sågverk, oavsett hur det ser ut och oavsett under vilka betingelser det arbetar, skall vara ransoneringstilldelat en viss kvantitet råvaror eller om man även på detta område skall låta den fria konkurrensen ha något att säga till om.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att när staten köper virke på ett visst avstånd från en modern sexramig, snabbgående såg, kan detta vara mycket väl ekonomiskt försvarbart och motiverat. Jag skall tillåta mig erinra kammarens ärade ledamöter om att Holmens bruk, har det sagts mig, köper virke i Skåne och fraktar det upp till Norrköping och sina industrier i Östergötland och där förädlar det. Hylte bruk gör sina uppköp även i Skåne, har det sagts mig, och fraktar virket till sina industrier på gränsen mellan Skåne och Halland. Och det är inte bara dessa storindustrier som förfar så. Sådana transporter förekommer ständigt på många håll. Hur många gånger har vi inte även i denna kammare blivit upplysta om våra vänners i Norrbotten ovilja över att virke från både Norrbottens och Västerbottens län flyter ner till södra och mellersta Sverige för att där bearbetas!

Även om nu herr Kilsmo är så där absolut bergsäker på att Statens skogsindustrier bedriver verksamheten ekonomiskt och långt ifrån affärsmässigt, kräver väl konsekvensen, att han avger samma omdöme om de privata storföretag på skogsindustriens område, som tillämpar denna metod men i mycket större och mera markerad omfattning än den som belysts genom exemplet från Laxå och uppköpsområdet där omkring.

Herr talman! Jag har inte velat uraktlåta att göra dessa kommentarer, då jag i de båda interpellanternas inlägg fann en så pass — jag ber om ursäkt för orden — illa genomtänkt uppfattning i fråga om de mera djupgående synpunkterna på detta problem.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr finansminister! Vi är inte alls ute på någon rävjakt, utan vi vill behandla sakfrågan. Herr finansministern talar rent allmänt om dessa fem år. Min interpellation gällde läget just då interpellationen framställdes, och situationen var då sådan som jag beskrev den, enligt vad vi funnit vid våra mycket ingående undersökningar.

Man måste, herr finansminister, förstå det enskilda näringslivet, när det vid början av detta år såg på detta sätt på utvecklingen inom sågverksnäringen i det av mig i interpellationen berörda området. Statens skogsindustrier satte i gång med reklam för sin verksamhet och skickade listor till så gott som alla jordbrukare i länet. Länet hade redan råvaruunderskott, och sociala problem kunde uppstå genom att arbetskraft skulle permitteras. Så har också tyvärr skett i några fall. Länsarbetsnämnden uttryckte vissa farhågor. LO hade dessutom tidigare uttalat, att Statens skogsindustrier borde ytterligare utvidga sin verksamhet i malarlandskapen. Samtidigt visste vi att det inte fanns något överskott och att konkurrensen var hård. Därför uppkom irritation. Sågverksägarna har aldrig motsatt sig konkurrens, men den måste äga rum på lika villkor.

Vidare säger finansministern, att Statens skogsindustrier ser saken ur rent ekonomiska synpunkter. Herr finansminister! Vi kommer tillbaka till denna fråga om Statens skogsindustriers investeringar, som åsamkat de svenska skattebetalarna miljonförluster.

Herr **KILSMO** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vad herr finansministern har för djurarter i regeringen, eftersom han anser, att vi skulle vara ute på rävjakt, därför att vi frågar jordbruksministern om en sak. Detta är att missuppfatta saken.

Finansministern underkänner be-

hovssågarna och säger, att de är irrationella. Det är de visst inte, utan behovssågarna är mer rationella för sitt ändamål än vad det sexramiga sågverket i Laxå är. Vart skulle det ta vägen, om vi sålde behovsvirke till Laxå för att få det sågat där och sedan fraktat tillbaka till Sörmland? Så irrationella kan vi icke vara, utan behovssågarna har en stor uppgift att fylla.

Uppgiften om försäljningen är mycket tvivelaktig. Om det var så, att man lät staten, alltså domänverket, med sådan generositet sälja från kronoskogarna till de enskilda, varför började då Statens skogsindustrier denna till de enskilda skogsägarna riktade reklam att få köpa deras virke? Hade det inte varit klokt att Laxå tagit kronoskogarnas avkastning? Det var väl inte nödvändigt att komplettera inköpen med timmer från de privata skogarna.

Herr Lothigius gjorde här ett riktigt påpekande. När skedde denna storartade försäljning? Jo, det var under den korta period, då tillgången på virke var ytterst riklig.

Så några få ord om frakten av virke från Norrland. Det går inte att jämföra frakterna, eftersom frakten från Norrland sker flottningsvägen men frakten från Mariefred sker per bil till Laxå. Resultatet av dessa Statens skogsindustriers timmeruppköp blir att Stallarholmens sågverk läggs ned, och det blir ett problem att lösa den arbetslöshet som då uppkommer. Förmodligen kommer väl ASSI att pina ut de enskilda företagen för att sedan göra en generös gest och säga, att man skall rädda företagen genom att köpa dem. Då har man gjort en social insats!

Fru **SANDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag har att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra ett tack för svaret på den interpellation, som jag i januari framställde till statsrådet och chefen för

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

jordbruksdepartementet. Med herr talmannens tillstånd får jag kanske uttala den förhoppningen, att jag inte kommer att inräknas i den lilla grupp rävjägare, som finansministern presenterat för kammaren.

Jag kan nu liksom finansministern konstatera, att svaret på interpellationen delvis givits genom den av finansministern framlagda propositionen om Statens skogsindustrier. Där har klart utsagts, att investeringar av det slag som bolaget gjort i form av fartygsanskaffningar hade bort prövas i förväg av statsmakterna, i synnerhet som det gäller ett nytt område för företagets verksamhet. Jag konstaterar också att statsrådet i svaret framhåller, att inte minst detta förhållande inverkat på hans beslut att skilja Statens skogsindustrier från domänverket, d. v. s. ändra företagets karaktär av dotterbolag till ett verk genom att överföra det till gruppen fristående bolag, sorterande direkt under ett departement. Åtgärden ligger i linje med vad som från vårt håll tidigare krävts, nämligen att så stora investeringar som det här är fråga om bör prövas i förväg och avvägas mot andra behov inom den statliga sektorn. Jag har således endast att notera finansministerns inställning i denna fråga med tillfredsställelse.

Men sedan skall jag be att få ägna en smula uppmärksamhet åt den andra delen av statsrådets svar, som berör de av bolaget angivna skälen för anskaffningen av en fartygsflotta. Här tecknas en bild av utvecklingen på sjöfartsområdet, som torde vara riktig. Svensk export går i dag i stor utsträckning på utländska kölar. Tyskt och holländskt tonnage står till förfogande, emedan både Tyskland och Holland, som tillhör de krigshärjade länderna, efter kriget kunnat bygga upp en flotta för civil sjöfart, allt under det den svenska fartygsflottan krympt. Jag framhöll i min interpellation att den svenska skeppsfarten fått i hög grad vidkännas den hårda

åtstramning statsmakterna ansett nödvändig i fråga om investeringar och krediter, och detta förhållande har uppenbart skadat vår konkurrensförmåga på skeppsfartens område. Jag pekade i detta sammanhang på den kö av låneansökningar, som exempelvis skeppshypotekskassan har och som inte kunnat bifallas av brist på medel. Jag erinrade vidare om att förhållandena är enahanda i fråga om lånefonden för den mindre skeppsfarten. Låneansökningarna i båda dessa kassor kunde i början av året uppskattas till sammanlagt 50 miljoner kronor.

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten inrättades 1939, och en utredning, som avgav sitt betänkande 1954, föreslog att skeppsfarten borde er hålla en lånefond på minst 25 miljoner kronor, då det ansågs alldeles nödvändigt att förbättra villkoren för denna verksamhetsgren. Tyngdpunkten borde enligt utredningen läggas på stöd åt nybyggnad av fartyg. Någon åtgärd med anledning härav har inte företagits från statsmakternas sida. Lånefonden för den mindre skeppsfarten har därför i skrivelse till regeringen i november 1956 hemställt om att fonden måtte ökas till det belopp utredningen föreslagit. Fondens tillgängliga kapital hade vid denna tid helt disponerats. Ansökningar låg därutöver inne för över 15 miljoner kronor, och av denna summa gällde en stor del levererade eller leveransklara fartyg. Det framhölls vidare, att en del av ansökningarna härrörde från redare, vilka icke kunde göra några nybeställningar utan att först ha fått garanti om lån från fonden i fråga.

Chefen för handelsdepartementet har i årets statsverksproposition uttalat, att förhållandena för den mindre skeppsfarten är mycket ogynnsamma. Men »under nuvarande förhållanden» har det ändå inte varit möjligt att tillföra fonden mer än 3 miljoner kronor, vilket ju också riksdagen beslutat. Detta är en bråkdel av vad som borde kom-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ma till för att svenskt tonnage skulle få den nödvändiga upprustningen och därmed också ökad konkurrenskraft gentemot exempelvis det utländska tonnage, som nu tas i anspråk för svensk export. Det där uttrycket »under nuvarande förhållanden», som återfinnes i handelsministerns redovisning, torde kunna hänföras direkt till finansministerns rödpenna — åtminstone bildligt talat — i departementens önskelistor. Resultatet av rödpennans härjningar har på ett utomordentligt sätt illustrerats i finansministerns beskrivning av tillståndet på fraktfartens område.

Men inskränkningarna i fråga om svenskt tonnage, utmärkande för Sverige, som inte var med i kriget och — höll jag på att säga, kanske därför — sackat efter i utvecklingen, drabbar naturligtvis inte bara den statliga exportindustrin utan gäller väl över lag. När Statens skogsindustrier pekar på fraktfördyringen på hamnar i övre Norrland, gäller ju detta inte bara den statliga industrien utan näringslivet över huvud taget. Om man nu verkligen från statens sida vill göra något åt detta, är väl ändå inte rätta vägen att prioritera de statliga industrierna med en egen flotta. Denna kan ju enligt bolagets egna uppgifter endast betjäna mellan 10 och 15 procent av företagets sammanlagda export. Vore det inte riktigare att använda statsmedel till stöd åt den svenska skeppsfarten än att bygga statliga fartyg under angivande av att det svenska tonnaget är så bristfälligt, när nu denna bristfällighet till stor del beror på direkta åtgärder från statens sida i form av inskränkta lånemöjligheter från de avsedda fonderna, allmänna investeringsbegränsningar och en allmän kreditätstramning och, som jag förmodar, också av investeringsavgiften?

Jag medger att kritiken på denna punkt är litet orättvis mot finansministern. Finansministerns nu beslutade åtgärder och de deklARATIONER, som motiverat desamma, visar, att det ju inte är

med vare sig finansministerns eller någon annan ministers goda minne som den statliga flottan kommit till stånd. Jag kan kanske i detta sammanhang nämna — som belysning bara — att jag i början av året gjorde en förfrågan i jordbruksdepartementet beträffande statsbolagets fartygsbyggen. Man ställde sig på departementet helt frågande inför hela saken, tycktes betvivla att det var fråga om fraktfartyg och trodde dessutom att det varv, som byggde fartygen, endast hade kapacitet för fiskebåtar och pråmar. Jag tror att det var först när ASSI:s fartygsbyggen redovisades i pressen som man i kanslihuset fick reda på saken. Detta illustrerar på ett utomordentligt sätt, hur bolaget haft fullständig frihet i fråga om investeringar, och illustrerar dessutom vad finansministern själv sagt om att bolagets investeringar skett utan planläggning av kapitalanskaffningen och utan att ägaren-staten ens hållits å jour med vad man företagit sig.

I detta sammanhang inställer sig också frågan om hur fartygsbyggen på 9 miljoner kronor finansierats. Finansministerns meddelar, att summan skall amorteras på sex å sju år och att detta skall ske i enlighet med »gångse låneavtal för fartygsleveranser». Vilka är dessa »gångse avtal»? Det verkar som om det vore så lätt att få dem, att det bara är att räkna ut handen efter dem. Om det verkligen finns ett gångse avtalssystem på detta område, öppet för företag som saknar nödigt kapital, så tycker jag verkligen, att den omvitnat betryckta skeppsfarten i övrigt skulle ha samma möjligheter utanför de minimala statliga lånefonderna, ty det är väl inte någon av dessa som fått stå till tjänst i detta fall?

Den statliga flottan skall enligt finansministerns uppgifter inte bara tjäna pengar på sina egna frakter utan också på »heimgående frakter», dvs. bolaget skall etablera sig som kommersiellt rederi i konkurrens med den öv-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

riga skeppsfarten. Jag tror att det skulle vara av intresse för den övriga svenska skeppsfarten, i synnerhet för de rederi-er, som inte kan få låna ur statliga fonder och inte heller erhåller banklån i öppna marknaden, att få reda på hur man bär sig åt för att utan eget kapital, endast med garanti av de vinster man avser att segla in under en följd av år, erhålla ekonomiska möjligheter till nödvändiga fartysbeställningar, dvs. kort sagt kunna erhålla lån enligt de »gängse låneavtalen».

När nu i fortsättningen handelsministern kommer att vara den som i första hand skall bedöma det statliga bolagets investeringsbehov, får man hoppas att han i detta sammanhang ägnar sig med en smula större intresse än hittills åt att studera den svenska skeppsfartens betingelser. Om ASSI:s plötsligt uppkomna rederirörelse och de närmare omständigheterna kring denna kan ge handelsministern en impuls i den riktningen, har den kanske varit till någon nytta även utanför ASSI:s, kan jag säga, egen slutna sfär.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag har ju, som fru Sandström mycket riktigt påpekat, deklarerat min uppfattning om och mitt gillande eller ogillande av att Statens skogsindustrier utan att informera Kungl. Maj:t har startat en verksamhet, som ligger utanför den traditionella och vedertagna. Men mitt svar får väl inskränkas till det konstaterandet.

Här ställde fru Sandström frågan: Är det rätt att prioritera en bolagets egen flotta i förhållande till den privata sjöfartens flotta? Kan man nu räkna med att i fortsättningen någonting sådant inte skall upprepas? Jag vill i ärlighetens intresse säga, att jag icke nu är beredd att deklarera någon uppfattning om detta. Det är möjligt att det kan vara en affärsmässigt riktig och ur många synpunkter önskvärd utveckling av Sta-

tens skogsindustrier, att företaget gör sig oberoende av en fraktmarknad, som hittills inte har kunnat furnera det såsom det ur ekonomiska synpunkter skulle ha önskat. Det kan vara riktigt, men det får man bedöma senare.

Jag ber att få erinra om att detta ju inte är någon fråga, som behöver ses på annat sätt än som sker inom den privata industrien. Vi vet allesammans att Grängesbergsbolaget för närvarande bygger ut en flotta av avsevärda mått för att icke behöva vara beroende av andra i för företaget livsviktiga transporter och befraktningar. Är det riktigt där, så kan det vara riktigt här.

Jag har med detta bara velat säga, att mitt interpellationssvar således inte är något ställningstagande på den punkten utan att den frågan får bedömas senare. Vad jag har reagerat emot är detta efterhandsbesked om att nu har bolaget gjort det och det, vilket medför att vissa kapitalanskaffningsbehov anmäler sig inför regering och riksdag, som man tidigare icke hade räknat med eller haft anledning att räkna med. Nu blir det ju ändring på detta, och vi kommer tillbaka till dessa frågor i den mera allmänna debatten.

I framtiden kommer Kungl. Maj:t och riksdagen att i vederbörlig ordning få ta ställning till i vad mån detta bolag skall utöka sin verksamhet till nya områden. Då, menar jag, skall frågan prövas helt förutsättningslöst och mot bakgrunden av om det finns vettiga ekonomiska och rationella skäl för detta. Därför får icke fru Sandström uppfatta mitt svar i dag på det sättet, att jag därmed skulle ha förhandsbundit en kommande regerings- och riksdagsprövning även i en sådan fråga som en flottutbyggnad för Statens skogsindustrier.

Fru **SANDSTRÖM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr finansministern sade till mig bara framhålla, att jag inte heller

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

kommer att göra det. Jag begriper precis vad finansministern vill ha sagt, nämligen att det inte går att ta ställning till detta i dag. Jag har inte begärt det och ingen annan heller. Jag skall inte tolka vad finansministern här har sagt på annat sätt än som jag förmodar att det rätteligen bör tolkas.

Jag är fullt överens med finansministern om att här har både regeringen och riksdagen satts i efterhand. Det är sådant som jag har tillåtit mig påpeka vid flera tidigare tillfällen, ehuru man inte då har velat ta någon notis om dessa påpekanden. Men det spelar ingen roll i dag.

Herr finansministern nämnde en annan sak. Även om finansministern nu inte tar ställning till frågan, om denna statliga flotta skall byggas ut eller inte, så tycker jag ändå, att det är litet oriktigt att jämföra fyra »paragrafbåtar» i ASSI:s regi, täckande mellan 10 och 15 procent av vad företaget behöver, och Grängesbergsbolagets stora båtar, byggda för helt andra ändamål och, såsom ju finansministern väl vet, utifrån helt andra ekonomiska förutsättningar.

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på de av mig framställda frågorna.

Det var uppgifter, som var synliga i en del tidningar, att några av ASSI:s företag i Norrbotten, däribland Törefors, skulle stå inför den mörka utsikten att nedläggas, som föranledde mig att framställa mina frågor.

Finansministerns tal är så mycket mer glädjande, som statsrådet kan meddela, att han av ASSI erhållit försäkran om att bolaget för närvarande icke hysser någon avsikt att nedlägga driften vid Törefors utan tvärtom hoppas, att bolaget finner möjlighet att inom ramen för sina resurser utvidga verksamheten vid ifrågavarande sågverk. Vad

dock hittills visats från ASSI:s sida har icke pekats i någon positiv riktning för Törefors vidkommande.

Sågverksrörelse har drivits i Törefors sedan över 100 år tillbaka. Under det sista decenniet har dock rörelsen försvärats betydligt och varit delvis ojämn, helt beroende på bristande råvarutillgång. Domänverket, som varit den större råvaruleverantören, har tyvärr endast för ett år i sänder velat binda sig för timmerleveranser. Var och en förstår, att detta varit en hämmande faktor för det företag, som drev rörelsen före ASSI:s övertagande. Hade sågverksbolaget kunnat tillförsäkra sig råvara för flera år framåt, t. ex. för 8—10 år, hade läget varit ett helt annat. Bolaget hade då kunnat planlägga det hela på ett mera rationellt sätt — framför allt i fråga om investeringar och dylikt. Säkerligen hade då icke det förutvarande bolaget behövt komma i den belägenheten, att det tvingats överlåta rörelsen till staten. Bolagets anställda — inte minst arbetarna vid sågverket — hade också helst sett att det gamla bolaget fått fortsätta sin verksamhet. Arbetarna trivdes med bolaget, kanske särskilt därför att arbetsförtjänsterna var jämförelsevis större då än nu.

Nu äges Törefors sågverk av ASSI, och det gäller för statsmakterna att söka utvinna bästa möjliga resultat av den uppkomna situationen. Sågverket är nedslitet och behöver en grundlig modernisering samt även en utbyggnad, så att produktionen kan direkt exporteras från platsen. Att som nu är fallet med lastbilar frakta det sågade virket och även avfallet den 4 mil långa vägen till Karlsborgs bruk torde knappast vara ekonomiskt försvarbart. Vid Törefors bör — som den s. k. Töretredningen mycket riktigt framhållit — byggas en fabrik, som tillvaratager avfallet och tillverkar porös wallboard. Enligt det besked, som representanter från Töre kommun erhöi i följd vid besök hos regeringen, skulle också påbör-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

andet av denna fabrik vara ett faktum senast i april 1957. Vi skall dock hoppas, att vad finansministern här i dag anfört i sitt svar skall på ett bättre sätt kunna infrias. Detta hoppas framför allt töreborna, som är beroende av industrien. De skulle säkerligen i detta nu ha varit mera tillfredsställda, om finansministern hade närmare kunnat ange tidpunkten, då ASSI ämnar sätta i gång moderniseringen av sågverket.

Finansministern framhåller, att en utbyggnad av företaget i Törefors är beroende av riksdagens ställningstagande till förslaget om förstärkning av aktiekapitalet till ASSI. Jag har dragit konsekvenserna av detta, och jag skall be att få återkomma till saken i själva generaldebatten.

Herr LARSSON i Julita (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag kommer tillbaka till de interpellationer som framstälts av herrar Lothigius och Kilsmo. Nu har jag inte den kontakt med sågverksägarna i Sörmland som dessa herrar har, eftersom jag inte är skogsägare på samma sätt som de — mitt ägande inskränker sig till ett vårdträd och några fruktträd — och jag borde kanske därför helt ha avstått från att ta till orda i denna debatt. När jag trots denna omständighet inte gör det, beror det på att jag har påträffat en uppfattning som inte kommit till uttryck i de av herrar Lothigius och Kilsmo framställda interpellationerna eller i deras anföranden här med anledning av statsrådets svar.

Herrar Lothigius och Kilsmo ställer sig bakom vissa sörmländska sågverksägares kritik av att ASSI uppträtt på den sörmländska råvarumarknaden. Att döma av ett uttalande och omdöme av en företrädare för ett skogsbolag, som bedriver förädlingsindustri i ett angränsande län, där ASSI uppträder som konkurrent inom samma verksamhetsområde, kan det ifrågasättas, om det

inte rent av är de sörmländska sågverksägarna som hjälpt ASSI in på den sörmländska marknaden. Enligt denne skogsman och företagarerepresentant hade de sörmländska sågverksägarna kommit överens om inköspriser, som var lägre än vad som var betingat av hänsyn till marknadsläget.

Jag är inte, herr talman, övertygad om att alla skogsägare är lika oegennyttiga vid sin bedömning av vad som är skäligt råvarupris som herrar Kilsmo och Lothigius här visat sig vara. Jag tror att det finns skogsägare, som är mer materialistiska i sin bedömning och som gärna vill ha konkurrens på detta område, en konkurrens som begränsar förädlingsindustriens vinstmarginal till vad som är skäligt och erforderligt.

För övrigt förhåller det sig på det sättet, att även herr Kilsmo har sålt skogsprodukter till ASSI, även om det var innan han tog säte och stämma i denna kammare. Att den liberale herr Kilsmo nu klandrar denna fria konkurrens och som skogsägande bonde ivrar för att den sörmländska råvarumarknaden skall förtrustas för vissa sörmländska sågverksägares räkning, är en ganska intressant företeelse, som nog är värd att uppmärksammas av de sörmländska skogsägarna.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner det något anmärkningsvärt, att ett företag av ASSI:s karaktär lämnar ut köpekontrakt till vissa partitidningar för att på bakvägar komma åt en interpellant, vilket herr Larsson här alluderade på. År 1952, innan det över huvud taget fanns något problem av denna art, bearbetades nämligen den södermanländska marknaden av ASSI, och även jag besöktes. Jag hade verkligen 1 600 stockar timmer att sälja. Jag rådgjorde med Skogsägareföreningen om saken, och man sade där till mig, att den hade tillräckligt med timmer,

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

så att ingenting hindrade mig att sälja åt ASSI, om jag önskade det. Detta är det verkliga förhållandet. Att det skulle kunna inverka på svaret på denna interpellation, som inte rör de enskilda skogsägarnas rätt att sälja åt vem de vill, kan jag inte förstå.

Herr LARSSON i Julita (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara framhålla, att jag inte har mina uppgifter från någon partitidning utan — som jag sade — av företrädare för ett skogsbolag, som bedriver förädlingsindustri just inom det verksamhetsområde, där även ASSI uppträder.

Herr ANDERSSON i Björkäng (bf):

Herr talman! Ingen kan väl misstänka mig för att vara rävjägare, och jag skall inte heller försöka skjuta in mig på något ädlare högvilt, det kan jag försäkra finansministern. Emellertid ligger det omtalade Laxå i södra delen av mitt län, medan Skogsägareföreningen har ett sågverk i norra delen, nämligen Dalkarlslytte bruk. Dessa sågverk ligger skilda åt med 10 å 12 mils avstånd. Skogsägareföreningen har timmer ligande i södra delen av länet, ungefär 2 mil från Laxå, och Statens skogsindustrier har timmer i norra delen av länet, ett par mil från Dalkarlslyttan. Nu har vi föreslagit ASSI, att vi skulle byta timmerposter och på det sättet komma undan frakter på 10 mil för båda företagen, vilket vi tyckte skulle vara lämpligt. Detta har ASSI emellertid sagt nej till.

Anledningen till att jag här berättar detta är, att jag vill att finansministern skall få reda på saken. Med den kännedom jag har om hans sinne för affärer tror jag att han kommer att rätta till det hela. Det är ju inte direkt nödvändigt att det skall vara strid mellan två företag av den typ som det här gäller. In-

tetdera företaget får mera timmer därför att man slåss om råvaran. Däremot går det åt en massa pengar i krigskostnader, och när det gäller ASSI är det ju skattebetalarna som får betala dessa, under det att skogsägarföreningarna själva får bestrida sina krigskostnader.

Jag måste säga, att man från Statens skogsindustriers sida i vissa fall bedriver en illojal prispolitik. I ett fall bjöd ASSI för en rotpost på tillsammans 354 kubikmeter 17 400 kronor, vilket betyder ett pris av 2: 45 kronor per kubikfot för timret, oavverkat i skog. Jag vill inte påstå att samtliga kammarens ledamöter förstår att detta pris är alldeles för högt, men de ledamöter, som något känner till timmerpriserna och priserna på sågat virke, inser säkerligen att affärer av detta slag måste lämna rätt stor förlust. Nu har väl inte saken så stor betydelse för ASSI, ty denna affär försvinner säkerligen i den stora massa av timmerköp som det är fråga om. Men det hela innebär dock en irritationsanledning. En av Skogsägareföreningens medlemmar, som man bjöd detta pris, blev missnöjd, ty han kunde inte förstå, att inte Skogsägareföreningen kunde betala lika mycket.

Jag tycker att det borde kunna finnas ett intimt och gott samarbete mellan de båda företag som det här gäller. Varför skulle inte Statens skogsindustrier kunna såsom uppköpare använda skogsägareföreningarna och deras ombud och inspektorer och köpa sitt timmer genom dessa föreningar? På det sättet skulle man säkerligen kunna minska omkostnaderna.

Herr talman! Såsom jag sade från början är det inte min mening att på något sätt väcka strid om dessa frågor. Jag vill bara uppmana finansministern att om möjligt medverka till ett bättre samarbete mellan skogsägarnas företrädare, skogsägareföreningarna, och Statens skogsindustrier. Jag tror att detta skulle vara till fördel för alla parter, inte minst för skattebetalarna.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Efter denna interpellationsdebatt som varit rätt rolig att höra på på grund av dess personliga karaktär, kanske vi kan övergå att tala om den stora fråga, som vi skulle samlas omkring i dag.

När man talar om Statens skogsindustrier skall man hålla i minnet, att företaget startades för att i skilda delar av landet ta hand om industriföretag, som enskilda företagare inte längre kunde eller önskade driva. Påtagligast märkte man sågverksrörelsens sammanbrott och följderna av de minskade inkomsterna från denna industri i övre Norrland med dess korta seglation och dyrbara lagerhållning. Inom en mycket trång sektor gick sågverksdöden fram med en intensitet, som påkallade statsmakternas uppmärksamhet. De sociala åtgärder, statsmakterna vidtog för att lindra följderna av industriens sammanbrott, räckte inte till och statens utgifter för detta ändamål tog en sådan omfattning, att man fann det nödvändigt att lösa sysselsättningsfrågan för de friställda arbetarna efter andra linjer än de traditionella.

Resultatet av denna upptäckt ledde 1941 fram till riksdagsbeslutet att bilda ett helstatligt industriföretag — Statens skogsindustrier — eller ASSI, som dess namn lyder i förkortning. Företagets samtliga aktier innehades av domänstyrelsen. Därmed ville väl riksdagen markera, att det nya företaget inte enbart skulle lätta på statens sociala utgifter inom berörda industriområden, utan att bolaget därtill skulle vara en prisreglerande faktor i vinstgivande syfte för de statliga skogarna. Detta senare var så mycket mer påtagligt, som dessa skogar befann sig just inom de landamärens, som hårdast drabbats av sågverksdöden.

Genom beslutet om bolagsbildning kom riksdagen därför år 1941 att ge ASSI en tvåfaldig uppgift. Det övertog för det första en industriell rörelse, som

tidigare bedrivits av domänstyrelsen. Varför? Jo, därför att domänstyrelsen ansågs inte ha de sociala uppgifter, som vid den tidpunkten ofrånkomligt kom att höra samman med sågverksindustrien i övre Norrland. Dessa uppgifter överfördes genom riksdagsbeslutet på ASSI.

Å andra sidan skulle ASSI genom det leveransavtal, som träffades mellan bolaget och domänverket, garantera domänverket avsättning för dess råvara till priser, som ingalunda hade något av subventionskaraktär, snarare tvärtom. Under utbyggnaden av cellulosa-industrien fick ASSI, för att erhålla tillräcklig råvarufångst för sina sågverk, inköpa mer sulfatved än vad det vid det tillfället självt kunde förädla, ett påtagligt bevis för att ASSI ingalunda behandlades som mest gynnad nation av ägaren, staten, företrädd av domänstyrelsen.

Jag har velat göra riksdagen uppmärksam på detta säregna förhållande inte för att klaga över domänstyrelsens, i detta fall något säregna, försäljningspolitik, men för att begagna tillfället att ställa till rätta möjliga felbedömningar, som genom en tendentiös tidningspolemik kan ha smugit sig in i en och annan riksdagsmans sinne, om hon eller han inte är fullt inne i den föreliggande frågan ehuru nu genom den kungl. propositionen nödsakad att genom sitt votum avgöra ASSI:s framtida utveckling.

Efter denna mera allmänna genomgång av vad som förevarit i ett tidigare skede av riksdagens behandling av bolaget och domänstyrelsen, vill jag, herr talman, ägna några ord åt den ekonomiska politik riksdagen fört gentemot detta statliga företag.

1941 års riksdag fastställde bolagets aktiekapital till 22 000 000 kronor. Det var på öret de pengar, som då genom domänstyrelsen fanns bundna i anläggningarna. Dessutom upptogs i balansräkningen en skuld till domänstyrelsen

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

på 9 171 000 kronor, motsvarande värdet av inneliggande lager.

När Laxå bruk inköptes år 1947, beslöt riksdagen att köpet skulle finansieras på så sätt, att bolaget överlämnade till domänstyrelsen laxåbolagets samtliga skogsfastigheter medan skillnaden i köpeskillingen, 3 700 000 kronor, antogs motsvara värdet av de industribyggnader laxåbolaget då ägde. Denna köpeskillning skulle kvarstå som förlagskapital mot att ASSI till domänstyrelsen överlämnade en räntebärande långfristig revers. Vi skall alltså lägga märke till att ASSI övertagit de tillgångar som domänstyrelsen tidigare i egenskap av företagare hade satsat.

År 1953 ökades aktiekapitalet genom riksdagsbeslut med ytterligare 22 000 000 kronor. Utöver detta lämnade riksdagen den gången ASSI rätt att på riksgälden dra upp till 30 000 000 kronor.

I dag disponerar bolaget sålunda utöver aktiekapitalet på 44 000 000 kronor ett statligt förlagskapital på 30 000 000 kronor samt därjämte från domänverkets markfond, Laxå-industrien, 3 700 000 kronor, vilket inalles motsvarar 11,5 procent av det nedskrivna värdet på bolagets anläggnings- och omsättnings-tillgångar och endast 7,5 procent av samma tillgångars bokförda bruttokostnad enligt 1955 års bokslut.

1941 års riksdagsbeslut innebar, att domänverket skulle tillhandahålla bolaget nödigt rörelsekapital. Domänverkets behov av egna investeringar för höjande av skogsbrukets räntabilitet omöjliggjorde detta, och av 1953 års riksdag fick bolaget bemyndigande att upplåna erforderligt kapital i den öppna marknaden, något som vid den kreditåtstramning som vidtogs vid denna tidpunkt visade sig omöjligt, då bolaget i brist på skogstillgångar saknade vad kreditinstituten betecknade som realtillgångar.

I detta sammanhang kan det, herr talman, vara befogat att med några exempel belysa statens, ägarens, förståelse för

de åtaganden staten gjort genom de beslut riksdagen fattat. Jag har i det föregående nämnt att bolaget genom riksdagsbeslut kom att bli ägare till nerslitna sågverksföretag, som enskilda företagare inte längre hade intresse av att driva, då de inte förräntade eller gav vinst på aktiekapitalet. Av dessa företag låg fem stycken i övre Norrland och fem stycken hörde till den s. k. bergslagsgruppen.

För att börja med de sista förvärven kan jag nämna, att riksdagen år 1953 uppdrog åt ASSI att förvärva Törefors-industrien. För ändamålet anslogs 850 000 kronor. De ledamöter av denna kammare, som var med på riksdagsresan i Norrland, kommer säkert ihåg vilket beklämmande intryck man fick av det, som fanns kvar av denna industri. 9 000 000 kronor kostar det att återuppbygga denna industri, men anslag för ändamålet har riksdagen glömt att anvisa.

Till inköp av Sandvikens sågverk inom Nedertorneå kommun, som ligger på den inte helt okända Seskarön i Bottenhavet, anslogs 105 000 kronor, men det beräknades att ombyggnaden av sågverket, hamnar, bostäder m. m. kommer att dra en kostnad av 10 000 000 kronor. Även här har riksdagen glömt bort att anvisa medel.

Likadant är det med Båtskärsnäs inom Nederkalix kommun. ASSI själv fick överta detta sågverk för 325 000 kronor, som det fick ta ur egna medel, och måste anskaffa de 19 000 000 kronor som det beräknas kosta innan företaget kommer i ett sådant skick, att det svarar mot modern företagsamhet och inger trygghet vid förändringar på köpemarknaden.

Lövholmen i Piteå överlämnades till ASSI utan vederlag av SJ, som ägde verket, och det har hittills kostat ASSI 39 000 000 kronor att rusta upp Lövholmen till en modern och konkurrenskraftig sågverksindustri.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Förhållandena har varit likartade inom bergslagsgruppen.

Man kan tycka att detta ger en dystert bild av svensk industriell företagsamhet av i dag. Visst är det så. Sågverksindustrien kan i dagens läge inte hävda sig annat än i stora enheter och genom högrationalisering. Sådan är verkligheten, och den måste vi tyvärr se i ögonen.

Kan man då med de erfarenheter man har av marknads efterfrågan på trävaror och den prissättning, som man har att kalkylera med i dag och inom överskådlig tid, räkna med att sågverken kan bestå såsom enskilda företag, att enskilt riskvilligt kapital finnes tillgängligt för att exempelvis övertaga de statliga sågverken i Båtskärsnäs, Sesskarö och Törefors? Med största säkerhet inte.

Hur har då den enskilda företagaren löst problemet? Jo, genom att i anslutning till sågverken lägga produktion av sulfat- och sulfitmassa, genom att bygga pappersbruk eller annan industriell verksamhet som ansluter till skogsbruket. Genom byggande av ett pappersbruk i Kalix har ASSI försökt att komplettera vad sågverksindustrien där uppe drar ned. På samma sätt har man också rustat upp sulfatindustrien. I dag ligger vid Karlsborgs bruk en modern sulfatindustri med en kapacitet på 120 000 ton sulfatmassa och ett pappersbruk som förädlar 60 000 ton av den blekta massan till papper. I Piteåområdet har man anlagt en wallboardfabrik och bergslagsgruppen har en stor cellulosaindustri och en glasullsindustri. I Laxå finns en glasullsindustri och i Skinnskatteberg en wallboardanläggning. Dessa industrier måste till för att göra de av staten nedlagda och av skattebetalarna utbetalda pengarna — som det hette här nyss — räntebärande. Man måste förstå att utbyggnaden av dessa industrier, som ur företags synpunkt är så ytterst motiverade, icke kan komma till stånd enbart med anlåtande

av de vinstmedel, som kvarstår sedan domänstyrelsen fått betalt för sin råvara.

Här vill jag — med bemötande av vad herr Kilsmo sade i interpellationsdebatten — anföra, att ASSI inte är skyldigt domänverket fem öre i dag för råvaruleveranser. De priser ASSI betalat är dagspriser. Det är möjligt att man fått ett högre pris på skogen tack vare att ASSI funnits till som konkurrent, men detta kan väl inte den enskilde skogsägaren klaga över. Var och en vill väl ha ut det mesta möjliga av sitt arbete och sina kapitaltillgångar. Staten har dessutom fått skatt på företagarvinsten från industrien. När det nu visat sig omöjligt att få tag på pengar här hemma, har ASSI helt naturligt tvingats ut på den främmande marknaden för att skaffa det nödvändiga driftkapitalet.

I det sammanhanget vill jag passa på att lägga till rätta vad herr Kilsmo nyss sade om att ASSI genom att ta emot förskottslikvid på kommande leveranser kommit i ett beroendeförhållande till köpare i utlandet. Så är ingalunda fallet. ASSI har inte ens 10 kronor i skuld till någon köpare av bolagets skogsprodukter. Däremot har ASSI efter kriget gjort remboursaffärer på ungefär 100 miljoner med engelska bankinstitut, men de har inte på något sätt varit bundna till kundleveranserna. Det är en metodik som har använts inte bara av ASSI utan även av övriga skogsindustrier här i landet, vilka haft möjlighet att skaffa sig den goodwill på den engelska penningmarknaden som behövs för dessa remboursaffärer.

Jag vill, herr talman, innan jag slutar mitt anförande anföra några siffror, som kan bli en tankeställare för dem som är beredda att tänka om i denna fråga.

Efter sitt första arbetsår redovisade ASSI ett produktionsvärde av 40 miljoner kronor, och aktiekapitalet utgjorde då 55 procent av produktionsvärdet. År 1951 hade produktionsvärdet stigit

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

till 173 miljoner, och aktiekapitalet utgjorde 12 procent härav. Sedan sjönk produktionsvärdet 1954 till 120 miljoner, och därmed steg aktiekapitalets andel av detta till 24,5 procent. År 1955 hade produktionsvärdet gått upp till 230 miljoner och aktiekapitalet utgjorde 19 procent av produktionsvärdet — då hade ASSI fått ytterligare 22 miljoner i aktiekapital genom riksdagsbeslut.

Kalkylerna för 1956 visar att aktiekapitalet då utgjorde 17 procent av produktionsvärdet, och för år 1957 väntas andelen bli likaledes 17 procent. För 1958 beräknas aktiekapitalets andel av produktionsvärdet uppgå till 14,5 procent och år 1959 till lika mycket, 14,5, för att år 1960 vara tillbaka till 12 procent av produktionsvärdet.

Denna utveckling, herr talman, finner vi som står för motion nr 619 i denna kammare vara orimlig. Vilken enskild företagare som helst måste inför en sådan situation fråga sig, om den penningbrist som här måste uppstå kan klaras genom kort- eller långfristiga lån. Det naturliga med hänsyn till nya realvärden i form av maskiner, byggnader och bostäder för de anställda måste vara att kapitalanskaffningen inte sker genom lån. Det är ytterst detta som den föreliggande frågan gäller. Penningförsörjningen måste enligt vår mening klaras genom en höjning av aktiekapitalet, och det är därför vi i vår motion föreslår, att aktiekapitalet skall höjas med 60 miljoner i stället för med 35 miljoner, som föreslås i propositionen.

Till sist vill jag, herr talman, anföra några siffror som belyser den betydelse som detta statliga bolag haft för bygd och land under de år det verkat.

Under tiden 1/1 1942—31/12 1955 har bolaget i sina, d. v. s. statens industriföretag, investerat inalles 240 miljoner kronor. Dessutom har under samma tid det i lager bundna kapitalet ökat med 50 miljoner kronor. Den sam-

manlagda ökningen utgör således 290 miljoner. Mot dessa 290 miljoner, som är realvärden vilka staten äger genom Statens skogsindustrier, svarar statens egna insatser på 44 miljoner plus 3,7 miljoner i form av förskottsmedel i Laxå bruk. Jag tror inte att man med fog kan tala om att skattebetalarnas pengar är i farozonen, såsom man ville göra gällande i interpellationsdebatten.

Jag vill också säga att människorna som bor inom det område vilket berörs av ASSI:s verksamhet är, oavsett politisk inställning, i högsta grad intresserade av vad som sker i riksdagen denna dag. Skall ASSI få de möjligheter företaget behöver för att kunna fullfölja sin påbörjade investeringsverksamhet i exempelvis Törefors, Seskarö och Båtskärsnäs, eller skall kammaren avvisa den hemställan vi har gjort i vår motion? Om riksdagen vägrar ASSI det kapitaltillskott, som bolaget behöver, uppstår ett ytterst labilt läge, och den trygghet som kommunerna och de i företaget anställda trots sig kunna känna genom att riksdagen har givit ASSI dessa uppdrag att fullfölja utbyggnaden av de nedlagda industrierna kommer att försvinna. Vi skall i detta sammanhang inte tala om hjälp, ty det är staten som är aktieägare och i den egenskapen är skyldig att tillse att inte pengar som redan satsats går förlorade. Jag vill erinra om att herr De Geer i första kammaren vid sina undersökningar har kommit till det resultatet, att om inte riksdagen anslår minst 36 miljoner till en ökning av aktiekapitalet, så kommer företaget att göra årliga förluster på 6,5 miljoner kronor, och det är pengar som så småningom måste tas ur skattebetalarnas plånböcker.

Med hänvisning till det sagda hemställer jag om bifall till reservation 1) b) av herr Åkerström m. fl.

I detta anförande instämde herrar Jonsson i Strömsund (s), Wiklund (s), Lassinantti (s) och Pettersson i Degerfors (s).

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Innan jag besvarar herr Janssons i Kalix anförande skulle jag vilja framföra några allmänna synpunkter på debatten om kreditgivningen till ASSI.

När det nu diskuteras att tillföra ASSI ytterligare medel, vill jag erinra om med vilken tveksamhet 35 miljoner kronor beviljades förra året med hänsyn till såväl de företagsekonomiska som de allmänekonomiska aspekterna. Dåvarande departementschefen Norup inlade också en brasklapp i sitt tillstyrkande yttrande. I likhet med riksgäldsfullmäktige hyste han betänkligheter mot tillstyrkan, framför allt på grund av den förda restriktiva kreditpolitiken. 35 miljoner kronor tillstyrkes emellertid därför att bolaget nödgats binda motsvarande belopp i överskottslager av rundvirke. Även i årets framställning förekommer detta stormfällda virke i motiveringen från ASSI för det onormalt stora lagret. Jag kan inte undgå att ställa frågan: Har alla åtgärder vidtagits för att sälja dessa virkeskvantiteter och bringa ned lagret till en rimlig nivå?

Vad jag finner mest anmärkningsvärt i denna årliga kreditgivning till ASSI är att man låter ett statligt företag undslippa de åsyftade verkningarna av den förda kreditpolitiken. Bolaget har tagit för vana att i efterhand komma till regering och riksdag och i framställningar påvisa, att gjorda investeringar och åtaganden är sådana, att om inte ytterligare medel anslås, så går det inte längre. Eftersom det är fråga om ett statligt företag, vill regeringspartierna naturligtvis hjälpa. Men skulle ett privat företag nu drivas som om det inte funnes några kreditrestriktioner, skulle det snart vara på obestånd. Hur skulle en framställning angående t. ex. stöd åt ett privat företag upptagas av herr finansministern? Förmodligen precis så som han nu framställt i sin proposition nr 175, där det heter: »Påfrestningarna och

svårigheterna på grund av kreditåstramningen har blivit kännbara på så gott som alla punkter i det ekonomiska livet. Detta är ofrånkomligt vid varje effektiv kreditpolitik. Avsikten med en sådan är ju, att de enskilda företagens produktions- och investeringsplaner lika väl som kommunernas verksamhetsprogram skall beskäras och jämkas, så att de tillsammanantagna kan rymmas inom den ram som landets tillgängliga resurser oefftergivligt sätter som möjligheterna att tillgodose alla de anspråk som ständigt anmäler sig. På ett eller annat sätt måste önskemålen och behoven begränsas. Det kan inte undvikas, att detta i det individuella fallet ter sig såsom ett irriterande utslag av hårdheten i den förda politiken. Först när balans mellan den totala tillgången och den totala efterfrågan i samhället, och då närmast mellan sparande och investeringar, uppnåtts, genom en målmedveten och uthållig stabiliseringspolitik, kan emellertid den nuvarande kreditpolitiken lättas.»

Detta är vad finansministern säger, och jag kan inte finna, herr talman, att detta uttalande stämmer med vad som anföres i proposition nr 117, nämligen att bolagets ställning nu uppenbarligen är sådan, »att det synes ofrånkomligt att statsmakterna i viss utsträckning tillskjuter ytterligare medel». Det är helt enkelt så, att i detta fall ett statligt bolag ges en förmånsställning, som inte borde ske, om principen om lika konkurrens skall gälla.

Den ombildning av bolagets organisatoriska förhållanden, som nu skall ske, torde tyvärr inte ge fullgod garanti för att inte nya krediter inom en nära framtid kommer att begäras. Redan igångsatta investeringsobjekt är av sådan omfattning, att kapitalanspråken blir betydande. Det är av den anledningen som vi har begärt en utredning rörande bolagets ställning i dess helhet, dess framtida kapitalbehov och den erforderliga avvägningen mellan föreliggande inves-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

teringsprojekt och den aktuella kredit-sanerings genomförande. Det är synnerligen angeläget, att denna utredning snarast kommer till stånd, så att även de mera principiella spörsmålen angående bolagets verksamhet och målsättning kan specificeras. Den expansion, som under senare år har ägt rum, synes nämligen ha skett utan att bolagsledningen haft någon klar gräns för vad som varit bolagets uppgifter. Framför allt är beställningen av s. k. paragrafbåtar, som fru Sandström har påpekat, ganska anmärkningsvärd.

I stort sett är bolagets uppgift av både social och företagsekonomisk natur. I det första fallet har det varit fråga om att skapa arbetstillfällen i vissa delar av Norrland, och jag anser fortfarande i likhet med mitt parti, att detta är en av huvuduppgifterna. De företagsekonomiska uppgifterna är att verka för ett ändamålsenligt tillvaratagande av domänverkets råvara. Utvecklingen har emellertid gått dithän, att rent expansiva strävanden satts i första hand. Råvaruköpen från de privata skogarna har exempelvis ökat betydligt mer än inköpen från kronans skogar.

I den motion, som i detta ärende väckts i första kammaren av herr Hagberg, har framhållits vilken risk för vår virkesmarknad i utlandet som bolagets system med förskottslikvider utgör. Nu säger visserligen herr Jansson i Kalix, att det inte förekommit några kundförskott, men jag undrar ändå om inte dessa uppgår till cirka 50 miljoner kronor. Jag skulle vilja fråga, om det inte är på det sättet. Det torde vara alldeles givet att det här inte kan vara fråga om s. k. pundsäkringar. Den sortens affärer har mig veterligt den privata skogsindustrien inte givit sig in på. Däremot har Finland tvingats utnyttja samma väg för att klara likviditeten. Jag tror inte, herr talman, att det exemplet manar till efterföljd, och jag vill på det bestämdaste varna för konsekvenserna av att fortsätta med denna politik. Det

skadar framför allt det anseende som svenska företag under många år byggt upp, och även prissättningen kan här röna stark inverkan.

Svårigheten att sätta sig in i bolagets affärer gör det angeläget att få en ökad insyn i verksamheten. Anmärkningar kan riktas mot investeringspolitiken, mot att bolaget går in på verksamhetsfält som bättre handhas av det privata näringslivet, mot att det ineliggande lagret är för stort, mot att de kortfristiga skulderna är oroväckande stora, o. s. v.

Det är som sagt svårt att tränga in i Statens skogsindustriers affärer. Inte ens revisorerna har fått möjlighet till en detaljgranskning. Nu är det dock så att vi från oppositionens sida inte varit överksamma när det gällt att få klarhet i bolagets ganska underliga investeringar. Så gott som all skoglig och industriell sakkunskap är överens om att Statens skogsindustrier uppträtt på ett synnerligen ansvarslost sätt. Den som efter detta vill påstå, att statlig företagsamhet i dessa avseenden skulle vara enskild överlägsen, är inte mottaglig för sakskalet. I den undersökning, som gjorts av statsrådet Kling, och i finansministerns proposition erkänns emellertid att stora brister vidlåder verksamheten och att man är beredd att delvis rätta till detta.

Jag vill, herr talman, understryka nödvändigheten av att riksdagen i dessa frågor får tillfälle till verklig information. Den kan endast åstadkommas om riksdagen får insyn i de statliga bolagens verksamhet. Det är också nödvändigt att vi får klarare riktlinjer för hur Statens skogsindustrier skall arbeta. Inte minst för bolagsledningen bör det vara angeläget att få målsättningen preciserad. Det är ett steg i rätt riktning när bolaget nu omorganiserar, men detta är inte tillräckligt, eftersom riksdagen även då kommer i efterhand.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att vad vi önskar är en snabb och

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

förutsättningslös undersökning av Statens skogsindustriers hela verksamhet, i vilken man går igenom investeringsåtgärderna på plats efter plats. Jag är övertygad om att man därvid skall konstatera och kunna rätta till de felaktigheter som gjorts. Först därefter kan vi med verklig noggrannhet besluta i de ekonomiska frågorna. Den utredning som gjorts av statsrådet Kling berör, såvitt jag kan se, endast de allmänna ekonomiska problemen och går inte in på delfrågorna, något som är nödvändigt om kammaren med ansvar skall kunna gå till beslut.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation 1) a) av herr Birke m. fl., vari hemställes att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande dessa 35 miljoner kronor. Jag yrkar även bifall till reservation 2) av herr Sundelin m. fl., vari hemställs om en snabbutredning av statens skogsindustriella verksamhet.

Häri instämde herrar *Staräng* (h) och *Magnusson* i Borås (h).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Sedan den tidigare förda interpellationsdebatten väl har skatlat av en del av utanverken i detta ärende, kanske vi nu kan hålla oss till frågan om bolagets kapitalbehov.

I den debatt som förts tidigare har det framkommit många olika bud. Jag vill bara erinra om att man i motioner från olika håll dels har yrkat avslag på propositionens framställning om en ökning av bolagets aktiekapital med 35 miljoner kronor, och dels har yrkat att aktiekapitalet höjes med 60 miljoner kronor. I en annan motion har det vidare föreslagits en ökning med 50 miljoner kronor och att bolaget dessutom skulle få disponera en rörlig kredit på 80 miljoner kronor. Ett annat förslag är att bolaget för sina investeringsändamål skulle få disponera 70 procent av intäkterna från domänverkets skogsförvaltning.

Man kan vidare konstatera att det föreligger många olika bud också i remissinstansernas yttranden i detta ärende. Jag skall här endast redovisa att Aktiebolaget Statens skogsindustrier för sin del begär en ökning av aktiekapitalet med 60 miljoner kronor, riksräkenskapsverket har gått med på samma belopp, alltså 60 miljoner kronor, det i alla andra sammanhang mycket försiktiga statskontoret föreslår för sin del en ökning av aktiekapitalet med 100 miljoner kronor, riksgäldsfullmäktige en ökning med 30 miljoner kronor och bankofullmäktige med 40 miljoner kronor. Uppenbarligen kan det vid valet mellan dessa olika bud vara tveksamt vilken siffra som skall anses vara den riktigt avvägda.

Innan jag går närmare in på detta spörsmål vill jag emellertid framhålla, att det väl också kan vara tveksamt, huruvida den i propositionen föreslagna skilsmässan mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier är den i alla avseenden riktigaste lösningen i förevarande sammanhang. Därom kan utan tvivel råda olika uppfattningar. I det sammanhanget kan pekas på exempelvis skilsmässans inverkan på bolagets råvaruförsörjning och på det nära sambandet mellan domänstyrelsens verksamhet och bolagets rörelse. Det föreligger ett ömsesidigt beroende dem emellan som kan komma att påverkas av den föreslagna ändrade ordningen. Den nu gällande ordningen har dock, såvitt man kan bedöma, underlättat samarbetet mellan domänverkets förvaltning och bolaget på ett mycket tillfredsställande sätt.

Den nu föreslagna åtgärden kan även komma att få inverkan på sysselsättningsförhållandena. Man skall alltså enligt mitt förmenande inte utan vidare säga att den eller den föreslagna åtgärden är den i alla avseenden bästa. Låt mig också påpeka att det torde höra till undantagen inom det privata näringslivet, i varje fall då det gäller företag

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

av större storleksordning på skogsbrukets område, att skogsindustrier inte lagt sig till med och utvecklat egna råvarutillgångar. Jag skall återkomma till denna synpunkt något senare, men jag vill redan nu framhålla att de i den offentliga debatten och även här i kammaren i dag gjorda påståendena, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle ur kapitalförsörjningssynpunkt vara ställt i en förmånsställning i förhållande till privata företag, nog i många avseenden bygger på jämförelser som är betydligt haltande.

Vilka fördelar skulle då den nu föreslagna skilsmässan mellan domänverket och ASSI innebära? För det första kan man som motiv för en sådan skilsmässa peka på att bolaget nu nått en storleksordning som kan göra det befogat att skilja dessa två företag åt. Låt mig erinra om att värdet av bolagets anläggnings- och omsättningstillgångar från år 1942 till år 1956 stigit från 43,9 miljoner kronor till 321,5 miljoner kronor. Under samma tid har leveransvärdena stigit från 40,9 till 186,5 miljoner kronor. Det är utan tvekan en framgångsrik verksamhet, men det kan väl också sägas att det, då man nått denna storleksordning, kan vara skäl att pröva andra former för verksamheten. Huvudskälet för den föreslagna åtgärden att skilja de två företagen åt har dock varit att statsmakterna därigenom skulle erhålla större möjligheter att överblicka och kontrollera bolagets utveckling inom dess verksamhetsområde. Ett annat motiv, som framförts tidigare i denna debatt, är den utvidgning av bolagets verksamhet till nya verksamhetsområden, som påtalats i fru Sandströms interpellation. Jag tycker nog att den detaljen är av mindre betydelse i detta sammanhang. Bolaget har förvärvat några fartyg, och det har enligt bolagsstyrelsens uppgift skett på grund av att det varit svårigheter att få det reguljära svenska tonnage att under vissa tider befrakta norrlandshamnarna. När bola-

get startade sin verksamhet sades det, såvitt jag vet, att man skulle försöka se till att bolaget fick arbeta på samma villkor som privata företag. Även många privata företag har lagt sig till med transportmedel — det gäller ju här inte något annat än ett transportmedel, även om det kanske är av litet större storleksordning än lastbilar och truckar, som man närmast tänker på i samband med ordet transportmedel.

Slutligen har en av huvudanledningarna till den föreslagna åtgärden varit att statsmakterna inte haft möjlighet att i förväg ta ställning till bolagets anspråk på statliga kapitalinvesteringar. Det skall utan tvekan erkännas att detta varit en svaghet i nuvarande statsfinansiella läge. Under allt detta ligger emellertid, det skall heller inte förnekas, den ganska känsliga situation som uppstått genom att bolaget i så stor utsträckning har tvingats — låt mig använda det uttrycket — att finansiera sina investeringar med kortfristiga kundkrediter.

Med anledning av den diskussion som förts i pressen och även i något tidigare inlägg i dagens debatt, vill jag här passa på att skjuta in att icke någon av de investeringar som bolaget gjort är sådan, att den icke är ur företagsekonomisk synpunkt försvarlig. Investeringarna har gett och kommer såvitt man kan bedöma att även i framtiden ge tillfredsställande utdelning på det av staten satsade kapitalet. Jag tror att man i likhet med herr Jansson i Kalix kan göra gällande, att bolaget har blivit snålt behandlat från statens sida. För att även på denna punkt anföra några siffror — jag tror att herr Jansson i Kalix var inne på några liknande sifferuppgifter — vill jag här bara nämna att bolagets nuvarande aktiekapital utgör endast 17,4 procent av bolagets anläggnings- och omsättningstillgångar. För 100 enskilda svenska bolag är motsvarande siffra 45,7 procent.

Sedan skall jag med några ord be-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

röra talet om att Statens skogsindustrier skulle inta en speciellt gynnad ställning jämfört med andra företag. Man talar om de hårda kreditrestriktionerna som drabbat annan industri, men det är ju inte all annan industri som har drabbats hårt av restriktionerna. Vi har ändå företag — och stora företag! — som i mycket stor utsträckning är självförsörjande då det gäller kapital. Skall man göra jämförelser med företag verk samma på samma område som ASSI, så har de ju i många fall egna råvaror, och ingenting hindrar sådana företag att använda en del av vinsten från sin skogshantering till investeringar i sina skogsindustriella företag. Den del av vinsten, som inte användes till investeringar, kan utdelas till aktieägarna. Den möjligheten har inte Statens skogsindustrier haft. Där har man tvingats bygga ut, sanera och rationalisera övertagna privata företag, vilka varit hårt nedkörda, omoderna och orationella, och för att på det sättet få dem på fötter har man tvingats använda sig av kortfristiga krediter. Ehuru — som jag sade tidigare — denna finansieringsmetod inte är invändningsfri, så är den ändå inte främmande för enskilda företag. Även sådana använder sig av kundkrediter, också från utlandet, för sina investeringar — och det sker, ärade kammarledamöter, på områden av det svenska näringslivet som måhända ur olika synpunkter är betydligt känsligare för landets vidkommande än skogsindustriområdet.

Sedan vi i statsutskottets femte avdelning och även i utskottet i övrigt efter bästa förmåga sökt avväga alla de bud som framkommit angående Statens skogsindustriers kapitalbehov, har utskottet stannat för att förorda det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av 35 miljoner kronor. Med hänsynstagande till alla på en bedömning av frågan inverkan omständigheter har vi funnit den föreslagna förstärkningen av bolagets aktiekapital vara väl avvägd. Den-
5 — *Andra kammarens protokoll 1957. Nr 19*

na förstärkning bör ge bolaget möjlighet att sanera sina affärer, att nedbringa de kortfristiga skulderna och att, med en samtidig minskning av lagerhållningen, fullborda de påbörjade investeringarna utan att bolaget åsamkas kapitalförluster — vilken risk annars föreligger — och därigenom fortsätta sin expansion, om också i något lugnare takt än hittills.

Vad beträffar upplösningen av sambandet mellan domänverket och bolaget har vi också i utskottet förutsatt att det arrangemang med tioåriga leveransavtal som föreslås i propositionen skall i varje fall till största delen eliminera de olägenheter som skilsmässan i övrigt kan medföra.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Vad därefter angår frågan om en utredning, alltså det yrkande som innefattas i reservation nr 2), vill jag erinra om att det i samband med det nu föreliggande förslaget har verkställts inte mindre än tre olika utredningar. Den första gjordes av bankdirektör Rosander och revisor Öhrling, den andra av nuvarande statsrådet Kling och den tredje — i varje fall beträffande viss del av bolagets verksamhet — av ledamoten av riksdagens första kammare herr De Geer. Jag kan också erinra om att jordbruksutskottet så sent som i fjol i sitt utlåtande nr 28, vilket också godkändes av riksdagen, skrev att en utredning av principerna för bolagets verksamhet inte bör ske, då denna fråga skall behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Enligt utskottets mening finns det heller inte något skäl för att man, som det yrkas i motion nr 617 i denna kammare, skall begära en utredning om de principiella synpunkterna på de statliga företagsformerna eller att denna del skulle behandlas med förtursrätt av 1953 års utredning.

De nämnda tidigare utredningarna

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

har ju nu för övrigt resulterat i förslag om en genomgripande förändring av Statens skogsindustriers ställning, en förändring som riksdagen nu har att ta ställning till. Detta innebär att bolaget skall skiljas från domänverket, att aktierna skall överföras från domänverkets fond till fonden för statens aktier och att bolaget därigenom skall komma under mera direkt inflytande av Kungl. Maj:t och riksdagen. Att i det läget sätta i gång ytterligare en utredning i ärendet kan jag för min del inte finna på något sätt befogat.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt i sitt anförande tyckte herr Gustafsson i Stockholm vända sig till mig. Han påstod, att den fråga, som jag i dag har tagit upp, var av mycket liten betydelse och inte på något sätt borde inverka i det här sammanhanget.

Jag vill då bara peka på att i det svar, som finansministern givit mig i dag, säger han att det förhållandet att bolaget utan att Kungl. Maj:t fått tillfälle att pröva frågan utvidgat sin verksamhet genom anskaffande av dessa fartyg har inverkat på hans bedömning av lämpligheten att direkt underställa bolaget Kungl. Maj:t.

När alltså finansministern tillmäter denna fråga så pass stor betydelse, tycker jag inte att utskottets talesman bör säga, att den i detta sammanhang har mycket liten betydelse.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju ingenting som säger, att herr finansministern och jag behöva ha exakt samma bedömning av huruvida frågan om de här fartygen bör tillmätas större eller mindre betydelse.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera den för mig litet egendomliga situationen, att finansministern och jag i detta fall tydligen har ungefär samma bedömning gentemot den herr Gustafsson i Stockholm företräder.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Här har mest diskuterats den organisatoriska delen, men själva huvudfrågan i propositionen har inte tagits upp, nämligen att man önskar skilja skogsindustrien från råvaran genom att ASSI skulle skiljas från domänverket samt direkt underställas Kungl. Maj:t och därvid sortera under handelsdepartementet.

När jag läser utredningen och tar del av frågan i övrigt, frågar jag mig: Har statskontoret och har handelsdepartementet förutsättningar för att affärsmissigt sköta ett skogsindustriellt företag? Förmodligen skulle ingen enskild person här i landet gå in för att skilja industrien från råvaran. Hur skulle det vara, om riksdagen skulle säga, att Kempekoncernens olika industrier skulle avhändas de cirka en miljon tunnland skogsmark de har? Hur skulle det vara, om Stora Kopparbergs Bergslags AB, Korsnäsbolaget eller Uddeholmsbolaget skulle ställas inför den situationen, att själva industrien skulle berövas den för en skogsindustri mycket viktiga, ja nästan grundläggande förutsättningen, nämligen tillgång till en säker och billig råvara? När en utredningsman efter cirka två månaders utredning kommer till ett visst resultat och regeringen sedan helt hastigt kastar fram en proposition med så vittgående verkningar, så är detta minst sagt mera anmärkningsvärt än att ett bolag av olika skäl anser det förenligt med sina intressen att köpa in fyra transportmedel, låt vara i form av båtar. Det är därför som jag i min motion har sagt ifrån, att det finns ingen anledning att i dag skilja ASSI från

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

domänverket. Om det eventuellt förhåller sig på det sättet, att domänstyrelsen företräder ålderdomliga affärsmässiga metoder, är det väl riktigare att man reformerar där än att man går den här vägen.

Herr Lothigius har bl. a. uttalat, att man bör ha insyn i ASSI och att det bör bli konkurrens på lika villkor. Om man från det hållet anser att det skall vara insyn i ASSI varför kräver man inte då, att vi samtidigt skall infordra alla papper i fråga om alla andra skogsbolag i det här landet?

Jag vill konstatera, att dagens diskussion och diskussionerna över huvudtaget i riksdagen beträffande företags-ekonomiska frågor visar, att riksdagen inte är ett lämpligt organ att syssla med dessa affärsmässiga frågor. Om vi skulle utlämna ASSI till en sådan översyn, som här är förutsatt, utan att samma krav ställes på kooperationen eller den enskilda företagsamheten, försätter vi ASSI i en ur konkurrenssynpunkt ofördelaktig situation, som intet annat företag skulle finna sig i, om de affärsmässigt skulle bedriva sin verksamhet.

Man talar om att viss statlig verksamhet skall spaltas upp på små enheter. Men låt oss säga att Sveriges äldsta bolag — det ägs av enskilda, men det är det enda företag i vårt land som är verkligt socialistiskt organiserat — skulle tvingas att spalta upp sin verksamhet på olika enheter utan ekonomisk kontakt med varandra. Man skulle då komma att ställas inför ekonomiska svårigheter av mycket betydande omfattning. Dessa företag har utnyttjat de gemensamma resurserna på ett vettigt sätt, och man lämnar dem som leder de olika grenarna en mycket stor rörelsefrihet för att det skall gå att handla så snabbt som är erforderligt i uppkommande situationer.

Jag tror att herr Kilsmo borde dämpa sitt tal om socialistiska eller statskapitalistiska företag. Vad är det som skurit sig i fråga om skogen och råvarupri-

serna? Jag har den uppfattningen, att skogsägarna i Sörmland lika väl som annorstädes får sälja till vem de vill. Men det har skurit sig därför att här får icke Statens skogsindustrier på samma sätt som ett enskilt företag göra upphandlingar och gå in och konkurrera om råvaran. Vi skall inte se bort ifrån att det för ett enskilt företag med stora råvarutillgångar kan gälla att av domänverket köpa endast en mindre del råvara som komplettering, och för denna kan man betala ett relativt högt pris. Men det är självklart, att om Statens skogsindustrier, såsom av utredningen framgår, tvingas att i stort sett följa de kompletteringspriser, som enskilda kan betala till domänstyrelsen, så blir ju priset för råvaran, i motsats till vad som har påståtts, för högt.

Det har också sagts, att intrång på andras råvaruområden inte skall ske. Vi har i Uppland ett stort företag, som försörjer cirka 600 människor och som jag är mycket intresserad av. Detta företag hade tidigare till sitt förfogande ganska stora skogsområden, vilka anskaffats för att säkra verksamheten vid de uppländska bruken. I dag har ett annat bolag i ett annat län och i ett annat landskap tillgång till all denna råvara, under det att det förstnämnda företaget får lov att arbeta med råvaruköp från enskilda. Det är självklart, att om detta företag går utöver en viss räjong, så blir konkurrenskraften mindre. Men menar man då, om man resonerar som herr Lothigius, att det gamla bolaget i Uppland skulle äga rätt att återköpa råvaruområdet från det andra bolaget, som tagit råvaran men inte utövar industriell verksamhet?

Jag anser, att när nu ASSI till 88 procent är knutet till domänverket vad råvaran beträffar, så är det ekonomiskt oförsvärligt att ställa företaget i en sådan här situation. Ingen enskild eller kooperativ rörelse i detta land skulle kunnat handla så lättsinnt med ett företag som här förutsatts i propositio-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nen. Därför har jag i min motion yrkat, att beslutet i denna fråga skulle skjutas fram i tiden, i varje fall ett år, så att några experter finge utreda problemet. Jag är säker på att dessa skulle understryka att den väg, som Kungl. Maj:t nu har förordat, är ur industriell och företagsmässig synpunkt alldeles förkastlig.

Det har också talats om att konkurrensen skall bedrivas på lika villkor, och det har gjorts gällande att Statens skogsindustrier har en förmånsställning. Sådant tal har jag hört från såväl privata som kooperativa industrichefer, och det kan naturligtvis vara lockande att säga på det sättet. Men jag har då ställt motfrågan, hur det skulle ha tett sig, om vi till enskilda företagare eller till kooperationen hade sagt: Ta Töreindustrien, ta Båtskärsnäs, ta alla de sociala olycksfall inom skogsindustrien som vi ställs inför! Vi skall komma ihåg, att när vi i Töre mötte bygdebefolkningen, gav man oavsett politisk uppfattning, uttryck åt åsikten att samhället hade skyldighet — i varje fall vädjade man till oss att känna det som en skyldighet — att ta hand om det vrak, som enskild företagsamhet hade lämnat efter sig.

När vi i olika etapper har tvingat Statens skogsindustrier att ta hand om företag, som andra icke skulle ha tagit hand om, och vi har gjort detta sedan råvarutillgångarna skövlats, måste man fråga sig: Är det rimligt att påstå att detta företag skulle ha varit mest gynnat i förhållande till andra? Vid ett nyktert betraktande kommer vi nog ganska snart till det resultatet, att i detta avseende har Statens skogsindustrier gjort en ur olika synpunkter socialt gagnande och betydelsefull gärning, som inte nog kan uppskattas.

Även utredningsmannen, som visserligen bara haft två månader på sig, har i sin utredning betonat att många skäl talar för att ASSI icke skall skiljas från domänverket. Han påpekar också att

man nu, bland annat från personalens sida, lärt sig se dessa två enheter som en enda. Det har även framhållits att man med hänsyn till konkurrens- och andra synpunkter skulle tjäna på att inte genomdriva detta avskiljande.

För att skogsindustrier skall kunna göras ekonomiskt bärkraftiga och kunna tillvarata råvaran på ett vettigt sätt måste de uppbyggas i en serie, inkluderande sågverk, pappersbruk, massa- och wallboardfabriker och alla andra olika enheter, varigenom man kan utnyttja råvaran på ett rationellt sätt. Jag är mer än väl underkunnig om att när det gäller platttillverkning är konkurrensen hård, och man har menat att därvidlag skall Statens skogsindustrier inte engagera sig.

Det har i det sammanhanget sagts, att de miljoner som vi investerat i den och den industrien skulle vara felaktigt investerade. Jag vill då erinra om att inom en industri av ganska ringa omfattning i förhållande till ASSI har man investerat cirka 50 miljoner kronor, vilket ansetts fullt försvarligt. Jag tror att vi, när vi bedömer denna fråga, bör inse att statens industrier av riksdagen icke skall behandlas på ett styvmoderligt sätt, utan att riksdagen skall vidta åtgärder för att detta bolag skall få samma möjligheter att producera och utöva en industriell verksamhet som annan industri. Om man skall tala om konkurrens på lika villkor måste riksdagen se till att detta företag har motsvarande ekonomiska resurser som andra liknande företag. Det skulle också vara önskvärt att Statens skogsindustrier hade tillgång till samma kapital som vissa industrier som arbetar med stora kapitaltillgångar praktiskt taget räntefritt inåt.

Skall nu handelsdepartementet och statskontoret vid varje förändring i företaget sitta och granska investeringarna i förhållande till investeringsbehovet över huvud taget, ja då, ärade kammarledamöter, beklagar jag den fö-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

retagsledare som skall svara för verksamheten. Därför, herr talman, skall jag beträffande punkt 1 be att få yrka bifall till min motion nr 598, där jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag att Statens skogsindustrier skall skiljas från domänverket samt direkt underställas Kungl. Maj:t och därvid sortera under handelsdepartementet. Jag gör detta i den övertygelsen att när man skall granska ett statligt företag, som efter vad jag kan förstå i jämförelse med andra är välskött, måste man ge det möjlighet att verka på ett vettigt sätt.

Då det gäller kapitalfrågan skall jag be att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Åkerström m. fl. Jag gör detta med den tanken att man genom att friställa mer kapital åt detta företag skall kunna ge det möjligheter att utvecklas sunt och riktigt.

Herr statsrådet berörde investeringen i fartyg. Nog är det en smula underligt när man hör vilka konsekvenser ett beslut i den riktningen kan få. Man vet ju att exempelvis Grängesbergsbolaget har skaffat sig ett ganska stort antal fartyg och dessutom för närvarande är redo att investera hundratals miljoner kronor i en viss företagsamhet i avsikt att bygga ett helt nytt samhälle.

Jag hoppas att herr statsrådet inte härmed skall uppfatta mitt inlägg så, att jag skulle anse de oklokt att göra dessa investeringar. Men jag vill säga att det vore orimligt om staten, därför att ett företag ekonomiskt och industriellt handlar riktigt, skall bestraffas, som här ifrågasatts.

Sedan vill jag säga till fru Sandström, som väl skall vara företrädare för norrländska intressen, att jag undrar om inte norrlänningarna socialt och ekonomiskt måste ha stora intressen av att kritiken mot ASSI icke tar sig sådana former att det skadar denna för Norrland och för vårt land så viktiga industri. Men det är också angeläget att man icke utövar en sådan kritik att den i utlandet får konsekvenser för hela den

svenska skogsindustrien. Det är orimligt att så skulle ske.

Med detta har jag velat ge uttryck åt min uppfattning, och jag hoppas att herr statsrådet i den situation vi befinner oss i för närvarande skulle kunna erkänna, att propositionen är förhastad och att det är lämpligt att man dröjer med att fatta ett definitivt beslut i denna för skogsindustrien viktiga fråga till ett annat, lugnare tillfälle. Samtidigt hoppas jag även att riksdagen till ASSI skall anslå de pengar, som i herr Åkerströms reservation har förordats.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg höjde sitt farbroderliga statsmannapekfinger åt norrlänningarna och vände sig därvid särskilt till mig. Jag tycker det är litet egendomligt att herr Lundberg gör det vid ett tillfälle, när jag för en gångs skull är alldeles överens med regeringen. Jag vill peka på — vilket kanske har undgått herr Lundberg — att vi från vårt håll gått med på de 35 miljonerna i år, därför att finansministern säger att de skall användas för nedbringande av företagets onormala kortfristiga skulder.

Sedan vände sig herr Lundberg mot mig, inte för någonting som jag gjort och sagt här i riksdagen utan därför att jag skulle ha skadat hela den svenska skogsindustriens anseende i utlandet. Jag måste säga att det var en tilltro från herr Lundbergs sida till min förmåga, som överraskade mig något. Vad herr Lundberg här syftar till är väl det enkla förhållandet, att jag i mars i år i en tidningsartikel återgav någonting som stått i en engelsk artikel den 9 februari i år, vilken artikel i sin tur återgav en debatt i underhuset i slutet av januari. Jag har för resten debattprotokollet här, som herr Lundberg kan få titta på. Att en sak, som refererats ur engelsk press i mars, på något sätt kun-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nat framkalla de reaktioner, som man kunnat avläsa i underhuset i januari, är väl ändå litet underligt, herr Lundberg. Och något utöver det har jag faktiskt inte gjort i denna fråga.

Det har tidigare icke gått att få något begrepp om dessa utlandskrediter. Nu har finansministern i propositionen angivit dem som förskottslikvider till 54 miljoner kronor. Herr Jansson i Kalix har nyligen sagt att det är 100 miljoner kronor och ingalunda kundkrediter utan regelrätta lån, och frågan är således fortfarande litet oklar.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig trott att ett farbroderligt pekfinger gentemot fru Sandström skulle verka, ty det har aldrig verkat förr. Även om jag skulle önska att det kunde verka i detta sammanhang, vill jag bara säga till fru Sandström att när det gäller industriell verksamhet är det mycket farligt att handskas oförsiktigt, när det gäller både enskild, kooperativ och statlig verksamhet. Vid olika tillfällen här i riksdagen har fru Sandström handlat så ovarsamt med olika industriella frågor att jag tror att kanske inte anseendet skadats, men vi har tagit ekonomisk skada av uttalandena. Låt vara att det förekommer i det engelska parlamentet, men jag är alldeles säker på att omvägen och källan är att söka i Sverige.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg säger att det inte är lämpligt att riksdagen sysslar med affärsmässiga saker. Herr Lundberg! Domänverket har inte visat sig lämpligt att uppträda affärsmässigt i detta sammanhang. Nu begärs ju att handelsdepartementet skall överta denna sak, och det tycker jag är en riktig väg.

Herr talman! Här har i denna debatt påpekats att herr De Geer framfört att ytterligare 36 miljoner kronor borde anslås för investeringar, ty annars blir

det en förlust på 6,5 miljoner detta år. Med all respekt för bruksdisponenten och riksdagsmannen De Geer's kunnighet på detta område är det väl någonting av en oanständighet av finansministern att begära, att denne högt begåvade och kunnige man på 36 timmar skall kunna klara av ASSI:s hela kapitalbehov. Det står inte i mänsklig makt att göra det, utan här fordras faktiskt en detaljgranskning av hela ASSI:s verksamhet från plats till plats för att man skall kunna se hur mycket pengar det rör sig om.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är ju vana vid att herr Lundberg gör tvärsäkra påståenden med en mycket stor fond av, skall vi säga, kunnande bakom. Jag har ju haft erfarenhet av att herr Lundberg ansett sig ha sådana kunskaper om affärslivet och industrien, att det ställer oss andra i skuggan. Men när han sade att det är farligt att syssla med industrien och att jag har handskats ovarsamt med det svenska näringslivet, måste jag säga att det var en överraskande beskyllning. Jag tycker att man mycket väl skulle kunna säga, att regeringen i sin politik ibland har handskats ovarsamt med det svenska näringslivet, men i varje fall har inte jag gjort det. Det kan jag i alla fall frita mig från.

Med anledning av att herr Lundberg i förtäckta ordalag påstod, att den förut omnämnda underhusdebatten i England i januari i år på något sätt skulle emanera från mig skall jag be att herr Lundberg är snäll och bevisar detta påstående.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle till fru Sandström vilja säga, att jag inte har påstått, att regeringen skulle ha handlat rätt och riktigt i alla ekonomiska frågor. Jag har många gånger haft en från regeringen avvikande mening därvidlag, men jag vill i detta sammanhang säga,

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

att i förhållande till fru Sandström får regeringen ett skimmer av en ekonomisk kunnighet som jag tror det skulle vara alldeles för mycket att säga att den besitter.

Vad sedan beträffar talet om ovarsamma uttalanden skall vi komma ihåg att för närvarande inte minst vår skogsindustri i England, Amerika och Kanada är oerhört påpassad och i fråga om en viss del av skogsindustrien vet vi även, att den hotas av att man skall införa tullar och andra fördyrande åtgärder. Om vi inte lär oss att i tid beakta det faktiska läget i fråga om vår skogsindustri kan stor skada uppstå. Jag vet inte varför fru Sandström känner sig träffad i detta sammanhang — det skall jag lämna därhän — men det är alldeles klart att det går trådar mellan Sverige och utlandet.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Jag avser att i denna fråga ge min röst åt den reservation, vari yrkas det högre anslaget åt Statens skogsindustrier. Jag tillåter mig att så koncentrerat som det är mig möjligt motivera detta mitt ställningstagande.

Det har i debatten redan sagts, bland annat av herr Jansson i Kalix, att ASSI varit och är av väsentlig betydelse för folkförsörjningen i Norrbottens län. Staten, som är ägare till en väsentlig del av skogen och naturtillgångarna i övrigt i detta län, har otvivelaktigt ett särskilt ansvar. Då staten är ägare till i runt tal 60 procent av skogsmarken i Norrbotten, följer därmed ett ansvar både i fråga om förädlingen av vad som växer i dessa skogar och för den norrbottniska befolkningens utkomstmöjligheter.

I den hittills förda debatten i detta spörsmål har förmärkts tongångar, som pekat hän emot att ASSI och de enskilda skogsägarna skulle ha kontroversiella intressen. Jag kan inte ge min anslutning till uppfattningen att så skulle vara förhållandet som regel. Till-

gängliga prognoser tyder som bekant på en ökad skogsproduktion i landets olika delar. Under sådana betingelser måste det väl ligga i både den samlade nationens och de enskilda skogsägarnas intresse, att vi har resurser att förädla denna ökade produktion. Det borde väl också ligga i linje med det enskilda skogsbrukets intresse att det råder en viss konkurrens om råvaran. Med hänsyn till den starka organisation i karteller som utmärker landets träförädlingsbolag kan de enskilda skogsägarna vid prisunderhandlingar ofta ha behov av konkurrens om virket.

Herr talman! Mot bakgrunden av det anförda synes det mig att Statens skogsindustrier ej bör behandlas alltför restriktivt. Det är därför som jag ej blott kommer att rösta för utan även yrkar bifall till den av herr Åkerström m. fl. till utlåntagandet fogade reservationen.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Innan jag går in på frågan om anslagen till ASSI vill jag göra en kort kommentar till en annan sak, som kommit med i detta sammanhang genom interpellationerna, nämligen frågan om råvaruförsörjningen för träindustrien. Gentemot dem som vill sätta pinnar i hjulen för ASSI har finansministern erinrat om de anmärkningar, som vi norrbottningar ofta har framfört i detta sammanhang mot privatbolagens framfart i fråga om råvarutillgångarna i vårt län. Vi hävdar nämligen, att Norrbottens träindustri är mycket starkt underdimensionerad, om man jämför med de råvarutillgångar, som finns där uppe. Det är inte minst med hänsyn till detta förhållande som vi har krävt en ytterligare utbyggnad av träindustrien på det sätt som har angivits i motionerna i samband med denna fråga och som figurerat i många sammanhang tidigare. Vi anser, att man på ort och ställe i högsta möjliga grad skall använda de råvarutillgångar, som finns på platsen, så mycket mera som andra

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

produktiva resurser finns i stor omfattning: arbetskraft, elektrisk energi o. s. v.

Nu påstår emellertid herr Kilsmo, att privatbolagens enorma virkestransporter från Norrbotten — de är nämligen enorma — inte är jämförliga med dem som sker exempelvis i Sörmland, därför att norrbottenstimret flottas söderut. Där har herr Kilsmo huggit i sten ytterligare en gång under denna debatt. Innan norrbottenstimret kan flottläggas för den långa färden söderut måste åtminstone en betydande del av det fraktas med bil inte bara 15 mil utan ofta mycket längre. Dessutom bör det kanske — eftersom investeringsfrågorna har spelat en så stor roll här — erinras om att det också för privatföretagens virkesfångst i Norrbotten kräves mycket betydande investeringar, som inte skulle behöva förekomma eljest, nämligen investeringar i maskinella flottläggningsanordningar innan man skickar i väg virket på i vissa fall ända upp till 100-milafärder.

Herr Kilsmo klandrade också ASSI:s råvaruköp i Sörmland, bland annat med hänsyn till småsågarnas råvarubehov. Eftersom jag inte känner förhållandena i Sörmland skall jag inte gå in på den saken, men den ger mig en association till motsvarande förhållanden i Norrbotten, och jag skulle vilja råda herr Kilsmo att titta litet utanför den 20-milakrets, som han talade om. I Norrland har vi just från de stora privatbolagens sida sedan många år en mördande konkurrens mot småföretagen, ett förhållande som kanske bland andra herr Lothigius skulle observera, eftersom det — om jag är rätt underrättad — också gäller hans kolleger. De stora trävarubolagen besväras inte nämnvärt av den ekonomiska åtstramning på kreditpolitikens och övriga områden, som gäller för andra och i alldeles särskilt hög grad för småföretagen. Därför kan storbolagen ge — och har gjort det under många år — fantastiska överbud på

skogsposter, som är begärliga för småsågarna. Jag kan försäkra de borgerliga talesmännen, att det är många småsågar i Norrland som stupat på denna konkurrens. Då, herr Kilsmo, är privatkapitalisterna inte rädda för timmertransporter på 15 mil, utan då gäller det transporter på mycket längre avstånd, uppenbarligen i det enda syftet att konkurrera ihjäl småsågarna, vilka tillgodoser den lokala marknaden, som de båda borgerliga talarna har sysslat med.

Vad frågan i övrigt beträffar har jag, sedan jag läst borgerliga motioner och lyssnat till reservanternas argument, fått ett mycket bestämt intryck av att det är något som fattas. Det är något väsentligt i den borgerliga inställningen, som inte klart sägs ut. Förhåller det sig verkligen inte så, att framför allt högern till vilket pris som helst vill förhindra, att de statliga industrierna byggs ut, och att högern intar denna ståndpunkt alldeles oberoende av de sakliga skäl, som den åtminstone vill briljera med, och utan hänsyn till de verkningar en sådan kritik får för vederbörande bygd? Mångårig erfarenhet har i varje fall för oss uppe i Norrland visat, att det i alla debatter av detta slag finns en avgörande *principiell* motsättning mellan de förslag, som arbetarpartierna för fram, och den ståndpunkt, som intas av högern och folkpartiet. Vi har — som sagt — framför allt sådana erfarenheter från de näringspolitiska debatter som gällt Norrland.

De borgerliga motståndarna till statlig företagsamhet uppträder vanligen med ekonomiska och företagstekniska resonemang, ungefär av den typ som förekommit i denna debatt, men rör sig i mycket väsentlig grad med svepskäl, som användes för att skyla krassa rikemans- och bolagsintressen, som det i verkligheten är fråga om. Det visar inte bara utvecklingen av ASSI, utan också det statliga järnverkets historia. Mot denna bakgrund bör man se de borgerliga reservanternas inställning i fråga

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

om ASSI:s aktuella behov. I varje fall tror jag inte ett dugg på högerns och folkpartiets påståenden, att de vill ha den begärda utredningen på grund av några omsorger om ASSI:s ekonomi eller om statsfinanserna över huvud taget. Det hade varit uppriktigare, om de borgerliga reservanterna klart sagt ifrån, att man vidtar sina åtgärder mot ASSI liksom tidigare mot Norrbottens järnverk etc. uteslutande med hänsyn till den grundläggande borgerliga inställningen, att staten inte skall ges möjligheter att ingripa på det näringspolitiska området eller åtminstone så begränsade möjligheter som möjligt.

Som bekant är de praktiska följderna av riksdagens beslut i dessa saker inte längre begränsade bara till Norrland. Det framgår bland annat av denna debatt. Framför allt från socialdemokratiska ungdomsförbundets sida och på en del fackförbundskongresser har man mycket energiskt krävt att den verksamhet, som givit så goda resultat i Norrbotten, också skall praktiseras i sydligare landsdelar. Vi är även nu av den meningen, att ASSI:s verksamhet borde utvidgas på ett sådant sätt. Men för dagen gäller det fortfarande näringsproblemen i norr. Vi kan inte, såsom högern och folkpartiet gör, nonchalera de påträngande ekonomiska svårigheter, som åter gör sig gällande i de nordligaste länen och som i betydande grad skulle kunna klaras av genom en ytterligare utbyggnad av ASSI:s verksamhet. Det finns nu flera tusen arbetslösa där uppe, trots att en ständig ström av ungdomar åter går söderut — ungdomar som för övrigt får alltmer begränsade möjligheter att erhålla något jobb söderut. I vissa norrlandskommuner, särskilt i Töre, Råneå och tortedalskommunerna, som omnämnts här, men också i vissa andra kommuner i Västerbotten och, jag skulle tro, även i Västernorrland, förestår nya mycket stora svårigheter, om inte staten ingriper antingen genom att anlägga industrier eller an-

vända andra former av näringspolitisk stimulans. Eller gärna — det vill jag understryka — genom ingripanden av privatkapitalistisk industri. Men kan reservanterna eller någon annan på borgerligt håll ge oss ett enda exempel på att vi kan vänta oss någon sådan åtgärd från privatkapitalistiskt håll inom dessa i industriellt hänseende underutvecklade områden? Högern och folkpartiet brukar i andra sammanhang gärna skryta med att de har goda alternativ till vad som föreslås från arbetarpartiernas sida. Låt oss nu i denna konkreta fråga, som är så brännande aktuell uppe i norr, få höra litet om ett enda sådant alternativ till den föreslagna utvidgningen av Statens skogsindustrier. Känner man på borgerligt håll till något enda privatkapitalistiskt företag av betydelse, som skulle komma att etablera sig exempelvis i de kommuner i Norrbotten, som jag här nämnt, om inte Statens skogsindustrier gör det?

Det kanske inte heller skadar med en liten erinran om hur det skulle ha varit i Norrbotten, om den lovprisade privata företagsamheten varit allena rådan. Herr Jansson har redan erinrat om under vilka förhållanden Statens skogsindustrier började sin verksamhet, och jag skall inte uppta tiden därmed. Jag vill bara framhålla, att det läge, som sedan dess har uppstått, innebär att av Norrbottens drygt en kvarts miljon innevånare får ungefär hälften sin försörjning genom olika former av statlig och kommunal verksamhet; den andra hälften av invånarna består till alldeles övervägande del av jordbrukare. En del av dessa försörjningsmöjligheter emanerar från tjänster inom skolväsende, sjukvård och offentlig förvaltning, men det är alldeles tydligt att den statliga industrien utgör den ekonomiska basen för länets försörjning.

Det brukar betraktas som ett axiom inom privat näringsliv, att en företagsamhet, som har denna omfattning och betydelse för en landsända, inte får

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

stagnera utan att man måste se till att verksamheten utökas och att den håller sig i nivå med den fortgående tekniska utvecklingen. Men högern och folkpartiet vill uppenbarligen inte veta av att den industri, som för Norrbottens del spelar en så helt avgörande roll i fråga om folkförsörjningen, skall få samma chanser. Är det därför att denna industri har en så helt avgörande betydelse för Norrbottens folkförsörjning som de borgerliga partierna under många år systematiskt motarbetat denna statliga industri och fortfarande uppenbarligen inte vill tolerera att den utbygges?

I likhet med en socialdemokratisk motionär, herr Lundberg, har den kommunistiska gruppen inte kunnat vara med om den föreslagna boskillnaden mellan domänverket och Statens skogsindustrier. Tvärtom tycker vi att åtgärderna härvidlag borde gå i den riktningen, att man ännu tydligare markerar att statens tillgångar av skog och träindustri bör ses som en enhet. Ett sådant organisatoriskt och ekonomiskt samband mellan skogsinnehav och träförädling borde betraktas — det har också herr Lundberg framhållit — såsom alldeles självklart. Det anses ju utgöra en idealisk situation när det gäller privata storindustrier på samma område. Högerns och folkpartiets förtjusning över att man nu skall tillämpa en helt annan ordning för statens del, är lättbegriplig. Men jag kan för min del inte förstå vad regeringen hade på den galejan att göra.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till yrkandet i motion nr 620 i denna kammare. Detta yrkande består av tre avsnitt, av vilka punkterna 2 och 3 har ett inbördes sammanhang så till vida, att de gäller anslagen till ASSI, där vi för vår del framfört förslag av en annan storleksordning än vad som sker i den socialdemokratiska motionen. Vi vill ge ASSI sådana resurser, att företaget kan tillgodose de mest aktuella behoven av nya försörjningsmöjligheter i Norrland.

Skulle avgörandet här i kammaren i sista hand komma att stå mellan utskottets förslag och reservationen av herr Åkerström m. fl., kommer vi emellertid att stödja denna reservation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Låt mig allra först deklarerera min starka tillfredsställelse med att frågan om Aktiebolaget Statens skogsindustrier har fått en så pass bred uppläggning och en så grundlig genomlysning som diskussionen här i kammaren givit vid handen. Låt mig emellertid i detta sammanhang också konstatera att den proposition, som jag å regeringens vägnar signerat, har i denna debatt — men kanske ännu mera i den pressdiskussion som föregått riksdagsbehandlingen — på sina håll använts såsom ammunition till de kanoner, som man både envetet och onyanserat inriktat mot Statens skogsindustrier. Av den anledningen har jag ett behov av att här i kammaren ge ASSI ett öppet och oreserverat erkännande för de industriella insatser som kännetecknat företaget under de 14—15 år som det verkat. Det har varit en prestation, och det har varit insatser som inte alltid har haft de lättaste utgångspunkterna.

Det har i debatten vittnats om de sociala skäl, som på många håll varit anledningen till att ASSI fått börja en industriell verksamhet. Jag tillåter mig att kort och gott konstatera, att av industrier som den privata företagsamheten icke lyckats föra vidare har ASSI gjort föredömliga och mönstergilla industrianläggningar till befolkningens och hela landets fromma. Jag kan kanske också tillåta mig att säga, att ASSI har fått kläda skott för åtgärder, som både regeringen, och jag vågar säga även riksdagen och allmänheten, indirekt tvingat ASSI till. När Statens skogsindustrier för några år sedan övertog Aktiebolaget Törefors, då var det inte

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

med någon entusiasm över de industriella och företagsekonomiska perspektiven som ASSI gick till verket. Efter ett klart besked från myndigheterna att man här inte kunde tolerera att en bygd lades öde och att staten hade sitt ansvar, fick statens industriföretag engagera sig, något som självfallet ur affärsmässiga synpunkter var en betungande påлага. Inte något annat privat företag hade någon tanke på att engagera sig i Törefors. Jag talar här av erfarenhet, eftersom jag vid det tillfället i egenskap av jordbruksminister hade hand om ärendet och gjorde mycket energiska ansträngningar för att få den privata företagsamheten intresserad när den gamla ägaren, L. O. Sandström, inte längre orkade med det hela.

När jag nu ändå signerat en proposition som i vissa avsnitt är kritisk mot Statens skogsindustrier, så är det helt enkelt därför att ett företag även kan bli för expansivt — sett emot bakgrunden av det allmänna ekonomiska läge som vi allesammans är tvingade att se i ögonen. Även de bästa syften är således inte tillräckliga för att försvara en expansion, som går snabbare än vad man vid en objektiv bedömning skulle vilja ha den att gå. Det är långt ifrån angenämt för regeringen — och det är lika litet angenämt för riksdagen — att ställas inför ett fait accompli, att få ingripa i efterhand. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att just anskaffandet av ett kapitaltillskott så här i efterhand trasar sönder mycket av den ekonomiska planering som vi i varje fall försöker lägga till grund för vårt handlande.

När staten på en trång kapitalmarknad skall tillgodose olika investeringsintressen måste man naturligtvis förbehålla sig rätten att göra en jämförande prövning. Hur starka skäl man kan anföra — och med fog kan anföra — till förmån för en snabb utbyggnad av Statens skogsindustrier så är det ju ingen tvekan om att lika starka skäl

kan anföras för en snabbare utbyggnad av statens vattenfallsverks investeringar mot bakgrunden av våra trängda kraftresurser. Samma skäl kan även anföras när det gäller kapitalanskaffningen till vårt så angelägna bostadsbyggande. Man har en rad olika investeringsområden som vart och ett är lika angeläget, men där de olika önskemålen får underkasta sig en jämförande prövning. Från dessa utgångspunkter måste det vara riktigt, att alla områden en gång för alla tas in i denna jämförande prövning. Det är från dessa utgångspunkter som propositionen föreslår den organisationsförändring som innebär att bolaget skils från domänverket och läggs direkt under regeringens översyn, i detta fall under handelsdepartementets förvaltning.

Det har här framför allt från herr Lundbergs sida anförts utomordentligt starka klagomål. Herr Lundberg skisserade den stora risken för den delning av domänverket och Statens skogsindustrier som här föreslås. Staten är ju i sista hand huvudmannen både för skogarna förvaltade av domänverket och för industrierna förvaltade av ASSI. Vid bedömandet av denna organisationsförändring får man inte glömma bort, att man här utgår ifrån att det skall upprättas ett långfristigt avtal, förslagsvis på 10 år, och sedan avtal i 10-årsperioder, som reglerar förhållandena mellan de båda parterna, domänverket och Statens skogsindustrier. Skulle vissa tvister i fråga om avtalet föranleda det, finns ett skiljedomsförfarande utformat av utredningsmannen. Detta avtal kommer inte att innebära annat än att man genom ett långfristigt 10-årsavtal konfirmerar vad som för närvarande gäller. Domänverket förpliktar sig att leverera det virke som Statens skogsindustrier behöver förädla. Statens skogsindustrier förpliktar sig att köpa det virke som domänstyrelsen behöver sälja. Detta är de två grundpelarna i avtalet. Det blir följaktligen

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ingen skillnad i sak. Vidare är domänverket tillförsäkrat ett stark inflytande i Statens skogsindustriers styrelse. Skillnaden är bara, att om en verksamhet går längre än vad bolaget med egna vinstmedel kan finansiera och det följaktligen blir fråga om kapitaltillskott från det allmänna, om jag får använda det uttrycket, så skall ett sådant kapitaltillskott prövas av regeringen, inte i efterhand utan på förhand, och bedömas med hänsyn till anspråken på andra områden. Det föreligger sålunda förbindelser mellan de båda parterna. Det kommer i det avseendet inte att innebära produktionsmässiga nackdelar.

Herr Lundbergs farhågor kan stillas om han läser sidorna 29 och 30 i propositionen. Där utvecklas dessa frågor mera utförligt. Jag tror det var herr Lundberg som frågade: Skall handelsdepartementet nu granska alla investeringsobjekt? Visst inte! I den mån företagets egna vinstmedel räcker till för investeringar blir det inte fråga om något kapitaltillskott utifrån. Då kommer bolagets styrelse att göra sina avvägningar, suveränt liksom andra statsdrivna företag, men naturligtvis i samklang med departementets företrädare, som uppträder som representant för aktieägarna vid bolagsstämman.

Bolagets investeringsplaner för de närmaste åren framåt — siffrorna är redovisade i propositionen — ger vid handen att det verkligt svåra problemet är åren 1956 och 1957. Då påbörjades alla de investeringar, som varit överambitiösa mot bakgrunden av de egna kapitalresurserna, hur väl de i andra avseenden än kan motiveras. 1956 hade företaget ett investeringsprogram på 44 miljoner kronor. 1957 var investeringsprogrammet på 42 miljoner. Men när 1956 och 1957 passerats, har de stora investeringsprogrammen också avverkats. 1958 års investeringar går på 23 miljoner kronor och 1959 års investeringar på 10 miljoner kronor, så från

och med 1958 förefaller mig företagets planer väl rymmas inom ramen för företagets förtjänster och egna vinstmedel.

Vid regeringens prövning har vi kommit fram till att 35 miljoner kan vara tillräckligt. Det ger möjligheter till den frihet som företaget behöver för att följa ofrånkomliga investeringsarrangemang och att nedbringa de kortfristiga skulderna. Då dessa i stor utsträckning är placerade utanför våra gränser, är det naturligtvis med en viss känsla av obehag som regering och riksdag konstaterar att statens eget verk är beroende av krediter och förskott från sina kunder utomlands. Jag har med propositionen velat sanera detta område och hade tänkt mig att riksdagens kamrar därvid skulle ställa sig bakom Kungl. Maj:t.

35 miljoner är sannerligen inte för mycket, men det är så mycket att det räcker för att komma »runt knuten» under åren 1956 och 1957. Under 1958 och 1959 har investeringarna mycket försiktigare omfattning, och vinstmedlen blir också såvitt jag förstår rikligare, när 1956 och 1957 års investeringar utvecklats så att de kan ge avkastning.

Om man helt avvisar anspråken på förstärkning av aktiekapitalet, diskuterar man inte denna fråga lugnt och sakligt, utan då beror ens ståndpunkt på att man ingen känsla har för detta företag utan snarare en anti-betonad inställning till statsverksamhet på området.

Av vad som sagts här i debatten, som jag tillät mig att i korthet referera, framgår ju att den enda möjligheten för statsmakterna har varit att genom Statens skogsindustrier kasta ut en »frälsarkrans» till en bygd i nöd, och den möjligheten skall vi väl ändå inte avhända oss. Man kan inte anständigtvis komma undan det kapitaltillskott, som här har föreslagits. Om kammarens värderade ledamöter går igenom propo-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

sitionen, förmenar jag att de skall finna den uppfattningen dokumenterad genom den rad av olika utredningar, som har företagits, bland annat den snabba översyn — som ändå inte har varit någon dålig översyn — som ledamoten av första kammaren industrimannen baron De Geer varit vänlig nog att göra på min begäran.

Det finns i detta betänkande en reservation, som har samlat rätt många namn och som gäller en ytterligare utredning om företagets investeringsplaner och allmänna ekonomiska verksamhet. Jag tror att en sådan är helt överflödigt. Såsom här har redovisats har en rad utredningar verkställts, och de har alla kommit till samma resultat. Innan utredningarna verkställdes har också styrelsen själv vid flera tillfällen uppvaktat Kungl. Maj:t och redovisat sina sammanställningar. Även på den punkten har man således kunnat utläsa vad man behöver utläsa. Slutatsen finns i den proposition, som ligger på kammarens bord, och jag kan inte finna något sakligt underbyggt skäl för att man här skulle börja göra om samma utredningar. Det må väl vara tillräckligt, om kammaren har garanti för att företaget efter ett positivt beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition kommer att kunna sanera de affärer, som behöver saneras. Företaget kommer därmed att få det kapitaltillskott, som erfordras för att man skall komma över den nu mest påfrestande investeringsperioden, 1956/57, och vidare kommer företaget att där-efter ha skyldighet att hålla sina engagemang inom ramen för sina vinster. I den mån företaget skulle önska en snabbare investeringstakt skall planerna presenteras regering och riksdag, bedömas och avvägas med hänsyn till alla områden, där, enligt vad vi alla är ense om, investeringarna helst bör få större omfattning än de nu har.

Jag vill, herr talman, efter att med dessa ord ha kommenterat propositionen,

sluta mitt anförande med att säga, att denna ganska långa överläggning ändå kan ha den nyttan med sig, att den onyanserade offentliga debatt, som gällt detta företag, kanske ebbat ut och företaget får litet större arbetsro — jag kan försäkra att företaget faktiskt är i behov av arbetsro.

Under detta yttrande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt anförande gick ut på att man i stället för att dela upp statens verksamhet på skogsområdet skulle sammanföra ASSI och domänverket. Jag anser nämligen, att råvaran är en så viktig tillgång för ett företag, framför allt med hänsyn till möjligheterna att åstadkomma en konjunkturutjämning, att det är av väsentlig betydelse att samma företag sköter om både råvaran och produktionen — ytterst rar ju staten om båda delarna. Jag tror dock, att det vore olyckligt att gå den väg som förordas i propositionen.

Vad sedan gäller kommunikationerna mellan ASSI och regeringen vill jag säga, att det väl är riktigare att förbättra dessa kommunikationer än att åstadkomma skador på en verksamhet, som är av så stor ekonomisk och social betydelse för den bygd där företaget är verksamt.

Jag vill också säga, att jag inte tror att man kan läsa ut så mycket på sidorna 29 och 30 eller någon annanstans, utan det väsentliga är, att sunda principer skall tillämpas även inom de företag, som staten äger och förvaltar. Det är riksdagens skyldighet att se till att folkets egendom också sköts på ett ekonomiskt vettigt sätt.

Herr HOLMBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern säger, att den borgerliga ståndpunkten är orimlig. Det håller jag helt med om.

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Självt karakteriserar han regeringens ståndpunkt så att den vill kasta ut en frälsarkrans åt en bygd i nöd. Den bilden är ganska bra. Högern vill, att den nödställda skall gå under utan någon hjälp. Men regeringen kastar ut en frälsarkrans för att han skall hålla sig flytande tills vidare. Hur det blir med själva räddningen vet man ingenting om.

Det blir — uttryckt på annat sätt — förmodligen ett högst otillfredsställande resultat i fortsättningen i Töre, det blir med säkerhet ingenting i Tornedalen, ingenting i Norrbottens inland, förmodligen ingenting av den planerade Lyckseleindustrien och mycket annat som skulle behövas, innan den nödställda kan sägas vara på det torra.

Vi har för vår del yrkat, att man skall ta kraftigare tag. Såsom har framhållits i denna debatt har remissinstanserna också olika meningar om hur långt man skall sträcka sig. Om jag bortser från högerens fullständigt negativa ståndpunkt, varierar buden från regeringens 35 miljoner kronor upp till 100 miljoner kronor. Jag anser, att man borde följa den obestriddliga sakkunskap, som förordar att gå betydligt längre än regeringen vill gå. Jag tror inte, att det är klokt att såsom regeringen och utskottet i detta fall gör försöka hålla sig så nära som möjligt den ståndpunkt, som högern har intagit.

Herr NORUP (bf):

Herr talman! Den fråga som här diskuteras är ingen ny fråga. Finansministern sade för en stund sedan, att Statens skogsindustriers krediter diskuterades redan på den tid då han var jordbruksminister, och frågan har sedan dess återkommit flera gånger. För något mer än ett år sedan diskuterades den åter i riksdagen, då Statens skogsindustrier hade begärt 60 miljoner kronor i ökade krediter. Regeringen var då ganska förvånad över att företaget begärde en så

stor ökning av rörelsekapitalet men lade fram en proposition, som kontraherades av mig. Om departementschefens uttalande där gäller detsamma som finansministern anförde i dag på förmiddagen om svaret på en interpellation, att uttalandet hade förelagts olika regeringsmedlemmar. Följaktligen står regeringen bakom departementschefens uttalande.

I detta uttalande sägs det: »Beträffande min egen inställning till denna fråga vill jag till en början framhålla att jag, i likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret, hyser betänkligheter mot att tillstyrka bifall till bolagets hemställan redan på grund av den utav statsmakterna för närvarande förda restriktiva kreditpolitiken. Därtill kommer att viss tveksamhet synes råda beträffande formen för utökning av bolagets kapital. Med hänsyn härtill samt till det förhållandet att bolaget befinner sig i stark utveckling delar jag den av fullmäktige i riksgäldskontoret uttalade uppfattningen, att en närmare utredning bör komma till stånd angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt. Enligt vad jag inhämtat har bolaget för avsikt att låta verkställa en utredning härom. Prövningen av frågan om statens medverkan till täckande av bolagets ytterligare behov av rörelsemedel borde givetvis principiellt ha fått anstå till dess resultatet av nämnda utredning förelagat.»

Detta var regeringens ståndpunkt för ett år sedan, och den godkändes av riksdagens majoritet.

I det läget mottog jag i höstas en ny framställning från Statens skogsindustrier. När bolaget i fjol hade begärt 60 miljoner kronor men av riksdagen fått 35 miljoner, borde väl detta utgöra en varning till Statens skogsindustrier att inte sträcka anspråken så högt. Emellertid ökade bolaget sitt krav till 110 miljoner. Jag blev något förvånad när denna begäran kom och tog strax kontakt med vissa av mina dåvarande rege-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ringskolleger och sade, att jag inte kunde vara med om att skriva en proposition på grundval av dessa anspråk. Det skulle inte vara i konsekvens med den politik beträffande kreditgivning som förs. Det finns säkerligen många som behöver låna pengar men som måste finna sig i att statsmakterna och riksbanken för en återhållande politik, emedan vi tror oss på detta sätt kunna bevara penningvärdet, en uppgift som enligt min mening är värd vissa offer av den enskilde. Om detta krävs av enskilda företagare inom näringslivet, så kan man inte gå till mötes de krav som framställs av en mer eller mindre sangvinisk affärschef som är satt till ledare för ett statens företag och som bör anmäla investeringar för sin huvudman på förhand och inte i efterhand.

När man säger att Statens skogsindustrier gör en god insats för Norrbotten, så har jag ingenting att invända, och jag hoppas bolaget skall fortsätta att göra det. Man måste dock ändå begära av ett statens företag, även om det drivs i bolagsform, att ledningen tar reda på huvudmannens inställning innan det företar omfattande investeringar. Här har man gått förbi huvudmannen men kommer nu och begär 110 miljoner kronor, låt vara tillsammans med domänverket.

Ett sådant förhållande bör naturligtvis undersökas, och herr finansministern har undersökt saken. Han har uppdragit åt statsrådet Kling att göra en utredning, och statsrådet Kling har kommit till den uppfattningen — som finansministern tycks ansluta sig till — att man för att få en riktig överblick över det hela måste skilja Statens skogsindustrier och domänverket åt. Mot den tanken och det förslaget har jag ingenting att erinra. Jag tror att det kommer att bli bättre. Dessutom kommer ju Statens skogsindustrier såsom statligt bolag att komma under samma departement som alla andra statliga bolag. Det föreligger en skillnad mellan utrednings-

mannens och finansministerns uttalanden. Utredningsmannen säger ingenting om hur snart ASSI:s skiljande från domänverket bör ske, medan finansministern säger att det bör ske så snart som möjligt. Jag delar finansministerns uppfattning.

Man kan naturligtvis ha delade meningar om fördelarna av att ASSI kommer under handelsdepartementet. Jag tror för min del att det hela blir mera renodlat, om detta företag liksom andra statliga företag får sortera direkt under regeringen och redovisa sin verksamhet direkt. Om emellertid företaget liksom hittills skall bedriva en viss social verksamhet, t. ex. för att förhindra arbetslöshet på vissa orter, skall det tydligt redovisas, så att man vet vad det ena och det andra är. Jag har i och för sig ingenting emot att företaget bedriver sådan verksamhet, och jag tror att det t. ex. i Töre var det allmännas skyldighet att ingripa. När man besöker detta samhälle och ser vilka offer befolkningen fått göra i form av kommunala utdebiteringar, så inser man, att Statens skogsindustriers insats här varit önskvärd. Vad man emellertid kan begära är att företaget är så pass framsynt att det gör en anmälan till statsmakterna, innan det handlar.

I fråga om sammansättningen av Statens skogsindustriers styrelse delar jag finansministerns uppfattning, att domänverket, som ju skall vara huvudleverantör till Statens skogsindustrier, bör ha en stark förankring i styrelsen. Däremot är det enligt min mening nödvändigt att övriga styrelseledamöter utses av Kungl. Maj:t och inte av stämman. Vidare är det nödvändigt att styrelsen får en sådan sammansättning, att ett gott ekonomiskt omdöme kan få göra sig gällande och inte bara den sangviniska åsikt, som hittills varit förhärskande inom Statens skogsindustrier.

Mot förslaget om överföring av aktiekapitalet från domänfonden till fonden

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

för statens aktier finns väl ingenting att erinra.

Det har här sagts, att denna fråga varit föremål för utredning och därför inte behöver utredas ytterligare. På den punkten kan man nog ha olika meningar. Om de utredningar som företagits varit allsidiga och om olika intressen där kunnat göra sig gällande, så skulle frågan vara tillräckligt utredd. Men jag är inte övertygad om att så är fallet. Säkerligen behöver det ske en översyn och planläggning av hur långt Statens skogsindustrier i framtiden skall sträcka sin verksamhet. Utbyggnaden kan sedan ske i etapper. Jag skulle tro att en sådan tågordning sammanfaller med riksdagens och det allmännas intressen.

Sedan gäller det frågan, huruvida man skall lämna denna förstärkning på 35 miljoner kronor. Detta belopp är ju inte vad företaget begärt utan vad finansministern anser att företaget behöver för att tillgodose de allra nödvändigaste behoven. Huruvida det är så nödvändigt att riksdagen nu omedelbart måste fatta ett beslut, kan man naturligtvis ha olika meningar om. Jag har svårt att förstå att Statens skogsindustrier efter det varningens finger, som företaget fick i fjol, nu återigen begär en väsentlig ökning av aktiekapitalet. Det måste betyda att företaget inte vill rätta sig efter de beslut som riksdagen fattat, utan i stället vill ställa riksdagen inför fait accompli. Något sådant kan jag för min del inte vara med om.

Som jag sade har finansministern gjort nedprutningar, och han har även i propositionen uttalat vissa betänkligheter beträffande denna kreditgivning. Med anledning av vad som förevarit i denna fråga och som saken nu ligger till kan jag, herr talman, inte med min röst bidra till att riksdagen för närvarande utökar Statens skogsindustriers rörelse.

Herr JANSSON i Kalix (s) kort genmäle:

Herr talman! Då herr Norup här or-

dar om att det behöver komma till stånd en utredning för att man dels skall få klart för sig Statens skogsindustriers målsättning, dels skall få kännedom om bolagets medelsbehov och om hur företaget skall ledas i framtiden, måste vi ändå komma ihåg, att det är riksdagen som i de flesta fall angivit den målsättning som Statens skogsindustrier haft beträffande omfattningen av sina uppgifter. Vi har givit Statens skogsindustrier Törefors på halsen och sagt: Här får ni 850 000 kronor. Det finns 300 arbetslösa inom detta område. Var så goda och gör något åt detta.

Bolaget behöver nu pengar för att ge innehåll åt riksdagens beslut. Då säger herr Norup: Jag är mycket tveksam om de skall ha dessa pengar. Herr Norup framhåller vidare att bolaget i fjol fick ett pekfinger av herr Norup. Bolaget har emellertid inte tittat tillräckligt stadigt på detta pekfinger, utan har nu kommit tillbaka med begäran om mera pengar. Förra året förutskickade emellertid Statens skogsindustrier att bolaget måste komma tillbaka i år, om bolaget inte fick det begärda beloppet av 60 miljoner kronor. Så förhöll det sig med den saken.

Herr Norups pekfinger kan nog vara bra att ha ibland, men nu är han dess bättre inte statsråd längre, så han pekar inte så högt som han gjorde förra gången. Han låter litet mera mänsklig nu än vid det förra tillfället, och han får finna sig i att vi i detta fall har intressen att tillgodose. Det gäller inte bara norrbottensintressen, utan vi får komma ihåg att bergslagsområdet är lika ömtåligt som någonsin norrbottensområdet för ändringar i Statens skogsindustriers industriella drift. Vi kan emellertid självfallet inte rå för att våra skogstillgångar ligger uppe i Norrbotten och att den enskilda industrien har dragit sig tillbaka från ansvaret för förädlingen av de skogstillgångar, som de enskilda företagen tidigare hade där uppe, och överlämnat åt Statens

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

skogsindustrier att i första hand fylla en social uppgift. Statens skogsindustrier har sedermera funnit det angeläget att denna sociala uppgift omvandlas till ett ur statens synpunkt ekonomiskt riktigt drivet företag. Detta är nämligen vad Statens skogsindustrier nu håller på att göra. Skulle vi då sätta en käpp i hjulet för denna utveckling? Nej, icke ur de synpunkter herr Norup här anförde, men väl ur statsfinansiell synpunkt.

Herr NORUP (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte Norups pekfinger det gällde i fjol, herr Jansson i Kalix, det var hela regeringens och riksdagens. Jag begär inte att Statens skogsindustrier skall ta hänsyn till mitt pekfinger.

Vad sedan beträffar de investeringar Statens skogsindustrier skall göra, så tycker jag herr Jansson är litet för ömtålig. Jag har ju sagt att jag anser det som gjorts i Töre vara behövt. Statens skogsindustrier gör emellertid investeringar också utanför Töre och till och med utanför Norrbotten. Det är kanske dem jag pekar på, herr Jansson. Man måste enligt min mening ta hänsyn till hela sammanhanget.

Det har sagts att man nu är på väg att av Statens skogsindustrier skapa ett företag med god ekonomisk uppläggning, som skall fylla en uppgift. Enligt min uppfattning åstadkommes icke ett ur ekonomisk synpunkt gott företag genom en sangvinisk affärschef eller styrelse, som inte tar hänsyn till var erforderliga medel skall erhållas, utan ställer sin huvudman inför fait accompli.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Eftersom herr Norup tog sig friheten att inkludera regeringen in corpore i det här mycket omdiskuterade pekfingret, kan jag kanske i någon mån klara ut begreppen i den

aktuella tvisten genom att citera vad som vid detta tillfälle sades i den av herr Norup signerade propositionens departementschefsanförande. Det heter där, »att en närmare utredning bör komma till stånd angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt». Den utredningen har nu verkställts och har legat till grund för den av mig signerade propositionen om kapitalförstärkning till bolaget. I förra årets proposition anförde departementschefen vidare följande: »Enligt vad jag inhämtat har bolaget för avsikt att låta verkställa en utredning härom.» Utredningen annonserades sålunda i den föregående propositionen. Härutöver säges det: »Emellertid bör beaktas att bolagets aktuella kapitalbehov i viss utsträckning föranletts av att bolaget nödgats binda omkring 35 000 000 kronor i överskottslager av rundvirke, som i huvudsak hänför sig till de förenämnda stormfällningarna. Med hänsyn härtill anser jag mig böra i så måtto tillstyrka bolagets framställning att jag förordar, att staten för tillgodoseende av bolagets mest trängande kapitalbehov ikläder sig garanti för ett av bolaget i öppna marknaden upptaget lån å högst 35 000 000 kronor.»

Regeringen inklusive herr Norup hade vid detta tillfälle en mot herr Norups uppfattning i dag avvikande mening, att de 35 miljonerna i form av lånegaranti betingades dels av den aktuella situationen i anledning av stormfällningarna och dels därav, att man önskade företaga en utredning om kapitalförstärkningen på längre sikt och måste göra något omedelbart. Jag finner följaktligen inte någon motsättning mellan den proposition, som signerats av herr Norup, och den proposition, som signerats av undertecknad och som riksdagen nu har att behandla.

Herr JANSSON i Kalix (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr No-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

rup har glömt det sedan den tid herr Norup var jordbruksminister, eller om herr Norup inte har satt sig in i frågan, men ASSI har inte investerat några pengar i Törefors. ASSI har köpt Törefors för 850 000 kronor med pengar, som de fick, och har betalat detta belopp till sterbhuset. Det är helt andra pengar, som investerats i Töreverket, alltså i den där järnvarumanufakturindustrien och i morjärvhistorierna. Det har endast gått åt driftkapital i Töre. Att ett magasin har ramlat omkull i vinter på grund av snötrycket, är ingen investering, utan ett intrång, som vådrets makter har åstadkommit. ASSI har inte investerat för 10 öre till ombyggnad av Törefors-industrien ännu, det väntar vi alltså på.

Herr NORUP (bf) kort gemmäle:

Herr talman! Vad som har investerats i Töre har jag inte uttalat mig om.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det har i denna debatt talats mycket om att Statens skogsindustrier skall komma på jämställd fot med andra företag. Det skall inte favoriseras, det skall vara konkurrens på lika villkor.

När man undersöker vilka de »lika villkoren» är, finner man att Statens skogsindustrier har fått ta på sig socialpolitiska utgifter, bygderäddande uppgifter och beredskapsutgifter. De socialpolitiska utgifterna uppskattar företaget till 15 miljoner kronor hittills. Det beredskapsprogram, som lades på företaget under krigsåren, kostade företaget i investeringar 18 miljoner kronor för några träoljedestillationsanläggningar, och av de pengarna fick företaget bara igen en del. Det tvingades använda de 18 miljonerna på en tillfällig krisåtgärd i stället för att sätta in dem på långsiktiga och fördelaktiga investeringar.

Det pris, som Statens skogsindustrier erhöll för sin tjärolja, var 12 öre/kg,

medan det pris, som skogsägarnas oljebolag fick, var 72 öre/kg. Det är knappast att vara favoriserad att få sådana priser och ha sådana beredskapsutgifter och bygderäddande utgifter, som företaget haft.

Det är heller inte att vara favoriserad att tvingas ta hand om Töre och ej få ta hand om Åryd, som var betydligt fördelaktigare. Den favoriseringen förbehöll sig andra intressenter.

Det brukar från ledande industrihåll framhållas, hur nödvändigt det är att driva upp investeringarna så högt som möjligt för att skapa reellt underlag för en fortsatt standardstegring i samhället. På fackligt håll vill man naturligtvis, att investeringarna skall höjas så mycket som möjligt. Vi vill ha ett effektivt näringsliv för att därur kunna pressa fram högre reallöner. Men så snart det blir fråga om en investering, som sker i ett statligt företags namn, blir det inte alla gånger ändamålsenligt, då kommer man med betänkligheter.

Både från högerhåll och från bondeförbundshåll har i de handlingar, som förberett den här debatten, använts uttrycket favorisering. Nu har återigen framförts samma betänkligheter som för några år sedan, när NJA började. Då sade man, att skattebetalarnas miljoner skulle kastas bort. Nu har den kritiken för NJA:s del blivit mycket hovsammare. Företaget har för första gången visat vinst, trots att det ännu inte är utbyggt. Ingen industriman hade väl räknat med att en investering, innan den är fullföljd, skall ge utdelning. NJA har skapat sysselsättning i övre Norrland och gjort att Luleå vuxit med ca 15 000 människor. Hade man inte haft den politiska konstellation, som möjliggjorde att NJA förverkligades, hade norrlänningarna fått dragas med en större arbetslöshet än de har i dag. Tack vare att de två partier, som subventioneras av storfinsans, under de åren inte haft väljarnas förtroende, har det således gått att bygga upp en mo-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

dern storindustri i övre Norrland, som arbetat bort större delen av arbetslösheten där. Nu är kritiken tyst mot Norrbottens järnverk. Nu har i stället Statens skogsindustrier kommit i centrum.

I den presskampanj, som har förts i de tidningar, som är finansierade av näringslivets intressen, har det ibland anförts mycket underliga argument i den här frågan. Man har hänvisat till en debatt i engelska underhuset och riktat kraftiga beskyllningar mot ASSI. Man säger, att ASSI har dumpat wallboard på den engelska marknaden. De beskyllningarna fick en något underlig bakgrund, när ASSI:s chef förklarade att Statens skogsindustrier sålt sin wallboard till ett pris som var 9,7 procent högre än övriga svenska wallboardfabrikers. Det är alltså de privata wallboardfabrikerna, som har gått under ASSI:s pris med 9,7 procent på den engelska marknaden.

Man har åberopat den engelska parlamentsdebatten på ett sådant sätt, att den blivit till det yttersta förvriden. Jag vill här citera ett par meningar från debatten i engelska underhuset för att visa vad som verkligen sagts där, till skillnad mot vad som har återgivits i de svenska tidningar, som här har varit ute i avsikt att komma åt Statens skogsindustrier och som hellre ser att vi får arbetslöshet än att ett statligt företag får utvecklas.

»Det är svårt för ett företag i detta land», sade interpellanten i engelska underhuset — där frågan gällde införande av en ny tullag — »att säga var de svenska subsidierna sättes in». Så långt har citatet återgivits riktigt i de svenska tidningarna. Men sedan fortsatte talaren och sade:

»Om där är någon subsidie.»

Denna sista sats har jag icke sett citerad i våra tidningar. För att förstå karaktären av debatten i underhuset vill jag också hänvisa till att interpellanten byggde sin anklagelse på vad han kallade för »ett påpekande från en fir-

ma i min valkrets, vilken tillverkar wallboard». Interpellanten fortsatte sedan med att säga: »Men jag tror inte att detta sakförhållande har förts fram till 'Wallboardsfabrikanternas förbund'.»

En sak som inte ens kommit upp från den centrala intresseorganisationen utan endast är ett löst påpekande från en firma i vederbörandes egen valkrets — och som dessutom förts fram på här citerat sätt, alltså att man inte ens kan säga om det förekommer några subsidier — var alltså underlaget för den svenska pressdebatten.

I fortsättningen sade interpellanten också att det förelåg mycket stor risk i prissättningsfrågor om det skulle bli en allmän nationalisering av den svenska wallboardindustrien. Men det är ju inte den frågan som nu är aktuell, utan det gäller nu att tillåta ett statligt företag att utvecklas på affärsmässiga grunder.

Jag antar att folkpartiet inte vill ha ens skuggan av en misstanke på sig för att hellre godta arbetslöshet än att se ett statligt företag utvecklas i gynnsam riktning. De misstankar man på den kanten kanske har dragit på sig i samband med NJA-debatten, hoppas jag att man vill tvätta av sig när det gäller ASSI.

I propositionen föreslås att Statens skogsindustrier skall läggas mera direkt under regeringen i stället för under ett affärsdrivande verk. Vilka förändringar kommer det att innebära? Jo, det sägs att regeringen därmed skall få bättre insyn i företaget. Har man då inte haft god insyn tidigare? Regeringen har förut direkt kunnat tillsätta tre av bolagsstyrelsens sex ledamöter, och då har man väl också haft goda insynsmöjligheter? Nu skall regeringen få tillsätta fyra ledamöter. Blir det någon större skillnad?

Vidare förefaller man ibland vara överraskad av att företagets ekonomiska ställning inte varit så stark. Varför har man varit överraskad av det? Man

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

har ju själv skapat den svaga ställningen genom de ålägganden företaget fått. I övrigt har det sedan länge varit möjligt att i de offentliga bolagsräkenskaperna avläsa företagens ställning. Bolagets eget kapital har i många år legat på ungefär 19 procent av hela omslutningen. Den övervägande delen har sålunda varit främmande kapital. Detta sakförhållande är dock ingenting man i dag skall känna sig överraskad av, ty det har vem som helst kunnat utläsa ur de offentliga räkenskaperna.

Det som är litet betänkligt i propositionen är en del skrivningar som tyder på att regeringen har anspråk på att uppträda som bolagsstyrelse och att lägga sig i detaljer i bolagets investeringar och följa dem på ett annat sätt än hittills. Men vill man ha ett bra bolag, så skall man sätta till en styrelse, som man har förtroende för, och sedan skall den styrelsen få fungera.

Vi vill ha Statens skogsindustrier kvar, och vi vill att företaget skall utvecklas. Men det skall inte ske hur som helst. Jag håller med finansministern när han säger att ett företag kan bli alltför expansivt. Det förtjänar emellertid att framhållas att det här inte är fråga om en expansion på skattebetalarnas bekostnad, som det har sagts i ett par debattinlägg från högerhåll, utan en expansion som väl motsvaras av inkomster från skogsförvaltningen.

Varför inte se frågan om ASSI:s investeringar från affärsmässiga synpunkter och jämföra med vad som sker inom privata skogskoncernerna? Där har man skogsförvaltningen och skogsindustrien under samma finansiella ledning, vilket betyder att de pengar man tjänar på skogen kan sättas in i skogsindustrierna. Det är inte något fel att flytta över pengar på det sättet, ty skogen har ju inget värde i och för sig, om det inte finns någon efterfrågan på skogens produkter. Och denna efterfrågan skapas av effektiva skogsindustrier. Ju mera effektivt man kan bygga ut dem, desto

större värde får skogen. Att finansiera skogsindustrierna med hjälp av vinster från skogen är därför fullt i sin ordning. Detta är den tanke, som finansministern själv har varit inne på, när han förklarar, att de 35 miljoner kronor som nu föreslås motsvarar 70 procent av de 50 miljoner kronor, som domänverket väntas ge i netto under nästa budgetår.

Låt oss ta fasta på den princip, som finansministern har varit inne på, och tillämpa den på samma sätt som man gör inom det privata näringslivet. Det betyder att vi skall dra upp en ekonomisk ram, inom vilken bolaget skall expandera. Man skall inte göra den ramen så snäv, att man fordrar att ett företag som inte har egna skogar skall bygga upp sin industri åt skogsbolaget utan ersättning från skogsförvaltningens sida. Men investeringarna skall inte ses mot ett enda års nettovinst för domänverket. Investeringar är inte ett-åriga utan långsiktiga företeelser. Om vi därför ser investeringarna mot t. ex. den senaste femårsperiodens resultat, så finner vi att domänverket till statskassan har inlevererat 335 miljoner kronor, och om finansministerns princip hade tillämpats i tid, hade det betytt att 70 procent därav, d. v. s. 234 miljoner kronor, hade kunnat användas för utbyggnad av skogsindustrierna.

En sådan hopknytning av skogsförvaltningens och skogsindustriens ekonomi förekommer inom de enskilda skogskoncernerna, och den är intet att anmärka mot. Ge Statens skogsindustrier samma handlingsmöjligheter, och låt dem arbeta på lika villkor som det enskilda näringslivet! — om man nu inte är ute efter att sätta krokben för företaget. Låt ASSI följa denna regel om investeringar efter egna möjligheter plus 70 procent av domänverkets nettovinster! Det skall väl inte vara så, att staten tar ut 335 miljoner från skogarna och låter bli att sätta in pengar i skogsnäringen. Det kallas i andra sammanhang för

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

baggböleri, och det är väl ingen modell som staten skall följa.

ASSI är ett bra företag, och det har ju också fått ett visst beröm av finansministern här i sista omgången. Man kan betrakta företagets ställning även på annat sätt än som här skett, och det är med utgångspunkt från aktiekapitalet, 44 miljoner. Vad ägs med detta? Om vi räknar fram tillgångarna och räknar bort skulderna, långfristiga och kortfristiga, till utomstående och till statsverket, kvarstår ett nuvärde på 160 å 170 miljoner. Härtill kommer markvärdet, och till detta kommer det ännu större värdet av att ha en rörelse uppbyggd, ett värde som får uppskattas till något 50-tal miljoner.

För 44 miljoner äger staten alltså ett företag, som har ett värde av ett par hundra miljoner. Det är ett bra resultat, som förtjänar ett gott betyg. Vi bör visa förtroende för den styrelse som skött företaget hittills och inte övergå till någon detaljgranskning. Det är intet fel att detta skogsbolag liksom andra skogsbolag skaffar sig fartyg för sin egen verksamhet. Om man inte tog returfrakter vore man väl oklok — då funnes det skäl till anmärkning.

Det skall bra snåla och kortsynta aktieägare till för att inte låta den tekniska utvecklingen få fortsätta inom detta företag — ett företag som startade under de ogynnsamma villkoren att tvingas ta på sig nedkörda privata företag och bygga upp dem, av socialpolitiska skäl oftast på de platser, där företagen legat — alltså en rent bygderäddande uppgift.

Det är ingen anledning att dra upp en längre debatt i detta sammanhang. Jag antar att det blir tillfälle för kammaren att komma igen till detta företag, när resultatet av den utredning, som kallas 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna, lägger fram sina förslag. Jag instämmer till en del med herr Lundberg vad gäller nackdelen av att skilja skogsindustrien från

skogsförvaltningen, och jag hoppas att det beslut, som väl i dag kommer att fattas på denna punkt i överensstämmelse med propositionen, inte betraktas som mera definitivt än att det får anses ha en mera tillfällig karaktär och kan tas upp i samband med den översikt av statsföretagen, som 1953 års utredning skall resultera i.

Det behov av att hålla ihop statsföretagen, som det här är fråga om, kanske pekar mot en lösning. Det kan inte vara fel, anser jag, att hålla isär skogsindustrien och skogsförvaltningen; det kan vara bra ur redovisningsynpunkt, ur teknisk synpunkt, ur personell administrationssynpunkt, ur ansvarssynpunkt. Den människa, som är skogsförvaltningsintresserad, är kanske inte skogsindustriellt intresserad, och att då låta vederbörande ha hand om skogsindustrien är inte det rätta — och tvärtom. Men även om skogsförvaltningen lägges under ett företag och skogsindustrien under ett annat företag, bör man ha möjligheter att föra över pengarna från skogsförvaltningen till skogsindustrien inom en viss ram — den ram, som nu fastställts och som finansministern tydligen fäst sig vid, är 70 procent.

De 35 miljoner, som nu föreslagits, betyder väl att företaget är tvunget att komma igen om ett år och begära mera pengar. Skulle man gå på reservanternas linje och i stället för 35 miljoner ge 60 miljoner, dröjer det två år, föreställer jag mig, innan företaget måste komma tillbaka. I intet av de anslag som här nämnts har medtagits kostnaderna för Otterbäcken, som är beräknade till 90 miljoner.

Det finns många som är intresserade av skogsindustriella företag på andra håll, inom skogsägarföreningarna, och jag förstår, att man där gärna vill hindra, att detta statliga företag expanderar. Särskilt är det fallet i Mellansverige och i Sydsverige. I Norrland har skogsägarna inte lika stort intresse här-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

vidlag — de höll sig i alla fall inte framme, när Törefrågan var aktuell. Men det får inte vara på det sättet, att privata ekonomiska intressen skall tjäna som grund för ett angrepp på det statliga företaget och hindra dess utveckling.

Själv har jag väckt en motion med yrkande om att principen skall vara, att AB Statens skogsindustriers styrelse skall få handlingsfrihet att fullfölja det investeringsprogram som har skisserats inom ramen för de egna vinstmedlen plus 70 procent av domänverkets vinstmedel. Jag förstår att det ur principiella synpunkter kanske är svårt för riksdagen att fatta ett sådant beslut, även om det vore affärsmässigt och i överensstämmelse med vad privata koncerner gör — det är svårt, därför att man binder sig för utgifter ett annat år. Men det är inte tillfredsställande att bara ge ett anslag på ett år som det nu är fråga om att göra — kanske inte ens att ge anslag för två år, även om det är något bättre.

Jag skulle alltså som slutsats vilja understryka principen att vi skall försöka att verkligen få de statliga företagen att arbeta såsom de enskilda gör. Detta innebär att vi ger bolagsstyrelsen handlingsfrihet inom en viss ram, i det här fallet inte bara för detta företags vinster utan också för vinster från den del av enheten, som det samarbetar med, till 90 procent i vissa avseenden. Allt tyder på att det kanske inte räcker med en sådan här årsuppgörelse, utan att denna verksamhet snarare bör föras vid sidan av statsverksamheten. Den hör inte hemma där, och kanslihuset är inte rekryterat för att sköta affärsmässiga frågor och inte riksdagen heller. Allt pekar enligt min mening mot att man får söka bygga upp något förvaltningsbolag, som tar hand om de statliga bolagen på fullt affärsmässig grund och med dessa bolags samlade resurser verkställer en vettig utbyggnad. Vill riksdagen driva socialpolitik på någon

punkt, får riksdagen bevilja de pengar det kostar, vare sig det gäller Töre eller någon annan industri.

Jag vill sluta med att säga att de förslag som regeringen här lägger fram väl bör betraktas som preliminära, och jag hopaps vi kommer fram till hyggliga och mer affärsmässiga riktlinjer i samband med de resultat 1953 års utredning kommer till.

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Innan jag går in på vad jag egentligen skall säga vill jag tala om att jag blev skyldig herr Lundberg en replik, men på grund av att min repliktid var ute fick jag inte tillfälle avge den. En aktad kollega här i kammaren, vår vän herr Dickson, ville en gång fälla en replik men fann att den enda värdiga han kunde prestera just då var en axelryckning. Han ville ha den till protokollet, och jag minns att det var vissa svårigheter för stenograferna att exakt återge en sådan replik. Nu skall jag inte ge just en sådan replik, men jag skulle, herr talman, vilja hemställa att som sista replik till herr Lundberg få till protokollet antecknat ett leende. Jag tror att det blir lättare att återge än en axelryckning.

Sen måste jag säga att herr Hagnell, som nu under så lång tid har uppbyggt oss, var en intressant bekanskap i talarstolen. Jag har undgått att höra honom tidigare. Herr Hagnell är, som kammaren vet eller kanske inte vet, dels politisk ledamot av 1953 års utredning om de framtida formerna för statlig affärsverksamhet, dels och samtidigt huvudsekreterare i denna utredning. Att politiska representanter i sakkunneutredningar samtidigt är huvudsekreterare är något som börjat tillämpas först under senare år och som man kan hitta exempel på i några utredningar. Men det kan diskuteras, huruvida en sekreterare i en utredning samtidigt skall vara parlamentarisk eller poli-

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

tisk ledamot, i detta fall bådadera, även om herr Hagnell har blivit parlamentarisk ledamot i så att säga efterhand.

Nu är det ju kutyman att om man sitter i en utredning, vet man egentligen bara en sak: att man inte skall gå och prata om vad man gör i den utredningen, innan den är officiell. Därför brukar vi som sitter i utredningar då och då vara ungefär som musslan: vi öppnar inte skalet det allra minsta.

Herr Hagnell sitter nu i denna utredning, tillsatt 1953, som hittills avgivit tre betänkanden och snart, såvitt jag vet, skall komma med det fjärde. Trots fyra betänkanden har den ännu icke på något sätt nalkats — i varje fall inte så att detta kan redovisas i något betänkande — frågan vad man tänker föreslå för framtiden beträffande de statliga affärsbolagens struktur och former för verksamheten över huvud taget. Nu har emellertid herr Hagnell uppbyggt kammaren med vad utredningen ämnar föreslå eller rättare sagt vad han förmodligen ämnar försöka förmä utredningen att föreslå. Det var ju en del intressanta saker.

Jag skall inte polemisera mot herr Hagnell, ty det har jag ingen som helst anledning till. Men tydligen är det hans mening 1) att statens skogsindustrier skall ha de där 70 procenten, 2) att kanslihuset inte har några personella eller andra möjligheter att övervaka statliga bolag, så det skall man slippa, 3) att riksdagen naturligtvis ännu mindre har några sådana resurser och 4) att övervakningen skall ske på annat sätt. Då förstår jag att herr Hagnell menar — ehuru han kanske inte använde det uttrycket — att man skall ha ett sådant här holdingbolag, som vid sidan av statsmakterna och alldeles för sig självt skall ha insyn i företagen. Det var intressant att veta att herr Hagnell såsom utredningsledamot har dessa synpunkter.

Varifrån de emanerar, är kanske inte så svårt att förstå. Ja, jag ber faktiskt

om ursäkt om jag yttrar ännu några ord i detta sammanhang — herr talmannen var ju så förskräckt att jag skulle riva upp en debatt när jag begärde ordet, men en debatt har ju varit »uppriven» hela dagen här.

Jag vill påminna om att socialdemokratiska partikongressen 1948 beslöt att göra en utredning inom partiet beträffande de statliga företagsformerna. Enligt det tryckta protokollet från 1952 års kongress redogjorde nuvarande envoyén Lundberg för det resultat man kommit till. Detta gick ut på dels att man tänkte sig tillskapande av just holdingbolag, dels att det inte gick så bra med en sådan här utredning inom partiet. Det måste vara en statlig utredning, som kunde infordra yttranden från alla möjliga instanser, vilket den mer privata utredningen inte kunde göra. Alltså blev det en statlig utredning. Denna har således egentligen inte kommit till därför att riksdagen under tio, femton år vid tre eller fyra tillfällen begärt en utredning om insyn i statliga företag, utan den har tillsatts av andra skäl.

Jag har läst vad herr Hagnell yttrade enligt kongressprotokollet, och det skall jag inte belasta kammarens tid med. Jag måste säga, att när jag läste herr Hagnells yttrande vid det tillfället, blev det föredrag, herr Hagnell här höll om hur han anser att statlig affärsverksamhet skall bedrivas, ännu mer intressant.

Sedan skall jag för att inte förlänga debatten alltför mycket övergå till en annan sak, där herr Hagnell tydligen vände sig direkt till mig, ehuru utan att angiva namn. Han talade om denna dumpinghistoria och sade att i av stor kapitalet ägda tidningar hade anförts mycket underliga argument. Ja, vi har LO-tidningar och tidningar som ägs av enskilt kapital, det är inte märkvärdigt. Men han sade, att jag där hade ofullständigt citerat ett protokoll i underhuset och att det var något fel med det. Herr Hagnell! Jag citerade, såvida

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

jag nu minns, den parlamentledamot han talat om, mr Ronald Russell. Denna säger enligt protokollet bland annat, att han förstår att en del av den svenska träindustrien, kanske den större delen, är nationaliserad. Detta har jag återgivit, och så har jag återgivit att han frågade, huruvida den engelska dumpingbillen skulle tillgripas, om denna nationaliserade industri fick några subsidier av staten. På det svarade sir David Eccles: »Ja.» Jag har inte påstått att någon dumping har skett. Jag har återgivit några uttalanden i det engelska parlamentet, och till det har jag ställt frågor, icke påstående. Jag har frågat hur en sådan debatt över huvud taget kan uppkomma i England, och jag har frågat om det har samband med ASSI:s utländska affärer. Det frågade jag vid en tidpunkt, då ingen hade fått ett svar på hur dessa utländska affärer egentligen är beskaffade. Svar har vi fått i dag. Det är olika uppgifter, men sedan finansministern nu senast yttrat sig är saken i alla fall på en punkt för min del slutfrågad. Här sade nämligen finansministern att det finns statliga, alltså av ASSI upptagna krediter i utlandet, och han fann dem olustiga. Ja, herr finansminister, jag skulle aldrig ha skrivit en rad om detta i någon tidning, om inte jag också hade tyckt att det är olustigt, att ett svenskt statligt företag måste skaffa sig kortfristiga krediter i utlandet.

Sedan är det en annan fråga: Är krediterna kortfristiga eller långfristiga? Har valutakontoret beviljat dem eller inte? Ligger de innanför sexmånadersgränsen, där man endast har anmälingsskyldighet, eller utanför, där man måste anhålla om lån? Finansministern behöver inte besvara detta i dag, men det är ytterligare frågeställningar som behöver göras. Jag håller emellertid med om att visst är det olustigt!

Sedan skulle jag vilja anknyta till vad herr Jansson i Kalix sade. Han sade två gånger att riksdagen har »glömt»

att ge pengar till ASSI. Men, herr Jansson i Kalix, det är väl egentligen inte riksdagen som glömt, det är väl regeringen som glömt det! Vi behandlar ju regeringens förslag, och riksdagen som sådan kan ju inte besluta någonting annat än att bifalla antingen en motion eller en proposition. Kanske herr Jansson i Kalix under mellantiden själv glömt påminna riksdagen om att riksdagen glömt detta?

Herr Jansson i Kalix knöt an till detta och sade att därför måste nu ASSI gå ut på den utländska marknaden. Han säger som den naturligaste sak i världen, att om riksdagen »glömt» att ge ASSI pengar, måste ASSI gå ut på utlandsmarknaden och låna. Herr Jansson i Kalix har ju tillsammans med oss andra diskuterat de åtstrammingsåtgärder som förekommit i många år och som jag förmodar att i alla fall herr Jansson i Kalix helhjärtat anslutit sig till enligt regeringens förslag. Man måste, har det sagts, vidta dessa åtstrammingsåtgärder, som drabbar näringslivet och som man vet skapar svårigheter men som man i alla fall måste ta i den allmänna kampen mot det försämrade penningvärdet. Det är precis som herr Norup nyligen sade: Här får man ju lov att underkasta sig dess åtstrammingsåtgärder; skall då inte ASSI också göra det? Finansministern har också antytt att ASSI inte visat den riktiga samhällsandan och ställt sig lika lojalt mot dessa åtstrammingsåtgärder som det enskilda näringslivet har fått göra.

Jag skall som sagt inte ytterligare förlänga debatten; jag vill bara nämna ett par ord om utredningarna. Här har sagts att det finns tre lika utredningar. Den första, som ASSI självt gjorde, var en katalog på vad man ville göra under den närmaste framtiden och vad det kostade. Det var ingen utredning. Den andra utredningen var den som sedermera statsrådet Kling gjorde. Men vad han säger i sin utredning är, att det ingick inte alls i hans uppdrag att

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

pröva vare sig domänverkets eller bolagets framtida kapitalbehov, och det har han inte alls sagt någonting om. Han skulle bara föreslå de ändringar som han ansåg vara nödvändiga. Så har vi De Geers utredning, men jag förstår inte att man kallar den för utredning. Här begär finansministern ena dagen att De Geer skall göra en »utredning» till den andra dagen. När man då frågar om det är en utredning, säger De Geer: Nej, finansministern vill att jag skall komma med ett omdöme. Inte ens den skickligaste ekonom eller industriman kan väl från en dag till en annan göra en utredning om detta stora frågekomplex, som ju, enligt vad inte alla men många talare här omvittnat, behöver utredas. Herr Norup har ju också påpekat detta.

Vi har ju på folkpartihåll godtagit finansministerns resonemang och hans begäran — under den förutsättning enligt vilken denna begäran framlämnats, nämligen att medlen i första hand skall gå till reglering av skulderna. Men om finansministern nu tillsammans med handelsministern skall pröva det framtida kapitalbehovet, så måste ju en utredning komma till stånd innan man till riksdagen lägger fram förslag om vad pengarna skall vara till.

Finansministern säger att alla nödvändiga avvägningar måste ske i större sammanhang. Vare sig riksdagen nu i dag beslutar en utredning eller inte, måste en sådan komma till stånd. Riksdagen har avvisat tidigare framförda krav på utredning. Fakta blev till slut sådana, att det berättigade i vad vi begärt, nämligen att riksdagen och regeringen inte skulle sättas i efterhand och allt det som talats om i dag, har verifierats. Om riksdagen skall kunna behandla de framtida krav i fråga om företaget som har aviserats, är det ju nödvändigt med en utredning, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt tidigare yrkande om bifall till reservationen av herr Sundelin m. fl.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det varit någon annan än fru Sandström som sagt att jag talade länge, skulle jag haft stor förståelse för det. Jag har emellertid haft nöjet att höra henne åtskilliga gånger här i dag, och det hon sade i inledningen till sitt senaste anförande nu var direkt felaktigt. Hon sade, att jag var medlem i utredningen och huvudsekreterare, och hon fann det egendomligt, att dessa uppdrag var hopkopplade. Jag är inte medlem i utredningen. Jag har varit huvudsekreterare där ett och ett halvt år. Därförinnan var det en folkpartist. Då var det opolitiskt.

Fru Sandström tror tydligen att allt som handlar om statliga företag kretsar kring henne. Jag syftade inte på henne, när jag talade om debatter i svenska tidningar. Det fanns i Handelstidningen den 6 mars en artikel med rubriken »Statsbolag med dumping». Den syftade på den debatt, som förekom i engelska parlamentet några månader tidigare. Jag vet inte varför det tog så lång tid att aktualisera den saken. Kanske det, att några andra skrev under tiden, bidrog till att frågan aktualiserades.

I den engelska underhusdebatten finns inget underlag för den rubriksättning, som Handelstidningen hade, eller för liknande rubriksättningar på andra håll. Interpellationen i underhuset var en av många andra liknande. Det gällde en tullag, och man undrade om tullagen skulle vara tillämplig i vissa situationer. Ministern svarade att om den manufakturande industrien i ifrågavarande land — han syftade på Sverige — blir nationaliserad, så kommer den lagen att kunna bli tillämplig, om man finner att subsidier har blivit utbetalda. Interpellanten sade själv: Det är svårt för någon firma i detta land att finna ut om det i Sverige har satts in subsidier — if there is a subsidy. Man tvivlar alltså på att det ens finns någon, men i de svenska tidningsrubrikerna

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

tvivlar man inte — man säger »bolag med dumpings».

Herr JANSSON i Kalix (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sandström uppkallade mig, då hon anmärkte på att jag skulle ha ställt riksdagen till ansvar för att ASSI inte hade fått pengar. Hon tyckte att ansvaret skulle läggas på regeringen.

Jag uteslöt inte mig själv. Jag har varit med om att ta ansvaret för att ASSI inte har fått de pengar företaget behövt. Jag har inte sagt det i den meningen, att jag skulle kritisera alla andra utom mig själv här i riksdagen. Jag tar på mig min del av ansvaret.

Vad gäller kundkrediterna måste fru Sandström mena det där olustiga som hon diskuterade med finansministern. För min egen del måste jag säga, att jag inte kan känna någon olust över dessa rembursaffärer, ty det är ingenting annat. De har inga kundkrediter. De har upplåning i engelsk bank, namngiven t. o. m., och vanliga rembursaffärer på kort tid. Jag misstänker att om man skulle göra en utredning om hur många andra skogsindustrieföretag här i landet som har liknande affärer med utländska banker, så skulle kanske fru Sandström bli överraskad över hur många det är.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber herr Hagnell om ursäkt för att jag trodde att han var både ledamot och huvudsekreterare i utredningen. När jag nu hör, att han endast var huvudsekreterare, måste jag säga, att hans anförande här är ännu mera anmärkningsvärt.

Med anledning av att herr Jansson i Kalix kritiserar, att jag använde ordet »kundkrediter», vill jag säga, att jag bara har citerat tillgängliga papper, där det står »kundförskott» och »kundkrediter». I propositionen står det att det var 54 miljoner kronor. Den siff-

ran anger tydligen medel i förskott från kunder. Vi kan kalla det vad vi vill. Om det är banklån, är det ännu mera anmärkningsvärt. Men det är i varje fall inte den saken, herr Jansson i Kalix, som jag begärt utredning om, utan det är om helt andra saker. På den punkten tror jag vi kan vara helt överens.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sandström är förvånad över att man debatterar, om man bara är huvudsekreterare i en utredning. Jag har emellertid råkat bli vald till riksdagsman, och jag har därför lika väl som fru Sandström rätt att yttra mig, även om jag inte utnyttjar den rätten lika mycket.

Herr LÖFROTH (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara med ett par ord förlänga debatten. Jag har utan tvekan i utskottet anslutit mig till reservation nr 1 b), som avgivits av herr Åkerström m. fl. Jag anser nämligen, att dessa tre norrbottniska sågverk måste få en nödvändig upprustning och modernisering samt att vi också skall ta konsekvenserna härav genom att anvisa pengar därtill. Vi reserverar förslår alltså en höjning av regeringens bud med 25 miljoner kronor, men samtidigt förutsätter vi, att 15 miljoner kronor skall disponeras för Törefors, Seskarö och Båtskärsnäs.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 b).

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NÄSGÅRD:

Herr talman! Jag hade bara tillfälle att åhöra början av denna debatt, och då fann jag till min stora förvåning, att herrar Lothigius och Kilsmo var mycket misräknade över att deras interpellationer besvarats av finansministern i stället för av mig, och de undrade mycket varpå detta kunde bero. Förklaringen är mycket enkel, herr Kilsmo. När jag den 1 februari tillträdde mitt

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nuvarande ämbete, var diskussionen om överflyttning av ASSI till handelsdepartementets verksamhetsområde redan i full gång.

Jag kan också nämna för herr Kilsmo, att så snart interpellationerna hade kommit, fick jag en mängd brev från enskilda skogsägare i Södermanland, vilka inte alls instämde i de synpunkter interpellanterna anfört, och vid en del uppvaktningar hade också framförts liknande uppfattningar.

Från min egen hemtrakt känner jag sedan gamla tider väl till att det inte finns någonting olyckligare för skogsägare än att spekulanterna på skog delar upp områdena i intressesfärer och sedan bjuder det pris för skogen som de tycker är lämpligt. Det ligger inte i skogsägarnas intresse att någonting sådant sker. Såvitt jag kunnat finna av vad som förekommit, har ASSI inte heller överbetalat råvaran.

Jag vill slutligen försäkra interpellanterna att jag mycket väl skulle ha kunnat lämna samma svar som finansministern gjort här i dag.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! När jordbruksministern uppträder i debatten vid detta sena stadium vill jag replikera: Gå till skogsägareföreningarna i de berörda länen och fråga dem vad de anser om denna sak! Vart man än kommer visar de stor tveksamhet gentemot ASSI:s beteende. På den punkten måste vi väl vara överens.

Jag tycker att jordbruksministerns inställning är märkvärdig.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NÄSGÅRD**:

Herr talman! Jag har ett mycket stort förtroende för skogsägareföreningarna, men de får också underkasta sig konkurrensens lagar. Vad herr Lothigius nu anförde berör mig därför inte det minsta.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner i avseende å utskottets hemställan i *punkten 1*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels på avslag å densamma samt å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i *punkten 1* i utskottets utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Beträffande *punkten 2* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 598; samt 3:o) bifall till samma hemställan med av bifall till motionen II: 620 föranledd ändring; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmberg begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 3:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

statsutskottets hemställan i punkten 2 i utskottets utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 620 av herr Holmberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Holmberg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 201 ja och 7 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Punkten 3

Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 1) a) betecknade reservationen av herr Birke m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 1) b) av herr Åkerström m. fl.; 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 598; samt 5:o) bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 620; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Jansson i Kalix och Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den med

2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Jansson i Kalix dock votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om sådan proposition i huvudvoteringen antagits den under 3:o) upptagna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 111 antager det förslag, som innefattas i den av herr Birke m. fl. under 1 a) antecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 1 b) av herr Åkerström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 90 nej, varjämte 42 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3 i utskottets utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1 b) av herr Åkerström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jansson i Kalix begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 50 nej, varjämte 40 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4 och 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet i dessa punkter hemställt dels ock på bifall till den vid punkterna fogade reservationen 2) av herr Sundelin m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkterna 4 och 5 i utskottets utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkterna fogade reservationen 2) av herr Sundelin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 97 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i dessa punkter hemställt.

I fråga om *punkten 6* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:598; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 10

Herr talmannen anförde:

Jag hemställer att kammaren måtte besluta, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 och memorial nr 18 måtte uppföras närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16 bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 11

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 288, angående ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen;

från bevillningsutskottet:

nr 280, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ekonomiska villkor för rusdrycksutskänningen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., dels ock i dessa ämnen väckta moti-
oner; och

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och 33 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

från första lagutskottet:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän; samt

från tredje lagutskottet:

nr 262, i anledning av väckta motioner om viss ändring av vattenlagens bestämmelser rörande torrläggning av mark jämte därtill anslutande statsbi-
drags- och låneförfattningar;

nr 263, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.22.

In fidem
Gunnar Britth